

Raision kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelma 2020

Sisältää esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014

Raision kaupunki 2020

raisio

TÄMÄN OPETUSSUUNNITELMAN ON LAATINUT

Raision kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelman ovat laatineet Varhaiskasvatuksen kehittämistyöryhmän (Varke) sekä päiväkodinjohtajien Varjo-työryhmän seuraavat jäsenet:

Aalto Arja
Aalto Maarit
Ailoranta Ritva
Brandt Minna
Haapakallio Maija
Ikävalko Erja
Jokinen Sari
Järvinen Laura
Kinos Jarmo
Kouki Marika
Kuokka Irma
Lammes Marjo
Mäkelä Mari-Anne
Ojala Satu
Päivärinta-Eskola Pirjo
Rantala Jenni
Rantanen Päivi
Räikkönen Kaarina
Sillanpää Juha-Matti
Soininen Marja-Leena
Suominen Dinar
Välilehto Satu
Äikäs Tarja/ Haloila Laura

OPETUSSUUNNITELMAN ON PÄIVITTÄNYT VUONNA 2020

Ailoranta Ritva
Haapakallio Maija
Ojala Satu
Ovaska Maria
Virko Maria

Kansikuvan maalaus: Elli

SISÄLLYS

1 Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma	3
1.1 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet	3
1.2 Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen.....	3
1.3 Paikallisen opetussuunnitelman laatiminen ja keskeiset ratkaisut	5
2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet	7
2.1 Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet.....	7
2.2 Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua	9
2.3 Arvoperusta	11
2.4 Oppimiskäsitys.....	12
2.5 Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa	13
3 Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri	21
3.1 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet	21
3.2 Oppimisympäristöt esiopetuksessa.....	23
3.3 Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa.....	24
4 Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet	29
4.1 Monipuoliset työtavat	29
4.2 Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena.....	30
4.3 Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet.....	33
4.4 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä	43
5 Lapsen kasvun ja oppimisen tuki	47
5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet	47
5.2 Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana.....	48
5.3 Yleinen tuki	50
5.4 Tehostettu tuki	50
5.5 Erityinen tuki	53
5.6 Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot.....	58
6 Oppilashuolto	61
6.1 Monialainen oppilashuollon yhteistyö.....	61
6.2 Yhteisöllinen oppilashuolto	63
6.3 Yksilökohtainen oppilashuolto.....	65
6.4 Oppilashuoltosuunnitelmat.....	69
7 Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva esiopetus	74
Liite 1 Digipolku esiopetuksesta alkuopetukseen.....	75
Liite 2: Esiopetustodistus	78

1 Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma

1.1 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on perusopetuslain mukainen Opetushallituksen antama-valtakunnallinen määräys¹, jonka mukaan paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma laaditaan ja esiopetus toteutetaan. Opetussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaavat erityisesti perusopetuslaki ja -asetus sekä esiopetuksen tavoitteita määrittävä valtioneuvoston asetus².

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden tehtävänä on edistää laadukkaan ja yhteisen esiopetuksen yhdenvertaista toteutumista koko maassa. Uudistuksen valmistelun lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja esiopetuksen toimintaympäristön muutosten tuomat haasteet tällä hetkellä ja tulevaisuudessa. Perusteita on valmisteltu laajassa yhteistyössä hyödyntäen uusimpien tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Opetussuunnitelman perusteet on päätös esiopetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä, huoltajien ja esiopetuksen henkilöstön yhteistyöstä sekä oppilashuollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan oppilashuollon tavoitteista³. Esiopetus on opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuus, jossa eri osa-alueiden tavoitteet liittyvät yhteen ja muodostavat toimintakulttuurin perustan. Tämän vuoksi esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältää esiopetuksen tavoitteita koskevien määräysten lisäksi niiden ymmärtämistä avaavaa tekstiä.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältävät viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selventää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan. Esiopetusta ohjaavista säädöksistä poiketen tässä perusteasiakirjassa käytetään oppilaasta esiopetukseen paremmin soveltuvana sanaa lapsi, oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä kasvun ja oppimisen tuki sekä opiskelija- ja oppilashuoltolain mukaisesti opiskeluhuollosta termiä esiopetuksen oppilashuolto.

1.2 Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen

Opetuksen järjestäjällä on vastuu paikallisen esiopetuksen opetussuunnitelman laadinnasta ja kehittämisestä⁴. Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään esiopetuksen kasvatusta ja opetustyön, oppilashuollon, huoltajien ja esiopetuksen yhteistyön sekä esiopetuksen muun toiminnan järjestämisestä ja toteuttamisesta esiopetuksen kansallisten perusteiden pohjalta. Opetussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee esiopetuksen järjestämistä kaikissa esiopetuksen yksiköissä. Opetuksen järjestäjä ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, lasten tarpeet sekä esiopetusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset opetussuunnitelmaa laatiessaan.

¹ Perusopetuslaki (628/1998) 14 § 2 mom. ja Valtioneuvoston asetus (422/2012) 13§

² Valtioneuvoston asetus (422/2012)

³ Perusopetuslaki 14 § 2 mom. (477/2003)

⁴ Perusopetuslaki (628/1998) 15 § 1 mom.

Opetussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon myös muut paikalliset suunnitelmat, kuten:

- mahdollinen varhaiskasvatuksen suunnitelma perusopetukseen valmistavan opetuksen suunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan suunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma⁵
- yhdenvertaisuuslain mukainen yhdenvertaisuussuunnitelma⁶
- mahdollinen kestävän kehityksen tai kulttuurikasvatuksen suunnitelma sekä muut opetuksen järjestäjän tekemät koulutusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset.

Opetuksen järjestäjä hyväksyy opetussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa esiopetusta varten⁷. Paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma voidaan laatia kaikille opetuksen järjestäjän esiopetuksen yksiköille yhteisenä tai siten, että suunnitelma sisältää opetuksen järjestäjän yhteisiä sekä yksikkökohtaisia osia sen mukaan kuin opetuksen järjestäjä päättää. Opetuksen järjestäjät voivat myös sopia järjestäjärajat ylittävästä yhteistyöstä opetussuunnitelmaa laadittaessa, sitä arvioitaessa ja kehitettäessä. Lisäksi opetuksen järjestäjän tulee laatia esiopetuksen opetussuunnitelmaan perustuva vuosittainen suunnitelma ja tiedottaa huoltajille ennalta siinä päätetyistä keskeisistä asioista⁸. Suunnitelmassa tarkennetaan, miten paikallista opetussuunnitelmaa kussakin esiopetuksen yksikössä kyseisen vuoden aikana toteutetaan.

Opetuksen järjestäjä huolehtii siitä, että esiopetuksen henkilöstö sekä huoltajat voivat osallistua opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Myös lasten näkemyksiä kuullaan ja hyödynnetään kehittämisessä⁹. Huoltajien ja lasten kannalta mielekkäisiin osallistumis- ja vaikuttamistapoihin kiinnitetään erityistä huomiota. Perusopetuslaki velvoittaa laatimaan esiopetuksen opetussuunnitelman yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa¹⁰. Lasten eheän oppimisen polun turvaamiseksi on tärkeää, että muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstö saa mahdollisuuden tutustua ja osallistua esiopetuksen opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen.

Esiopetuksessa olevalla lapsella on perusopetuslain turvaama oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta sekä suotuisan kehityksen ja oppimisen edellyttämää tukea jokaisena esiopetuksen työpäivänä¹¹. Tämän oikeuden turvaamiseksi jokainen esiopetuksessa olevan lapsen kanssa työskentelevä noudattaa opetuksen järjestäjän vahvistamaa opetussuunnitelmaa ja muita toimintaa ohjaavia normeja. Myös lapsen kasvun ja

⁵ Lastensuojelulaki (417/2007)12 §; Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 12 §

⁶ Yhdenvertaisuuslaki (21/2004) 4 §

⁷ Perusopetuslaki 15 § 1 mom. (628/1998)

⁸ Perusopetusasetus 9 § (852/1998)

⁹ Perusopetuslaki 47a (1267/2013); YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

¹⁰ Perusopetuslaki 15 § 2 mom. (477/2003)

¹¹ Perusopetuslaki 30 § 1 mom. (642/2010)

oppimisen tukeen kuuluvat lasten yksilölliset suunnitelmat¹² laaditaan yhteisen opetus-suunnitelman pohjalta.

Opetuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa esiopetusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Arvioinnin tarkoitus on esiopetuksen laadun kehittäminen ja lasten oppimisen edellytysten parantaminen¹³. Paikallisen opetussuunnitelman ja sitä tarkentavan vuosittaisen suunnitelman toteutumisen seuranta ja arviointi on osa arviointitehtävää ja siihen perustuvaa kehittämistä. Opetuksen järjestäjän ja esiopetuksen yksiköiden tuottaman tiedon lisäksi esiopetuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallisten arviointien ja kehittämishankkeiden tuloksia. Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa edistää avointa ja rakentavaa itsearviointia.

Muutokset opetussuunnitelman perusteissa edellyttävät vastaavien muutosten tekemistä paikalliseen opetussuunnitelmaan ja viemistä käytäntöön. Opetuksen järjestäjä voi tarkistaa opetussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta myös paikallisista tarpeista lähtien ja kehittämistyön tuloksia hyödyntäen.

1.3 Paikallisen opetussuunnitelman laatiminen ja keskeiset ratkaisut

Paikallinen opetussuunnitelma ja sitä tarkentava vuosittainen suunnitelma¹⁴ laaditaan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla tässä luvussa kuvattuja tavoitteita ja periaatteita noudattaen. Opetuksen järjestäjä voi päättää opetussuunnitelmaan sisältyvien päätösten delegoinnista esiopetuksen yksiköille ja antaa siihen liittyvät ohjeet. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellään kunkin pääluvun lopussa, mitä paikallisessa opetussuunnitelmassa tulee kyseisen luvun osalta päättää ja kuvata.

Raisiossa esiopetuksen järjestämisestä vastaavat varhaiskasvatuspalvelut. Esiopetuksen toiminta-ajat vahvistaa sivistyslautakunta marras- tai joulukuussa ennen uuden esiopetuslukuvuoden ilmoittautumista. Esiopetus järjestetään pääsääntöisesti koulujen työpäivinä. Päivittäinen esiopetusaika on klo 8:30 – 12:30. Koulujen yhteydessä toimivien yksiköiden esiopetusaika on klo 9:00 – 13:00.

Esiopetukseen ilmoitaudutaan tammikuussa samaan aikaan perusopetukseen ilmoittautumisen kanssa. Esiopetusta annetaan sekä päiväkodeissa että koulun tiloissa. Esiopetus pyritään järjestämään siten, että lapsen esiopetusryhmä on lapsen lähikoulussa tai alueen päiväkodissa. Esiopetus ja sen lisäksi tarvittava varhaiskasvatus järjestetään aina samassa paikassa.

Raisiossa paikallinen opetussuunnitelma on laadittu suomen kielelle. Suunnitelman laatimisesta on vastannut Varhaiskasvatuksen kehittämistyöryhmä yhteistyössä päiväkodinjohtajien kanssa. Kaikki työyhteisöt ovat päässeet vaikuttamaan suunnitelman laadintaan kehittämistyöryhmän jäsenten kautta. Varhaiskasvatuksen opettajat, varhaiskasvatuksen erityisopettajat ja päiväkodinjohtajat ovat lisäksi osallistuneet suunnitelman laadintaan yhteisessä työpajapäivässä. Vanhempien ja

¹² Perusopetuslaki 16 a ja 17a (642/2010)

¹³ Perusopetuslaki 21 § 1 ja 2 mom. (1296/2013)

¹⁴ Perusopetusasetus (852/1998) 9 §

lasten osallisuus on huomioitu keväällä 2015 annetulla kyselyllä sekä asian käsittelyllä vanhempainilloissa. Esiopetussuunnitelmaluonnos on ollut lausuntokierroksella perusopetuksessa sekä sosiaali- ja terveyshuollossa. Suunnitelman on päivittänyt erillinen työryhmä vuoden 2020 aikana.

Paikallinen opetussuunnitelma laaditaan kaikkien esiopetusyksiköiden yhteisenä ja sitä tarkennetaan vuosittain laadittavalla yksikkökohtaisilla toimintasuunnitelmilla, joissa voidaan tuoda esille toimintayksikön omia painotusalueita. Yksikkökohtaisissa toimintasuunnitelmissa otetaan huomioon myös saatu palaute esiopetustoiminnan kehittämiseksi. Vuosittaiset toimintasuunnitelmat annetaan vanhemmille tiedoksi lukukauden alussa. Esiopetus on maksutonta. Seuraavasta linkistä löytyy lisätietoa [rahan keräämisestä perusopetuksessa](#). Esiopetussuunnitelmaa arvioidaan vuosittain vanhempien ja lasten antaman palautekyselyn kautta sekä palautekeskusteluin kevätlukukautena.

Esiopetusta järjestetään suomen- ja ruotsinkielellä. Ruotsinkielinen esiopetus järjestetään yksityisessä päiväkotitallebossa tai esiopetus ostetaan Turusta lapsen tulevan koulun yhteydestä (Cygnaeus lågstadieskola). Ruotsinkielisen esiopetuksen osalta järjestelyt varmistuvat esiopetukseen ilmoittautuneiden lasten määrän selvittyä.

2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Esiopetus on tärkeä ajanjakso lapsen elämässä. Esiopetus suunnitellaan ja toteutetaan siten, että lapsilla on mahdollisuus innostua, kokeilla ja oppia uutta. Leikkiessään ja toimiessaan erilaisissa oppimisympäristöissä lapset laajentavat osaamistaan eri tiedon- ja taidonaloilla. Esiopetuksessa lapsilla on tilaisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen ja sosiaalisten taitojensa vahvistamiseen. Tavoitteena on, että lapset oppivat arvostamaan ihmisten yhdenvertaisuutta ja omaa ainutlaatuisuuttaan.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kasvun ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Esiopetuksen keskeisenä tehtävänä on edistää lapsen kasvu, kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Toimintaa suunnitellaan lapsilähtöisesti ja sen tehtävä on vahvistaa lapsen myönteistä minäkuvaa ja käsitystä itsestään oppijana. Esiopetusta kehitetään inklusion periaatteiden mukaisesti. Esiopetuksella on suuri merkitys lasten kasvun ja oppimisen tuen tarpeiden varhaisessa havaitsemisessa, tuen antamisessa ja samalla vaikeuksien ehkäisemisessä.

2.1 Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Huoltajan on huolehdittava siitä, että lapsi osallistuu esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan¹⁵. Kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville lapsille oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna esiopetusta¹⁶. Esiopetusta voidaan järjestää päiväkodeissa ja kouluissa. Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, perusopetuslakiin ja -asetukseen ja sen nojalla annettuun valtioneuvoston asetukseen, oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin¹⁷ sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin. Suomen perustuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella¹⁸. Opetuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki¹⁹, tasa-arvolaki²⁰, Euroopan ihmisoikeuksien sopimus²¹ ja YK:n lapsen oikeuksien sopimus²².

Esiopetuksen opetuskieli on joko suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Lisäksi osa opetusta voidaan antaa muulla kuin edellä mainituilla perusopetuslain mukaisilla opetuskielillä, jos se ei vaaranna lasten mahdollisuuksia seurata opetusta²³. Tästä määrätään tarkemmin luvussa 4.4.

¹⁵ Perusopetuslaki 26 a § 4 mom. (1040/2014)

¹⁶ Perusopetuslaki (628/1998) 4§

¹⁷ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)

¹⁸ Suomen perustuslaki (731/1999) 6 § 2 mom.

¹⁹ Yhdenvertaisuuslaki (21/2004)

²⁰ Laki miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta (609/1986)

²¹ Euroopan ihmisoikeuksien sopimus, Valtiosopimukset (63/1999)

²² YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

²³ Perusopetuslaki 10 § 1 mom. (1288/1999)

Perusopetuslain mukaan esiopetuksen tavoitteena on osaltaan tukea lasten kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja²⁴. Laissa säädetään, että esiopetuksen tavoitteena on osana varhaiskasvatusta parantaa lasten oppimisedellytyksiä. Esiopetuksella on myös sivistystehtävä ja tasa-arvoisuuden edistämisen tehtävä ja opetuksen tulee turvata riittävä yhdenvertaisuus koko maassa. Opetuksen ja kasvatuksen tarkemmista tavoitteista säädetään valtioneuvoston asetuksessa²⁵.

Esiopetus kestää yleensä yhden lukuvuoden²⁶, ja sitä annetaan vähintään 700 tuntia²⁷. Pidennetyin oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetuksen toteuttamisen vaihtoehdot kuvataan luvussa 5.5. Esiopetusta järjestettäessä otetaan huomioon, että opetukseen osallistuvilla lapsilla on mahdollisuus käyttää muita varhaiskasvatustalouksia²⁸.

Esiopetus toteutetaan esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaisesti. Esiopetuksessa otetaan myönteisellä tavalla huomioon lasten erilaiset kielelliset, kulttuuriset, katsomukselliset ja uskonnolliset taustat. Lasten mielipiteitä kuunnellaan ja heidän identiteettiensä kehittymistä tuetaan.

Esiopetusta koskeva lainsäädäntö korostaa huoltajien osallisuutta²⁹. Huoltajilla on oikeus saada tietoa esiopetuksen tavoitteista ja toiminnasta jo ennen esiopetukseen ilmoittautumista sekä lapsensa esiopetuspäivästä esiopetuksen aikana. Huoltajien mielipiteitä ja tietoja kuullaan sekä heidän antamaansa palautetta hyödynnetään esiopetuksen kehittämisessä.

Esiopetus, opetuksessa käytettävät oppimateriaalit ja välineet sekä tarvittava oppilas-huolto ovat maksuttomia³⁰. Lapsille on tarjottava jokaisena esiopetuspäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty, täysipainoinen, maksuton ateria, ja ruokailutilanteen on oltava ohjattu.³¹

Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön³². Turvallisuus otetaan huomioon oppimisympäristöissä ja kaikessa esiopetuksen toiminnassa. Lasten kokeman turvallisuuden perustana ovat keskinäiseen kunnioitukseen ja huolenpitoon perustuva toimintakulttuuri ja esiopetukseen soveltuvat oppimisympäristöt. Turvallisuuteen liittyviä tehtäviä käsitellään tarkemmin luvuissa 3 ja 6. Opetuksen järjestämisessä otetaan lisäksi huomioon työsuojeluun liittyvät säännökset, henkilötietoja koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat määräykset. Esiopetuksessa käytetään tarvittaessa perusopetuslain³³ mukaisia kasvatukes-

²⁴ Perusopetuslaki (628/1998) 2 §

²⁵ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2-4 §

²⁶ Perusopetuslaki (628/1998) 9 § 2 mom.

²⁷ Perusopetusasetus (852/1998) 3 § 2 mom.

²⁸ Perusopetuslaki 6 § 1 mom. (1288/1999) ja Laki lasten päivähoidosta 11 b (1290/1999)

²⁹ Perusopetuslaki 3 § 3 mom. (628/1998)

³⁰ Perusopetuslaki 31 § 1 mom. (477/2003) ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 9 § 4 mom.

³¹ Perusopetuslaki (628/1998) 31 § 2 mom.

³² Perusopetuslaki 29 § 1 mom. (1267/2013)

³³ Perusopetuslaki 35 a § (1267/2013) sekä 36 ja 36 a § (477/2003 ja 1267/2013)

kusteluja ja kurinpidollisia keinoja esiopetukseen soveltuvalla tavalla. Opetuksen järjestäjä huolehtii lain edellyttämän suunnitelman laatimisesta joko erillisenä tai osana paikallista opetussuunnitelmaa.

Kunta tai esiopetuksen järjestämiseen luvan saanut muu opetuksen järjestäjä voi hankkia esiopetuspalvelut julkiselta tai yksityiseltä palveluiden tuottajalta³⁴. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään esiopetusta koskevien säädösten, järjestämisluvan sekä näiden opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti.

2.2 Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua

On tärkeää, että varhaiskasvatus, siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lasten kasvun ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että opettajat sekä muu henkilöstö tuntevat oppimisen polun eri vaiheet, niiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten kasvun tukemisen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan yhdessä luvussa 3.3 kuvatulla tavalla. Opetus- ja muu henkilöstö tekevät huoltajien kanssa yhteistyötä lasten oppimisen polun kaikissa vaiheissa. Tavoitteena on, että kunkin lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen jatkuu joustavasti lapsen tarpeista lähtevänä. Tämän varmistamisessa henkilöstön yhteistyön ja osaamisen suunnitelmallisella johtamisella esiopetusyksiköissä ja opetuksen järjestäjän tasolla on tärkeä merkitys.

Valtioneuvoston asetuksen³⁵ mukaan esiopetuksen erityisenä tavoitteena on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla. Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa ja kunnioitetaan lasten mielenkiinnon kohteita opetuksen järjestämisessä. Leikki eri muodoissaan on vahvasti läsnä esiopetuksen toiminnassa. Huoltajat ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Kasvun ja oppimisen tuen sekä oppilashuollon järjestämisessä tehdään tarvittaessa yhteistyötä monialaisesti.

Esiopetus on tavoitteellista toimintaa. Opetuksen tavoitteet määrittyvät opetussuunnitelman perusteiden ja niiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaan. Lasten osaamistasolle ei opetussuunnitelmassa aseteta yhteisiä tavoitteita. Yksilöllisesti pohditut tavoitteet hyödyttävät lasten kasvua ja oppimista, joten opettaja keskustelee kunkin lapsen yksilöllisistä tarpeista, toiveista ja oppimisen tavoitteista lapsen ja hänen huoltajansa kanssa. Esiopetuksen henkilöstö ottaa nämä tarpeet ja toiveet huomioon opetusta suunniteltaessa sekä oppimisympäristöjen kehittämisessä. Tavoitteellisuuden lisäämiseksi opettaja voi yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa laatia kullekin lapselle oppimissuunnitelman. Oppimissuunnitelma on laadittava, mikäli lapsi saa tehostettua tukea. Erityisen tuen piirissä oleville lapsille laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämisestä koskeva suunnitelma (HOJKS)³⁶.

Esiopetuksessa seurataan ja tuetaan kunkin lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kehitystä sekä hänen tietojensa ja taitojensa kehittymistä. Tavoitteena on samalla pyrkiä ennaltaehkäisemään mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. Lapsen minäkäsitys vahvistuu

³⁴ Perusopetuslaki 4 § 1 mom. ja 7 § 5 mom. (628/1998)

³⁵ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 5§

³⁶ Perusopetuslaki 16 a§ 1 mom. (628/1998)

arvostavan vuorovaikutuksen, monipuolisten oppimiskokemusten sekä kannustavan palautteen avulla. Esiopetuksen aikana lapset tutustuvat lähiympäristöön, sen ihmisiin ja luontoon sekä näiden moninaisuuteen. Leikillä ja mielikuvituksen käytöllä on tärkeä merkitys lasten myönteisen kehityksen sekä uusien tietojen ja taitojen opetteluun kannalta. Esiopetus tarjoaa lapsille tilaisuuksia vuorovaikutukseen, ilmaisun eri muotoihin ja uusiin kokemuksiin. Lasten mielenkiinnon kohteisiin tutustutaan yhdessä erilaisissa oppimisympäristöissä. Näin lapsille avautuu mahdollisuuksia ystävyteen, oppimisen iloon ja uusiin kiinnostuksen kohteisiin.

Kun huoltaja on ilmoittanut lapsen esiopetukseen, lähtökohtana on, että lapsi osallistuu kaikkeen toimintaan ³⁷. Opetuksen järjestäjä päättää ja tiedottaa huoltajille lapsen sairaudesta tai muusta syystä johtuvan vapautuksen hakemiseen liittyvistä käytännöistä. Huoltaja, opettaja sekä esiopetuksen järjestämiseen osallistuva henkilöstö huolehtivat yhteistyössä lasten säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen.

Lapsen ehyt ja kehitystä tukeva oppimisen polku muodostuu varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja jatkuu perusopetukseen. Raisiossa lapsen esiopetuspaikka määräytyy pääsääntöisesti lähikoulun sijainnin mukaan, jotta jokaisen lapsen laadukas ja johdonmukaisesti etenevä oppimisen polku voi toteutua. Käytössä on yhteinen vuosikello, johon on kirjattu nivelvaiheen toimintatavat ja yhteistyö (ks. sivu 28). Yhteistyössä painotetaan yhteistä pedagogista toimintaa sekä varhaiskasvatuksessa olevien 5-vuotiaiden ja esiopetusryhmän välillä että esiopetusryhmien ja perusopetuksen luokkien välillä.

Esiopetukselle on ominaista tavoitteellisuus ja suunnitelmallisuus. Myönteiset oppimiskokemukset ja leikki edistävät lapsen kehitys- ja oppimisedellytyksiä, vahvistavat sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa. Lapsen myönteisen minäkäsityksen perustana on arvostava vuorovaikutus, monipuoliset oppimiskokemukset ja kannustava palaute. Esiopetuksen toiminta perustuu lapsilähtöiseen varhaiskasvatuksen pedagogiikkaan, jossa lapsen mielenkiinnon kohteet ja leikki eri muodoissa huomioidaan toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa.

Esiopetus perustuu lapsen yksilöllisille oppimisen tavoitteille ja ne asetetaan yhteisessä keskustelussa lapsen, huoltajien ja opettajan kesken. Esiopetuksen yhtenä keskeisenä tavoitteena on ennaltaehkäistä mahdollisia oppimisen pulmia. Lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kehitystä tuetaan ja hänen tietojensa ja taitojensa edistymistä seurataan. Raisiossa jokaiselle lapselle laaditaan oppimissuunnitelma.

Lapsen kasvun ja oppimisen tuen järjestämisessä tehdään tiiviisti yhteistyötä lapsen huoltajien ja moniammatillisen oppilashuollon henkilöstön kanssa. Jos ilmenee, että lapsi tarvitsee tavallista enemmän tukea, eikä yleinen tuki riitä, laaditaan pedagoginen arvio. Arvion pohjalta voidaan aloittaa tehostettu tuki, jonka tavoitteet ja menetelmät kirjataan oppimissuunnitelmaan. Lapselle, jolla on erityisen tuen päätös, laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS).

Huoltajat ja esiopetuksen henkilöstö kantavat yhdessä vastuun lapsen säännöllisestä osallistumisesta esiopetuksen toimintaan päivittäin. Lapsen poissaoloista ilmoitetaan aina esiopetusryhmään. Muusta kuin sairaudesta johtuvan alle kahden viikon poissaolon lapselle voi myöntää suullisesti ryhmän opettaja. Yli kahden viikon poissaolo ano-

³⁷ Perusopetuslaki 35 § (1040/2014)

taan päiväkodinjohtajalta, joka tekee poissaolopäätöksen. Tieto lapsen epäsäännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen siirtyy keväällä perusopetukseen esiopetuksen tiedonsiirtolomakkeella.

Vuorohoitoa tarvitsevien lasten esiopetus räätälöidään yksilöllisesti esiopetuksen tavoitteet huomioiden. Esiopetus toteutetaan esiopetusryhmässä, mutta esiopetusaika voi poiketa muiden ryhmien toiminta-ajasta.

Jos lapsi ei osallistu esiopetukseen, huoltajilla on velvollisuus huolehtia, että lapsen esiopetuksen tavoitteet toteutuvat kotiopetuksessa.

2.3 Arvoperusta

Esiopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi yksilönä ja yhteisönsä jäsenenä. Lapsilla on oikeus oppia sekä rakentaa käsitystään itsestään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti.

Lapsilla on oikeus oppia leikkien ja iloita oppimastaan. Lasten aikaisemmat kokemukset ja taidot ovat osa heidän oppimisen polkuaan. Lasten erilaisuutta sekä erilaisia tapoja toimia ja oppia arvostetaan. Lasten käsityksiä ja mielipiteitä pidetään tärkeinä, ja he osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen sekä edellytystensä mukaan toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Lapsia rohkaistaan yhdessä tekemiseen ja yhteisöllisyyteen.

Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen. Kannustava palaute ja oikeudenmukainen kohtelu kuuluvat hyvään esiopetukseen. Lapsilla on oikeus ilmaista itseään ja ajatuksiaan, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita. Esiopetus tukee lasten kykyä ymmärtää arvoja, noudattaa terveellisiä elämäntapoja sekä kehittää tunteita ja kauneudentajuun.

Esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien yhteistyö auttaa turvaamaan lasten hyvinvointia. Esiopetuksen henkilöstön avoin ja kunnioittava suhtautuminen erilaisiin perheisiin sekä kotien erilaisiin katsomuksiin, uskontoihin, perinteisiin ja kasvatusnäkemyskäsityksiin on rakentavan vuorovaikutuksen ja opetuksen perusta³⁸.

Esiopetuksessa noudatetaan kestävän elämäntavan periaatteita ja otetaan huomioon sen eri ulottuvuudet: sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen. Esiopetus toimintaympäristönä tukee lasten tasa-arvoisuutta. Siihen sisältyvät muun muassa mielipiteiden ja sukupuolten tasa-arvo. Esiopetus edistää lasten mahdollisuuksia kehittää kykyjään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta johtuvia ennako-odotuksia ja rajoituksia. Tasa-arvopyrkimyksiä täydentää laaja-alainen yhdenvertaisuuden periaate³⁹. Opetus on lapsia puoluepoliittisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitouttamaton. Esiopetusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana.

³⁸ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2 §

³⁹ Yhdenvertaisuuslaki 6 § 1 mom. (21/2014)

Raisiossa toiminnan perustana ovat valtakunnallisen esiopetussuunnitelman perusteiden arvot. Erityisen tärkeinä pidetään kiireettömyyttä ja keskeytymättömyyttä, jotka ovat toimintaperiaatteita arvojen taustalla. Kiireettömyys on kaiken vuorovaikutuksen perusta. Keskeytymättömyyden kulttuuri on tärkeää esiopetuksen tavoitteiden saavuttamiseksi.

2.4 Oppimiskäsitys

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset omaksuvat uusia tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajien, eri yhteisöjen ja lähiympäristön kanssa. Oppiminen on kokonaisvaltainen tapahtuma, jossa toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu yhdistyvät. Olennaista oppimisessa on lasten oma toiminta ja luottamus omiin mahdollisuuksiinsa oppijana. Lisäksi lasten tahdolla ja kehittyvällä taidolla toimia yhdessä on merkitystä oppimiselle. Lapset oppivat esiopetuksessa leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa. Myönteiset tunnekokemukset, ilo ja uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista.

Oppimisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen aiemmat kokemukset ja hänen osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla tiedoilla ja taidoilla on yhteys lasten arkeen ja kokemusmaailmaan. Esiopetuksen ohjatussa toiminnassa ja leikissä lapset opettelevat toimimaan yhteistyössä muiden kanssa ja asettamaan tavoitteita omalle ja yhteiselle toiminnalle. Lapsia kuunnellaan, kuullaan ja heidän kanssaan keskustellaan sekä ohjataan heitä ottamaan huomioon toiset. Näin lapsille syntyy kokemus ryhmän ja yhteisön jäsenyydestä. Tavoitteena on, että uusien tietojen ja taitojen oppiminen herättää lapsissa halun oppia lisää.

Raision esiopetuksen oppimiskäsitys perustuu vuorovaikutukselliseen oppimiseen, jonka mahdollistaa säännöllinen pienryhmätoiminta. Hyvään vuorovaikutukseen kuuluu läsnäolo, lapsen kuunteleminen ja kunnioittaminen. Erityistä huomiota kiinnitetään kannustavan ja rohkaisevan palautteen antamiseen. Esiopetuksessa painotetaan lapsen osallisuutta aktiivisena oppijana. Lasten osallistuminen toiminnan suunnitteluun auttaa heitä sitoutumaan yhteiseen tekemiseen. Aikuinen osallistuu lasten leikkiin, ohjaa ja mallittaa leikin kulkua tarvittaessa. Keskustellessaan lapsen kanssa aikuinen mukauttaa puheensa lapsen kehityksen tasolle arkitilanteita hyödyntäen. Lapsen ajattelun kuunteleminen sekä oikeanlaisten tehtävien ja välineiden tarjoaminen edistävät ilmaisutaidon, luovan ajattelun ja ongelmanratkaisutaitojen kehittymistä.

2.5 Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa

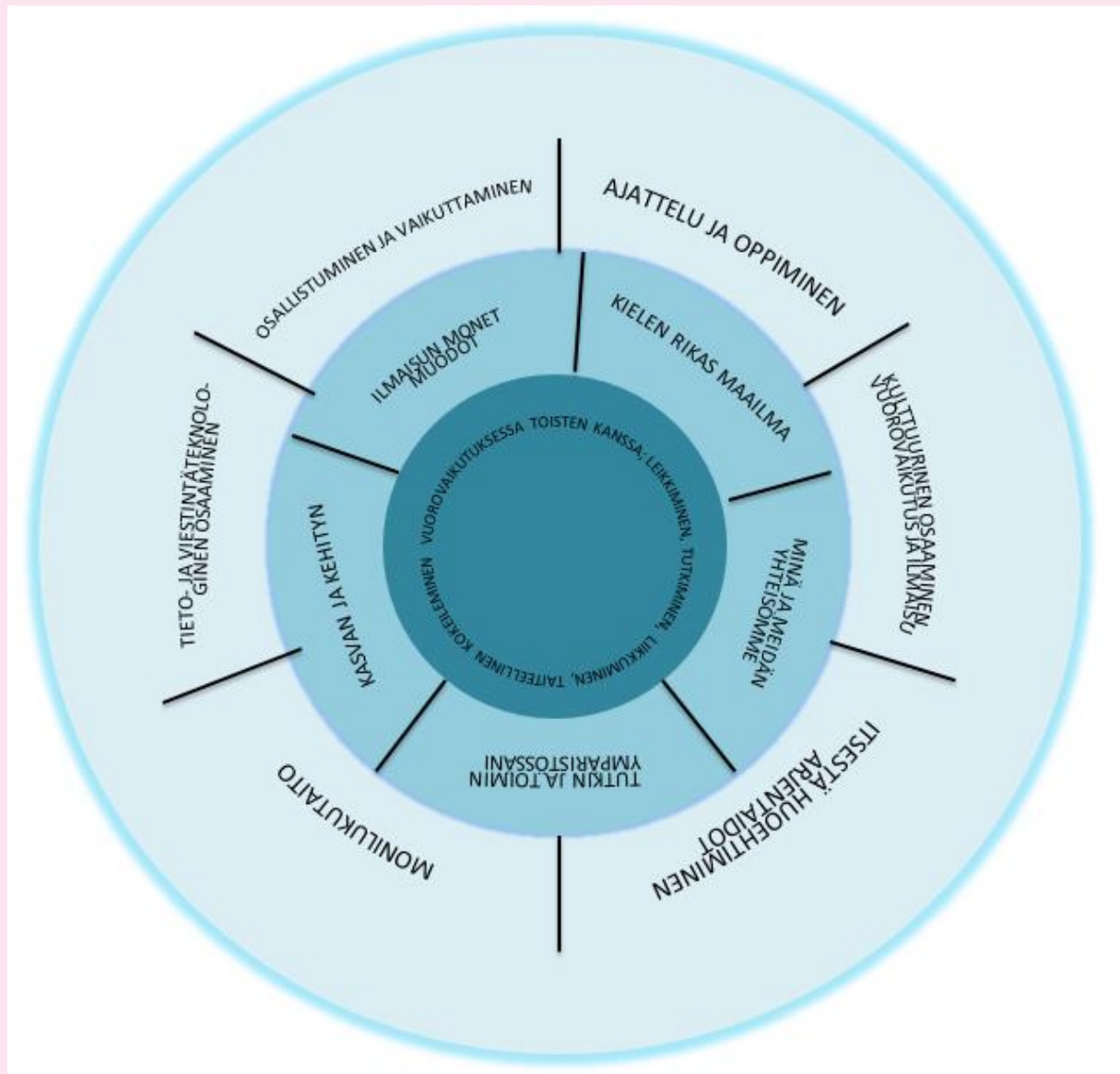
Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Se vahvistuu vähitellen oppimisen polun aikana eri tiedon- ja taidonaloihin liittyvässä opiskelussa sekä arjen toiminnassa ja vuorovaikutuksessa. Laaja-alaisen osaamisen tarve korostuu ympäröivän maailman muuttuessa. Ihmisenä kasvamisen, opiskelu ja työn teko sekä kansalaisena toimiminen edellyttävät nyt ja tulevaisuudessa laaja-alaista, tiedonalarajat ylittävää osaamista.

Laaja-alaisen osaamisen kehittämisen tehtävä otetaan huomioon kaikessa esiopetuksen toiminnassa: toimintakulttuuria ja oppimisympäristöjä kehitettäessä sekä kasvatus- ja opetustyössä. Tehtävä perustuu valtioneuvoston asetuksen periaatteelle tarkastella opetusta kokonaisuutena⁴⁰. Sen toteutuminen edellyttää suunnitelmallista työskentelyä ja tavoitteiden toteutumisen arviointia sekä esi- ja perusopetuksen yhteistyötä.

Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet tukevat heidän valmiuttaan suuntautua elinikäisen oppimisen polulle ja luovat pohjaa kestäväen elämäntavan omaksumiselle. Esiopetuksessa painopisteenä ovat kestäväen elämäntavan sosiaaliset ja kulttuuriset näkökulmat. Lasten laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa opeteltavia tietosisältöjä enemmän se, miten esiopetuksessa työskennellään, millaisiksi oppimisympäristöt rakennetaan sekä miten lasten oppimista ja hyvinvointia tuetaan.

⁴⁰ Valtioneuvoston asetus (422/2012) ja OKM muistio 28.6.2012

Esiopetuksessa laaja-alainen osaaminen huomioidaan opetus- ja kasvatustyön lisäksi toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen kehittämisessä, sillä esiopetuksessa työskentelytavat ovat lapsen oppimisen kannalta keskeisiä. Seuraavassa kuviossa on kolme kiekkoa, joista pienin on toimintatapojen kiekko. Keskimmäinen on oppimiskokonaisuuksien kiekko ja suurin on laaja-alaisen osaamisen kiekko. Kiekkoja voi pyörittää molempiin suuntiin, jolloin eri alueet kohtaavat ja tämä antaa mahdollisuuden laaja-alaiselle toiminnalle.

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon määrä ja sen nopea uudistuminen edellyttävät taitoja uuden omaksumiseen sekä oman oppimisen ohjaamiseen. Tiedon jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua.

Esiopetuksen tehtävä on rohkaista ja auttaa lapsia kehittämään ajattelun ja oppimisen taitojaan sekä vahvistaa lasten luottamusta omaan osaamiseensa.

Lasten muistin ja mielikuvituksen kehittymistä tuetaan esimerkiksi lorujen, musisoinnin ja draamatoiminnan avulla. Leikin, pelien ja erilaisten ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtävien käyttö tarjoaa lapsille elämyksiä sekä oivaltamisen ja uuden löytämisen iloa. Monipuolinen liikkuminen ja havaintomotoriset harjoitukset tukevat lasten oppimista. Lapsia kannustetaan kokeilemaan ja opettelemaan myös heille vaativia asioita ja heitä ohjataan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heitä rohkaistaan iloitsemaan onnistumisista ja kannustamaan toisia sekä samalla olemaan lannistumatta epäonnistumisista. Toimintaa dokumentoidaan, siitä keskustellaan, ja sen onnistumista pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla autetaan lapsia havaitsemaan edistymistään ja oppimistaan.

Esiopetuksessa lapsen tulee saada kokemusta erikokoisissa ryhmissä toimimisesta. Esiopetuksessa pienryhmät muodostetaan lasten tarpeet, ryhmän koko, toiminta ja henkilökunta huomioiden. Pienryhmissä voidaan käydä lasten kanssa vuorovaikutuksellista keskustelua siten, että jokaisen lapsen ajatuksia on mahdollista kuulla. Esiopetuksessa rohkaistaan lasta kriittiseen ajatteluun, ongelmanratkaisuun, tiedon jäsentämiseen ja uuden tiedon luomiseen. Turvallisessa oppimisympäristössä lapsella on lupa kokeilla uutta, iloita oppimastaan ja myös erehtyä.

Tavoitteet

- lapsen ongelmanratkaisutaitojen ja kriittisen ajattelun tukeminen
- lapsen oppimaan oppimisen taitojen tukeminen; lapsi havainnoi omaa oppimistaan ja edistymistään ja kertoo oppimistaan muille
- lapsen muistin ja mielikuvituksen kehittyminen

Menetelmiä

- yhteinen pohdinta ja keskustelu
- kysymysten esittäminen lapsille
- lasten ideoiden huomioonottaminen
- pienryhmätyöskentely ja parityöt
- erilaiset pulmatehtävät
- saduttaminen
- liikuntaleikit
- pitkäkestoinen leikki
- projektityöskentely
- draama, musiikki, improvisointi
- mediakasvatus ja mediasisällön tuottaminen

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys yksilön toimintakyvyille ja hyvinvoinnille kulttuurisesti monimuotoisessa maailmassa. Taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä kuuluu hyvään vuorovaikutukseen ja kulttuuriseen osaamiseen. Myönteisten ihmissuhteiden luominen ja ongelmatilanteiden rakentava ratkaiseminen edellyttävät yhteistyötaitoja. Esiopetuksen tehtävä on tarjota

lapsille mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja turvallisesti vertaisryhmän ja lähiyhteisön aikuisten kanssa.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin ja toimimaan heidän kanssaan. Juhlat, leikit ja yhteistyöhön perustuva toiminta luovat mahdollisuuksia harjoitella käyttäytymistä eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lapsia kohdellaan arvostavasti ja heitä ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Lasten kanssa tutustutaan lähiympäristöön ja sen kulttuuriseen monimuotoisuuteen. Lapsia ohjataan arvostamaan oman ja toisten perheiden perinteitä ja tapoja. Lasten kielitietoisuuden kehittymistä tuetaan ja heitä rohkaistaan ilmaisemaan itseään eri keinoin.

Aikuisten tapa toimia yhdessä ja olla vuorovaikutuksessa lasten ja aikuisten kanssa on lapselle tärkeä malli. Myönteisessä ja yhteisöllisessä ilmapiirissä on turvallista harjoitella yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja. Esiopetuksessa tutustutaan lähiympäristöön, Raision historiaan ja kirkkoon rakennuksena.

Tavoitteet

- lasta ohjataan kunnioittamaan ja arvostamaan erilaisia kulttuureja ja tapoja
- lapsen vuorovaikutus- ja yhteistyötaitojen kehittyminen
- lapsen itseilmaisun ja kuuntelutaitojen tukeminen

Menetelmät

- lapsella on mahdollisuus luoda omaa toimintaa (suunnitella ja toteuttaa)
- leikkien kehittäminen
- juhlat; lapset osallistuvat juhlien suunnitteluun
- monikulttuurisuus hyödynnetään toiminnassa
- vierailut kirjastoon, konserttiin tai teatteriin Raision Elämyksiä ja innostusta! -kulttuurikasvatussuunnitelman mukaisesti

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtiminen, terveyteen ja turvallisuuteen sekä arjen teknologian hallintaan liittyvät taidot ovat tärkeitä kaikille. Kyse on yksilön hyvinvoinnista sekä kestävään elämäntapaan sitoutumisesta. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävä elämäntavan mukaisia valintoja. Esiopetuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Esiopetuksessa lapsia ohjataan edellytystensä mukaan huolehtimaan itsestään, toisista, omista tavaroista ja yhteisestä ympäristöstä. Opetuksessa ja yhteistyössä huoltajien kanssa käsitellään lasten arkielämän rytmiä sekä ruokailun ja levon merkitystä. Erityisesti kiinnitetään huomiota monipuoliseen ja riittävään liikuntaan lasten hyvinvoinnin ja oppimisen edellytyksenä. Lasten kanssa pohditaan heidän hyvää oloaan edistäviä ja haittaavia tekijöitä. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti lähiliikenteessä. Heitä ohjataan pyytämään ja hakemaan apua tarvittaessa. Lasten kanssa kokeillaan teknologisia ratkaisuja ja harjoitellaan laitteiden ja välineiden turvallista käyttöä.

Raision Arkitoimintapedagogiikan julkaisuun (2008) on kirjattu, miten arjen taidot ja itsestä huolehtiminen tulevat pedagogisesti ja tavoitteellisesti näkyviksi lapsen ja aikuisen välisessä vuorovaikutuksessa. Lapsia ohjataan arkitoiminnoissa kestäväen elämäntavan omaksumiseen, turvataitojen oppimiseen ja terveellisiin elämäntapoihin (liikunta, ulkoilu, ravinto ja lepo). Vuonna 2017 Raision varhaiskasvatuksen kehittämistyöryhmä Varken julkaisu ulkoilmapedagogiikasta antaa vinkkejä ulkona toteutettavaan pedagogiseen toimintaan, mikä tukee lasten kokonaisvaltaista hyvinvointia.

Tavoitteet

- lasta ohjataan tekemään ekologisia valintoja
- lapsi oppii huolehtimaan itsestään ja tavaroistaan edellytystensä mukaan
- lapsi harjoittelee lapsiryhmänsä kanssa turvallista liikkumista lähiympäristössä
- lapset liikkuvat ja ulkoilevat riittävästi esiopetuspäivän aikana
- vahvistetaan lapsen omia selviytymiskeinoja arjen tilanteissa
- vahvistetaan lapsen positiivisen minäkuvan muodostumista ja omiin kykyihin luottamista

Menetelmät

- arkitoimintapedagogiikka
- ulkoilmapedagogiikka
- työkasvatus: esim. lapsi siistii jälkensä, vie tavarat paikoilleen ja huolehtii ympäristöstä
- lasta autetaan suunnittelemaan pukeutumista sään mukaan, retkieväiden valintaa ja pakkaamista - lapselle voidaan antaa tehtäväksi esim. oman uimarepun pakkaaminen
- toiminnalliset liikuntatuokioiden omaehtoinen liikunta
- retket lähiympäristöön
- itsetuntoharjoitukset
- draama
- keskustelut esim. tunteista
- positiivinen pedagogiikka, muun muassa Vahvuus Varis –materiaalin käyttö

Monilukutaito

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Se liittyy kiinteästi ajattelun ja viestinnän taitoihin ja kykyyn hankkia, muokata, tuottaa, esittää, arvioida ja arvottaa tietoa erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Tietoa voidaan tuottaa ja esittää sanallisten, kuvallisten, numeeristen tai muiden symbolijärjestelmien tai näiden yhdistelmien avulla. Monilukutaito sisältää erilaisia lukutaitoja, kuten peruslukutaidon, numeerisen lukutaidon, kuvallisuuden ja medialukutaidon. Monilukutaitoon liittyy laaja tekstikäsitelmä, jonka mukaan tekstit voivat olla muun muassa kirjoitettuja, puhuttuja, audiovisuaalisia tai digitaalisia. Monilukutaidon eri osa-alueet ovat yksilön, ihmisten keskinäisen vuorovaikutuksen, yhteiskunnan, kansalaisuuden ja työelämän näkökulmasta keskeisiä perustaitoja. Monilukutaidon kehittyminen luo perustaa muulle oppimiselle ja opiskelulle. Monilukutaidon kehittyminen alkaa jo varhaislapsuudessa ja jatkuu koko elämän ajan. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten monilukutaidon kehittymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Lapsia kannustetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan erilaisia viestejä. Niiden avulla opetellaan ilmaisua ja vuorovaikutusta ja niiden herättämiin ajatuksiin ja tunteisiin eläytytään yhdessä. Lasten kuvallisuuden, kirjoittamisen, lukemisen ja numeerisen lukutaidon sekä medialukutaidon kehittymistä tuetaan. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja, kuten elokuvia, leikkiloruja ja musiikkia. Lasten osallisuus vahvistuu monilukutaidon kehittymisen myötä. Samalla lasten maailma avautuu, jäsentyy ja saa uusia merkityksiä.

Monilukutaito on erilaisten viestien tuottamista ja tulkitsemista, mikä on perustana muulle oppimiselle. Viestit voivat olla kirjoitettuja, puhuttuja, kuuloon ja näköön perustuvia tai digitaalisia. Lasten monilukutaidon kehittyminen edellyttää hyvin suunniteltua ja laadukasta ympäristöä, jossa on huomioitu leikki ja oppiminen.

Tavoitteet

- lapsi oppii tuottamaan ja tulkitsemaan ja havainnoimaan erilaisia viestejä
- herätetään lapsen mielenkiinto ja kiinnostus eri symbolien tulkitsemiseen, kuten kirjaimet ja numerot

Menetelmät

- monipuolisen toimintaympäristön luominen
- erilaisista kuvista keskusteleminen
- faktan ja fiktion eroista sekä mainoksista keskusteleminen ja havainnollistaminen
- tiedon etsiminen erilaisista lähteistä
- tulevan viikon suunnitteleminen lasten kanssa esim. kuvia piirtämällä
- kirjoittamisen mallintaminen
- viestiminen eri välineillä
- saduttaminen
- ilmaisun vahvistaminen eri aistein ja kehollisesti
- videoiminen ja valokuvaaminen
- draama ja liikunta
- lapset suunnittelevat ja arvioivat toimintaa

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen on tärkeä kansalaistaito. Sitä tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Se on osa monilukutaitoa sekä media- ja opiskelutaitoja, joita tarvitaan opiskelussa ja työelämässä. Esiopetuksen tehtävä on kotien rinnalla edistää lasten tieto- ja viestintäteknologista osaamista.

Opetuksessa tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, palveluihin ja peleihin. Tieto- ja viestintäteknologian avulla tuetaan lasten vuorovaikutustaitoja, oppimisen taitoja sekä vähitellen kehittyvää kirjoitus- ja lukutaitoa. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa itse edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja. Lapsia ohjataan omaksuma turvallisia ja ergonomisia käyttötaitoja.

Tieto- ja viestintäteknologiset taidot osana monilukutaitoa ovat kansalaistaitoja, joiden avulla lapsi oppii toimimaan yhteiskunnassa sekä osallistumaan ja olemaan vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. Sosiaalisen median turvalliseen käyttöön tutustutaan esiopetusvuoden aikana ikäkauteen sopivalla tavalla. Sosiaalisessa mediassa pätevät samat säännöt kuin muissakin sosiaalisissa tilanteissa: kohtele toisia kunnioittavasti ja toimi vastuullisesti. Some-kasvatuksessa on tärkeää käydä huoltajien kanssa aktiivista vuoropuhelua.

Tavoitteet

- lapsi oppii tablettitietokoneen ja lapselle sopivien sovellusten käytön sekä omaksuu turvallisia käyttötaitoja
- lapsi oppii käyttämään tablettitietokonetta monipuolisesti
- lapsi kokeilee tuottaa itse kuvan ja tarinan yhdistämistä
- some-kasvatus aloitetaan perehtymällä somen turvalliseen käyttöön

Menetelmät

- valokuvaaminen
- tiedon etsiminen yhdessä
- videohaastattelut
- animaatiot
- nukketeatteri
- tarinan teko, saduttaminen
- oppimispelit
- graafiseen ohjelmointiin tutustuminen leikillisin keinoin.

Tarkempaa tietoa tv-taitojen opetuksesta löydät Raision kaupungin intranetistä eli Raitilta teoksesta [Esiopetuksen digiopas](#) . Tämän esiopetussuunnitelman liitteessä 1 on tv-t-polku esiopetuksesta alkuopetukseen.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustaa demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämäänsä vaikuttavissa asioissa⁴¹. Esiopetuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten vähitellen kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja.

Esiopetuksen toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä lasten, esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa. Kun lapset ovat mukana vaikuttamassa, he oppivat samalla hahmottamaan yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja yhdessä toisten lasten ja aikuisten kanssa toimiminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapsia kannustetaan auttamaan toisia ja pyytämään tarvittaessa apua. Lasten on tärkeä saada kokea ja tietää, että he lapsina ovat oikeutettuja aikuisten apuun ja suojeluun.

Lapsilähtöinen kasvatuskäytäntö edistää lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lasten ajatukset, tarpeet, toiveet ja mielenkiinnonkohteet huomioidaan toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Lapsia kannustetaan auttamaan toisia, pyytämään apua, ilmaisemaan mielipiteensä ja huomioimaan toisen lapsen tai kasvattajan näkökulma.

Tavoitteet

- lapsi tulee kuulluksi ja saa vaikuttaa itseään koskeviin asioihin
- lapsi oppii luottamaan omiin vaikutusmahdollisuuksiin
- lapselle annetaan mahdollisuus aktiiviseen ja vastuulliseen osallistumiseen

Menetelmät

- keskusteleminen
- yhdessä suunnittelemisen ja arvioimisen
- lasten kokoukset, joissa lapsilta kysytään ideoita ja toiveita. Kokouksissa päätetään asiasta tai kerrotaan, mihin yhteinen ideointi on vaikuttanut.
- ryhmän omien sääntöjen luominen; muutama sääntö riittää
- yhteisten sopimusten tekeminen ja toiminnan arvioiminen

⁴¹ YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989

3 Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutuva tapa toimia, joka kehittyy esiopetusyhteisön vuorovaikutuksessa. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat esiopetusta koskevat säädökset sekä opetussuunnitelman perusteissa ja paikallisissa suunnitelmissa määritellyt arvot, oppimiskäsitys sekä esiopetusta koskevat tavoitteet. Sitä muovaavat myös johtamisrakenteet ja käytännöt, henkilöstön ammattitaito sekä käytettävissä olevat tilat, välineet ja materiaalit. Toimintakulttuuri näkyy esiopetusyhteisön vuorovaikutuksessa, ilmapiirissä sekä pedagogisissa käytännöissä ja vaikuttaa aina lasten kohtaamaan esiopetuksen laatuun. Hyvä toimintakulttuuri edistää oppimista ja hyvinvointia esiopetusyhteisössä.

3.1 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

Toimintakulttuuria arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee esiopetuksen tavoitteiden toteutumista. Kehittämisessä otetaan huomioon, että toimintakulttuuriin vaikuttavista seikoista osa on kirjoitettuja ja tiedostettuja, osa tiedostamattomia ja joskus myös tahattomia. Toimintakulttuuri vaikuttaa sen piirissä oleviin riippumatta siitä, tunnistetaanko sen merkitys ja vaikutukset vai ei. Lasten kanssa työskentelevien aikuisten on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyä mallina lapselle.

Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää toimintatapojen ja pedagogiikan johtamista, henkilöstön ja lasten osallisuuden turvaamista ja sitoutuneisuutta yhteisiin toimintatapoihin. Vastuu kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä ja esiopetusta johtavilla henkilöillä. Toimintakulttuuria kehitetään muun muassa kokeilemalla monipuolisia työtapoja, uusia ratkaisuja oppimisympäristöihin sekä kehittämällä ammatillista osaamista yhteistyöverkostoissa. Järjestelmällinen itsearviointi ja jatkuva kehittäminen ovat luonteva osa esiopetuksen arkea.

Kehittämistyössä on tärkeää hyödyntää sekä lasten että huoltajien kokemuksia ja mielipiteitä. Yhteistyö muun varhaiskasvatuksen, perusopetuksen sekä tuen ja oppilashuollon ammattilaisten kanssa on välttämätöntä lasten sujuvan oppimisen polun ja hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Kaikille yhteinen esiopetus

Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on kaikille yhteinen esiopetus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä. Toimintaa kehitetään inklusiiviseen ja kulttuurista monimuotoisuutta tukevaan suuntaan. Jokaiselle lapselle suunnitellaan sopivia oppimisen haasteita sekä turvataan tarvittava kasvun ja oppimisen tuki. On tärkeää, että lapset saavat kokemuksia siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita, heitä arvostetaan ja heidän mielipiteillään ja toiminnallaan on merkitystä.

Toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittämistä. Esiopetuksen toiminnassa näkyvät lapsiryhmässä edustettuna olevat kielet ja kulttuurit sekä uskonnot ja katsomukset. Lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen ja toimimaan

osana vertaisryhmää. Heitä ohjataan ottamaan muut huomioon sekä kunnioittamaan toisten yksilöllisyyttä. Näin luodaan pohjaa monimuotoisessa yhteiskunnassa toimimiselle.

Oppimisen ja oivalluksen ilo

Esiopetuksen toimintakulttuuri edistää kaikkien esiopetusyhteisössä toimivien oppimista. Esiopetusyhteisö kannustaa kokeilemaan, yrittämään ja erehtymään sekä havaitsemaan asioiden positiivisia puolia. Onnistumisista ja oivalluksista iloitaan yhdessä. Erilaiset tapahtumat, retket ja juhlat värittävät esiopetuksen kulttuurista vuodenkiertoa.

Esiopetus toteutetaan siten, että lasten leikille, aloitteille ja kokeiluille on sijaa. Lapsia rohkaistaan ilmaisemaan itseään, harjoittelemaan ja opettelemaan erilaisia taitoja, tietoja ja työtapoja omaan tahtiinsa. Leikillä on tärkeä merkitys muun muassa lasten kielen kehityksessä, uusien taitojen oppimisessa, tunteiden käsittelyssä ja kulttuuri-identiteetin muodostumisessa. Esiopetuksessa lapsilla on mahdollisuus leikkiä omaehtoisesti sekä opetella uusia leikkejä ja pelejä. Leikkiä eri muodoissaan hyödynnetään opetuksessa monipuolisesti.

Lapsi osallisena ja oman elämänsä toimijana

Toimintakulttuuri tukee yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Henkilöstön tehtävä on varmistaa, että kaikki lapset saavat ilmaista näkemyksiään ja mielipiteitään ja että lasten ideoita ja aloitteita otetaan huomioon toiminnassa. He saavat kokemuksia esiopetusryhmää koskevasta päätöksenteosta ja erilaisista työtehtävistä. Lasten tekemiä päätöksiä ja toimintaa arvioidaan yhdessä ja samalla lapsia ohjataan vähitellen kantamaan yhdessä vastuuta. Näin lapsille syntyy kokemuksia osallisuudesta ja toimijuudesta.

Hyvinvointi ja turvallinen arki

Toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta lasten kesken, lasten ja henkilöstön välillä sekä aikuisten keskuudessa. Keskinäinen kunnioitus, huolenpito ja välittämisen asenne toisia ja ympäristöä kohtaan näkyvät toiminnassa. Lapsia rohkaistaan ja ohjataan tunnistamaan, ilmaisemaan ja säätelemään erilaisia tunteita. Lapsia ohjataan toimimaan toiset huomioon ottaen erilaisissa ristiriitatilanteissa.

Esiopetuksessa kiinnitetään huomiota terveisiin elämäntapoihin. Lasten kanssa liikutaan monipuolisesti sekä sisällä että ulkona ja heitä ohjataan välttämään yhtäjaksoista istumista sekä vaihtamaan työskentelyasentoja. Esiopetuspäivään kuuluu myös mahdollisuus rauhoittumiselle. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti oppimisympäristöissä. Turvallisen arjen käytännöissä noudatetaan luvussa 6 kuvattuja turvallisuuteen liittyviä oppilashuollon periaatteita sekä suunnitelmia.

Toimintakulttuurin kehittämisen tavoitteena on esiopetus, jossa lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia sekä yksilönä että vuorovaikutuksessa muiden lasten ja aikuisten kanssa. Vuorovaikutustilanteissa syntyviä ristiriitoja ratkaistaan lasta osallistaen ja käyttämällä Miniverso-ohjelman mukaista sovittelumenetelmää. Lapsen osallisuutta lisätään huomioiden hänen ideoitaan ja ajatuksiaan sekä antamalla tilaa lasten leikeille, aloitteille ja kokeilulle. Toimintakulttuuria kehitetään kokeilemalla erilaisia työtapoja. Työntekijöille järjestetään täydennyskoulutusta ja heitä kannustetaan hakeutumaan omaehtoisesti

koulutuksiin. Erilaisista kulttuuritaustoista ja uskontokunnista tulevat lapset huomioidaan toimintaa suunniteltaessa. Tavoitteena on tehdä yhteistyötä perusopetuksen kanssa. Toimintakulttuurissa huomioidaan Liikkuva varhaiskasvatus –ohjelman mukaiset liikkumisen ja fyysisen aktiivisuuden tavoitteet.

Raisiossa esiopetuksen toimintakulttuuri kirjataan ryhmän esiopetussuunnitelmaan ja sitä seurataan säännöllisin väliajoin. Mietitään, toteutuvatko ryhmän esiopetussuunnitelmaan kirjatut arvot ja toiminnan tavoitteet. Toimintaa arvioidaan tiimissä, koko esiopetuksen tai päiväkodin kesken sekä yhdessä johtajan kanssa.

3.2 Oppimisympäristöt esiopetuksessa

Oppimisympäristöillä tarkoitetaan esiopetuksessa tiloja, paikkoja, välineitä, yhteisöjä ja käytäntöjä, jotka tukevat lasten kasvua, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristöt muodostavat pedagogisesti monitahoisia ja joustavia kokonaisuuksia. Ne tarjoavat mahdollisuuksia leikkiin, luoviin ratkaisuihin ja asioiden monipuoliseen tarkasteluun lapsia motivoivia ja toiminnallisia työtapoja käyttäen.

Kehittämistä ohjaavat näissä perusteissa määritellyt arvoperusta, oppimiskäsitys sekä toimintakulttuurin kehittämiseksi asetetut tavoitteet. Lisäksi otetaan huomioon lasten osaaminen, heidän kiinnostuksen kohteensa ja yksilölliset tarpeensa sekä luvussa 4 kuvatut esiopetuksen toteuttamisen periaatteet. Oppimisympäristöjen tulee olla turvallisia ja terveellisiä⁴². Ne tarjoavat myös mahdollisuuksia leikkiä ja työskennellä rauhassa ja kiireettömässä ilmapiirissä. Oppimisympäristöissä kiinnitetään huomiota ergonomiaan, ekologisuuteen, esteettisyyteen, esteettömyyteen ja sekä tilojen valaistukseen, sisäilman laatuun, siisteyteen ja viihtyisyyteen.

Oppimisympäristöjä kehitetään niin, että ne edistävät vuorovaikutusta ja yhteisöllistä tiedon rakentumista. Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat luovat ilmapiiriltään turvallisen ja muita kunnioittavan oppimisympäristön. Monipuoliset oppimisympäristöt tukevat lasten aktiivisuutta, terveen itsetunnon ja sosiaalisten taitojen kehittymistä sekä oppimaan oppimisen taitoja ja tasa-arvoa. Lapset osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen. Heidän ideansa ja tuotoksensa näkyvät oppimisympäristöissä. Tämä tukee lasten osallisuutta ja antaa heille onnistumisen kokemuksia sekä vahvistaa vuorovaikutusta vertaisryhmän kanssa.

Oppimisympäristöinä käytetään ulko- ja sisätiloja, lähiluontoa ja rakennettua ympäristöä. Esiopetuksessa käytetään ja sovelletaan myös tieto- ja viestintäteknologiaa tarkoituksenmukaisella tavalla. Lisäksi hyödynnetään eri yhteistyökumppaneiden, kuten kirjasto-, kulttuuri- ja liikuntatoimen tarjoamia mahdollisuuksia. Lasten omia leikkikaluja, tieto- ja viestintäteknologisia laitteita ja muita välineitä voidaan käyttää huoltajien kanssa sovitulla tavalla. Tavoitteena on, että oppimisympäristöt muodostavat lapsille kokonaisvaltaisen oppimaiseman ja kannustavat aktiiviseen, yhteisölliseen ja itsenäiseen oppimiseen.

⁴² Valtioneuvoston asetus 4 § (422/2012)

Oppimisympäristö rakentuu fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ympäristöjen kokonaisuudesta. Turvallinen ja sensitiivinen oppimisympäristö tukee monipuolisesti lapsen kasvua ja oppimista. Lapsi tutkii, leikkii ja oppii omassa vertaisryhmässään vuorovaikutuksessa toisten lasten kanssa. Kasvua ja oppimista tukevassa ympäristössä on kiireetön, avoin ja rohkaiseva ilmapiiri. Kiireettömässä ympäristössä lapselle annetaan aikaa pitkäkestoiseen leikkiin. Lapsella on mahdollisuus jatkaa samaa leikkiä myöhemmin.

Esiopetusta annetaan päiväkodeissa esiopetusryhmissä ja niin sanotuissa sekaryhmissä, joissa on eri ikäisiä lapsia sekä alakoulujen yhteydessä toimivissa esiopetusryhmissä. Päiväkodeissa toimivat ryhmät hyödyntävät päiväkotien eri tiloja ja piha-alueita, kun taas koulujen yhteydessä toimivat ryhmät hyödyntävät koulujen eri luokka- ym. tiloja ja pihvoja (esim. liikuntasali, musiikki-, puutyöluokka). Lisäksi koulujen yhteydessä toimivat esiopetusryhmät ruokailevat koulun ruokalassa. Esiopetuksessa hyödynnetään digitaalisia oppimisympäristöjä.

Oppimisympäristöissä tulee olla turvallinen, avoin, rohkaiseva ja kiireetön ilmapiiri. Lapsilla on mahdollisuus niin yhteiseen toimintaan kuin myös omaan tekemiseen. Esiopetusryhmien kalusteet ovat sellaisia, että niistä voidaan muodostaa tarvittaessa erilaisia ryhmiä niin yksin kuin yhdessä työskentelyyn. Työvälineet ja materiaalit kuin myös kirjat, lelut ja pelit ovat lasten ulottuvilla. Oppimisympäristöt tukevat lasten luontaista uteliaisuutta ja luovuutta ja ne rakennetaan yhteistyössä lasten ja aikuisten kesken siten, että niissä mahdollistuu erilaisten oppimiskokonaisuuksien toteutuminen, monipuolinen leikki ja toiminnallisuus. Lisäksi niissä on mahdollisuuksia sekä ohjatulle että lasten omaehtoiselle liikunnalle. Esiopetusryhmien tiloissa on esillä lasten töitä ja eri teemoihin liittyviä lasten ja aikuisten yhdessä rakentamia näyttelyitä.

Koska Raision esiopetusyksiköt sijaitsevat kohtuullisen matkan päässä erilaisista oppimisympäristöistä, esiopetuksen toiminnallisessa oppimisessa hyödynnetään monenlaisia ympäristöjä. Luonnon merkitys lapsen kokonaisvaltaisessa kehityksessä on tärkeä. Raisiossa on hyvät mahdollisuudet tehdä retkiä metsään ja puistoihin. Näin mahdollistuu mm. vuodenaikojen havainnointi eri tavoin. Lasta tuetaan ottamaan vastuuta ympäröivästä luonnosta ja kunnioittamaan sitä. Esiopetuksen oppimisympäristöön kuuluu myös rakennettu ympäristö, jota käytetään aktiivisesti esiopetuksen toiminnassa. Tästä esimerkkejä ovat leikkipuistot, urheilukentät, kirjasto, uimahalli ja jäähalli. Käynnit museoissa ja teatterissa tarjoavat kulttuurielämyksiä lapsen oppimisessa. Esiopetusryhmillä on käytössä Föli -kortit linja-autoilla liikkumista varten.

Mediakasvatuksessa hyödynnetään tieto- ja viestintäteknologiaa käyttämällä opetuksessa tablettitietokoneita, tietokoneita ja mahdollisesti dokumenttikameroita. Kaikkien esiopetusryhmien käytössä on iPadit. Tablettilaitteiden sovelluksia käytetään pedagogisesti tarkoituksenmukaisesti. Niitä hyödynnetään myös toiminnan ja oppimisen dokumentoinnissa, jossa huomioidaan lasten aktiivisuus ja osallisuus. Esiopetuksen henkilökunta saa tarvittaessa koulutusta laitteiden opetuskäyttöön.

3.3 Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa

Yhteistyön tavoitteina on, että esiopetus, muu varhaiskasvatus ja perusopetus muodostavat johdonmukaisen, lapsen kasvua ja oppimista tukevan jatkumon. Yhteistyöllä var-

mistetaan esiopetuksen laatua sekä vahvistetaan lasten ja huoltajien osallisuutta. Yhteistyön tulee olla suunnitelmallista. Yhteistyötä kehitetään ja arvioidaan yhdessä opetuksen järjestäjän johdolla.

Yhteistyö esiopetuksessa

Oppimisen polun eri vaiheiden tavoitteiden ja käytäntöjen tunteminen on laadukkaan opetuksen perusta. Esiopetuksen, muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstön yhteistyöllä opetussuunnitelmien laatimisessa ja kehittämisessä edistetään varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen laatua. On tärkeää, että varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja alkuopetuksen henkilöstöllä on myös mahdollisuus tutustua toistensa toimintaan ja oppimisympäristöihin käytännössä. Lasten kasvun ja oppimisen tukemiseksi tulee opetuksen ja tuen käytäntöjen olla yhdenmukaisia.

Esiopetuksen henkilöstö tekee yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön kanssa lasten hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Lasten kasvun ja oppimisen tuen sekä esiopetuksen oppilashuollon käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään monialaisessa yhteistyössä. Esiopetuksen henkilöstön yhteistyöllä lähiympäristön toimijoiden kanssa edistetään oppimisympäristöjen monipuolisuutta. Näin lasten oppimisympäristöt avautuvat ympäröivään yhteisöön ja maailmaan.

Henkilöstön keskinäinen yhteistyö esiopetuksessa on välttämätöntä opetuksen laadun ja esiopetusyhteisön hyvinvoinnin kannalta. Yhteistyö esiopetusyhteisön aikuisten kesken toimii samalla esimerkkinä lapsille. Lasten yhteistyötaitojen vahvistaminen on yksi keskeisistä esiopetuksen tavoitteista. Esiopetuksessa käytetään erilaisia yhteistyömuotoja ja pienryhmätoimintaa. Lapsia kannustetaan ja ohjataan toimimaan ryhmän jäsenenä ja kehittämään omia yhteistyötaitojaan. Lapsia kuullaan toiminnan suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin yhteydessä heille sopivalla tavalla⁴³.

Esiopetuksen henkilöstön välinen sujuva ja joustava yhteistyö on perustana laadukkaalle esiopetukselle. Aikuisten toimiva vuorovaikutus on samalla myös esimerkkinä lapsiryhmälle. Lapset pääsevät harjoittelemaan omia yhteistyötaitojaan erikokoisissa ryhmissä sekä parityöskentelyn kautta. Raisiossa pienryhmätoiminta on ollut varhaiskasvatuksen toimintamuotona jo pitkään. Aiheesta on tehty myös julkaisu Pienryhmätoiminta (2013).

Lapset pyritään saamaan osallisiksi toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Lapsia rohkaistaan keskusteluun, jossa he saavat kokemusta mielipiteiden ilmaisemisesta ja toisten ajatusten huomioon ottamisesta.

Seuraava kaavio havainnollistaa niitä tahoja, joiden kanssa esiopetuksen henkilöstö tekee yhteistyötä Raisiossa. Näitä yhteistyökumppaneita tavataan esim. moniammatillisissa verkostopalaverieissa, erilaisissa toiminnallisissa tapahtumissa sekä päivittäisessä kanssakäymisessä. Urheiluseuroista yhteistyökumppaneita ovat Raision Nuorisokiekko, Skating Team Raisio / Turun Riennon Taitoluistelu ry ja Raision Futis.

⁴³ Perusopetuslaki 47a (1267/2013)

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Vastuu huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä. Yhteistyön lähtökohtana on luottamuksen rakentaminen sekä osapuolten tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus. Yhteistyö edellyttää esiopetuksen henkilöstön aloitteellisuutta sekä henkilökohtaista vuorovaikutusta huoltajien kanssa. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus, yksilölliset tarpeet ja huoltajuuteen liittyvät kysymykset. Yhteistyössä hyödynnetään eri viestintävälineitä ja käytetään tarpeen mukaan tulkkia tai kieliavustajaa. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö tarjoaa myös mahdollisuuksia huoltajien väliselle keskustelulle.

Huoltajien kokemukset lastensa aiemmasta kasvuympäristöistä, kehityksestä, oppimisesta ja mielenkiinnon kohteista otetaan esiopetuksessa huomioon. Opettaja keskustelee kunkin lapsen huoltajan kanssa perheen ja esiopetuksen arvoista, kasvatuskäytännöistä ja tavoitteista. Lasten ja huoltajien näkemyksiä otetaan huomioon opetuksen toteuttamisessa ja mahdollisen lapsikohtaisen oppimissuunnitelman laatimisessa. Huoltajille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua ja osallistua lapsensa esiopetuspäivään. Keskustelulle huoltajien kanssa varataan riittävästi aikaa. Huoltajien kieli- ja kulttuuritietoutta sekä muuta asiantuntemusta voidaan hyödyntää esiopetuksen toteuttamisessa.

Huoltajien kanssa keskustellaan lasten kasvun ja oppimisen etenemisestä. Erityisen tärkeää yhteistyö huoltajien kanssa on lasten kasvun ja oppimisen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa. Huoltajien tulee saada tietoa kuljetuksista ja oppilashuollosta esiopetuksen aikana sekä lapsille esiopetuksen lisäksi tarjolla olevista muista varhaiskasvatuspalveluista. Huoltajien ja lasten palaute otetaan huomioon opetusta, tuen muotoja ja toimintakulttuuria kehitettäessä.

Yhteistyö siirtymävaiheissa

Siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun ovat lapsille tärkeitä elämänvaiheita. Onnistunut siirtyminen edistää lasten turvallisuuden tunnetta ja hyvinvointia sekä heidän kasvu- ja oppimisedellytyksiään. Siirtymävaiheiden käytäntöjen tulee olla suunnitelmallisia. On tärkeää, että paikallisissa varhaiskasvatusta ja perusopetusta koskevissa suunnitelmissa on yhtenäinen linja siirtymävaiheisiin liittyvistä käytännöistä. Käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään henkilöstön yhteistyössä. Huoltajilta saatu palaute otetaan kehittämisessä huomioon.

Opetuksen järjestäjä luo yhteistyön ja tiedon siirron käytänteet, joiden avulla lasten siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen tapahtuu mahdollisimman joustavasti lasten kasvua ja oppimista tukevalla tavalla. Tavoitteena on, että opetuksen, oppimisen tuen sekä oppilashuollon järjestämisen kannalta keskeinen tieto siirtyy lapsen siirtyessä yksiköstä toiseen tai koulutusasteelta toiselle. Tiedon siirrosta noudatetaan voimassa olevia säännöksiä⁴⁴. Esiopetuksen tai perusopetuksen siirtymävaiheissa ja erityisesti poikkeuksellisesta aloittamisajankohdasta päätettäessä hyödynnetään aikaisempien ja tulevien opettajien asiantuntemusta lapsen kasvun ja oppimisen etenemisestä ja tukemisesta.

Lapsen ja huoltajan kanssa keskustellaan esiopetukseen ja kouluun siirryttäessä alkavan opetuksen tavoitteista, tehtävästä sekä toimintatavoista. Tavoitteena on, että lapset ja

⁴⁴ Perusopetuslaki 40-41 § (642/2010)

huoltajat tutustuvat esi- ja alkuopetuksen oppimisympäristöihin, toimintaan ja henkilöstöön jo ennen opetuksen alkua. Perusopetukseen siirtyville lapsille ja heidän huoltajilleen annetaan tietoa perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnasta.

Siirtymävaiheissa tavoitteena on jatkumo, jossa lapsi siirtyy joustavasti varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetuksen piiriin. Kun käytänteet ovat yhtenäisiä, lapsen turvallisuudentunne ja hyvinvointi säilyy. Siirtymävaiheissa keskeisen tiedon kulkeminen lapsen mukana yksiköstä toiseen on tärkeää.

Yhteistyö muun varhaiskasvatuksen kanssa on tiivistä. 5-vuotiaat tekevät toiminnallista yhteistyötä lähiesiopetusryhmän kanssa vähintään kaksi kertaa kevätkauden aikana. Lapsilla on mahdollisuus toimia silloisten esiopetuksessa olevien lasten kanssa yhdessä ja tutustua esiopetuksen oppimisympäristöön. Tavoitteena on edistää lapsen turvallisuuden tunnetta ja hyvinvointia. Henkilöstön välinen yhteistyö edistää lapsen kasvua ja oppimista. Vanhemmat ja lapsi kutsutaan tutustumaan omaan, tulevaan esiopetusyksikköön toukokuussa tai kesäkuun ensimmäisen viikon aikana.

Raisiossa tietoa siirretään niitä varten luotujen lomakkeiden avulla ja mahdollisuuksien mukaan myös esiopettajien ja alkuopettajien tapaamisella. Käytössä on Lapsen tiedot varhaiskasvatuksesta esiopetukseen -lomake, jonka varhaiskasvatuksen henkilöstö täyttää esiopetuksen aloittavasta lapsesta sekä Siirtolomake esiopetuksesta kouluun, josta tuleva luokanopettaja saa tietoja tulevista oppilaistaan.

Tehostettua tai erityistä tukea saavien lasten pedagogiset asiakirjat toimitetaan koulun käyttöön sähköisesti toukokuun aikana ja kutsutaan koolle tiedonsiirtopalaveri, johon lapsen huoltajat kutsutaan mukaan. Esiopetuksen ja alkuopetuksen yhteinen vanhempainilta järjestetään tammi-maaliskuulla. Sekä esiopetuksessa että alkuopetuksessa lapsilla on keväällä tutustumispäivä, jolloin on mahdollista käydä tapaamassa tulevaa esiopettajaa/luokanopettajaa ja tutustua fyysisiin tiloihin. Tavoitteena on toiminnallinen yhteistyö alkuopetuksen kanssa lukuvuoden aikana, jolloin esikoululaisilla ja alkuopetuksen oppilailla olisi yhteisiä tapahtumia ja esim. pienryhmätoimintaa yhdessä. Yhteisen toiminnan suunnittelu- ja järjestämisvastuu on sekä esi- että alkuopetuksessa.

Raisiossa on luotu vuosikello nivelvaiheen tueksi siirryttäessä esiopetuksesta kouluun. Siihen on kirjattu kuukausittain tärkeät huomioonotettavat asiat ja yhteistyöpalaverit, jotka on sovittu yhdessä perusopetuksen henkilöstön kanssa. Seuraavana syksynä koulun alettua voidaan tarvittaessa järjestää keskustelut yksittäisten oppilaiden asioista esiopetuksen opettajan ja luokan/erityisopettajan kesken.

Esiopetuksesta kouluun – vuosikello syksystä kevääseen Raision esiopetuksessa

Milloin?	Mitä tehdään?	Ketkä osallistuvat?	Koollekutsuja, muuta
Elokuu	Esiopetus alkaa Vanhempainilta Alkuarviointi	Esiopetuksen opettaja ja lastenhoitaja	Oppimisen seuranta
Syyskuu	Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman täyttö Esiopetuksen opettajan vierailu alkuopetuksessa Esi- ja alkuopetuksen yhteinen palaveri Laaditaan yhteinen esi- ja alkuopetuksen koulukohtainen toimintasuunnitelma Tehostettu tuki, tiedossa olevista pedagogiset asiakirjat kuntoon	Esiopetuksen opettaja ja huoltaja Esiopetuksen opettaja ja luokanopettaja Esiopetuksen opettaja, luokanopettaja, rehtori ja päiväkodinjohtaja Esiopetuksen opettaja ja luokanopettaja Esiopetuksen opettaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja	Esiopetuksen oppimissuunnitelma Luokanopettaja Alueellinen ja päiväkodinjohtaja kutsuu koolle Esiopetuksen opettaja
Lokakuu	Keskustelut oppimissuunnitelman avulla huoltajan ja lapsen kanssa	Huoltaja, lapsi ja esiopetuksen opettaja	
Marras-joulukuu	Esiopetuksen oppimissuunnitelman jatkuva tarkastelu Tukeen liittyvät oppilasasiat tarvittaessa	Esiopetuksen opettaja Varhaiskasvatuksen erityisopettajat ja koulun erityisopettajat	Varhaiskasvatuksen erityisopettajat
Tammihelmikuu	Kouluun ilmoittautuminen Kouluvalmiuden arviointi tehostetussa ja erityisessä tuessa olevien lasten osalta	Huoltaja Keskustelut huoltajan, esiopetuksen opettajan, varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja neuvola- tai koulupsykologin kesken	Wilman kautta Varhaiskasvatuksen erityisopettaja kutsuu koolle. Oppimissuunnitelma, pedagogiset arviot ja selvitykset. Tarpeelliset testit.
Maaliskuu	Verkostopalaveri tehostetun ja erityisen tuen piirissä olevien lasten osalta Vanhempainilta jossa alkuopetus mukana (tammi-maaliskuu)	Varhaiskasvatuksen ja koulun erityisopettajat, esiopetuksen opettaja, koulun rehtori (saa kutsun) ja huoltaja Huoltajat, esiopetus ja alkuopetus	Varhaiskasvatuksen erityisopettaja kutsuu koolle. Esiopetus koollekutsuja
Huhtikuu	Esiopetuksesta kouluun – tiedonsiirto kaikkien koulutulokkaiden osalta Vanhempainvartit	Esiopetuksen opettaja ja tuleva luokanopettaja Huoltaja, lapsi ja esiopetuksen opettaja	Luokanopettaja sopii tapaamisajan esiopetuksen opettajan kanssa.
Toukokuu	Kouluun tutustuminen ja info-tilaisuus huoltajille jokaisella koululla		Koulu kutsuu tutustumispäivään.

4 Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet

Esiopetuksen toteuttamisessa otetaan huomioon aiemmissa luvuissa kuvatut esiopetuksen yleiset tavoitteet sekä toimintakulttuurille asetetut tavoitteet.

4.1 Monipuoliset työtavat

Ohjattu ja lasten omaehtoinen leikki sekä havainnolliset, lasten aktiivisuutta ja luovuutta edistävät työtavat ovat olennainen osa esiopetuksen toimintaa. Työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavat esiopetukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Monipuolisilla työtavoilla tuetaan lasten kasvua ja oppimista, heidän laaja-alaisen osaamisensa (luku 2.5) kehittymistä sekä vahvistetaan heidän sosiaalisia taitojaan.

Esiopetuksessa työtavat ovat sekä oppimisen väline että opettelun kohde - vähitellen kehittyvä taito, jota lapset tarvitsevat oppimisen polulla. Tämän vuoksi on tärkeää, että opettaja ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja ryhmissä, työpareina ja itsenäisesti. Lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun, työtapojen valintaan ja tekevät erilaisia työtehtäviä. Tämä on arjen osallisuutta, jonka tavoitteena on tukea lasten aloitteellisuuden kehittymistä ja omaa vastuunottoa. Oppimista edistää se, että lapset ovat mukana miettimässä työskentelyn tavoitteita ja he tietävät, mitä heiltä odotetaan. Tehtyjen valintojen ja työskentelyn onnistumista arvioidaan yhdessä.

Leikkiessään lapset oppivat ja hahmottavat maailmaa. Tämän vuoksi leikki eri muodoissaan on keskeistä esiopetuksessa. Kokemukselliset ja toiminnalliset työtavat tarjoavat elämyksiä ja vahvistavat lasten oppimismotivaatiota. Tavoitteena on, että lapset käyttävät kaikkia aistejaan, liikkuvat, kehittävät muistiaan ja mielikuvitustaan sekä nauttivat oivaltamisesta. Oppimisen ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymisen tukemiseksi esiopetuksessa käytetään esimerkiksi erilaisia pelejä. Yhdessä työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään, ihmettelemään, tutkimaan, päättelemään ja ratkaisemaan ongelmia sekä toimimaan tavoitteellisesti yhteisen päämäärän suuntaisesti. Lapsille järjestetään myös mahdollisuuksia kokeilla ja toimia itsenäisesti.

Monipuolisten työtapojen käyttö edellyttää, että oppimisympäristöissä on riittävästi erilaisia leikkiin ja opetteluun soveltuvia materiaaleja, havainto- ja työvälineitä sekä mahdollisuuksia käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa. Toimivat oppimisympäristöt tarjoavat tilaisuuksia eriyttää lasten työskentelyä. Onnistumisen kokemuksilla ja kannustavalla palautteella tuetaan lasten myönteisen itsetunnon kehittymistä. Tavoitteena on, että lasten halu kokeilla ja opetella vahvistuu ja heille syntyy luottamus siihen, että he pystyvät oppimaan uutta.

Työtapoja kehitetään yhteisesti henkilöstön itsearviointin sekä lapsilta ja huoltajilta saadun palautteen perusteella.

Esiopetuksen lähtökohtana on lapsilähtöinen toimintatapa, joka perustuu lapsen haluun ja kykyyn oppia. Ryhmän henkilökunta havainnoi ja kuuntelee lapsia sekä tiedostaa lapsen yksilöllisen kehitystason ja ottaa toiminnan suunnittelussa huomioon myös lasten toiveet, mielipiteet sekä kokemukset. Lapselle annetaan mahdollisuus myönteisiin oppimiskokemuksiin. Lapsen ja hänen oppimisympäristönsä välinen vuorovaikutus on

olennainen osa kasvatusta ja oppimista. Vuorovaikutussuhteiden tulee olla tasavertaisia, luottamuksellisia, lasta tukevia ja kannustavia.

Lähtökohtana ovat vuorovaikutuksen ja leikin kautta oppiminen. Esiopetuksessa varataan päivittäin aikaa niin lasten omaehtoiselle kuin kasvattajien ohjaamalle leikille. Leikki on esiopetuksessa keskeinen työtapo, sillä leikkiessään lapsi syventää niitä tietoja ja taitoja, joita hän on aiemmin oppinut. Rooli- ja ilmaisuleikit ovat tärkeitä, sillä niissä lapsi harjaannuttaa kielellisiä, sosiaalisia ja yhteistoiminnallisia taitojaan, käyttää mielikuvitustaan ja ratkaisee ongelmia. Sääntöleikeissä lapsi harjaantuu yhteistoimintaan ja yhteisten sääntöjen noudattamiseen. Hän saa kokemuksia onnistumisesta ja harjoittelee käsittelemään myös pettymyksen tunteita.

Lapsen osallisuus näkyy arjessa lasten ajatusten ja mielenkiinnon kohteiden kuulemisena ja huomioimisena. Lasten ideat vaikuttavat arjen toimintaan ja työtapojen valintaan. Lapsia rohkaistaan keskusteluun, jossa he saavat kokemusta mielipiteiden ilmaisemisesta ja toisten ajatusten huomioon ottamisesta. Aikuiset kannustavat lapsia kokeilemaan myös uusia työtapoja. Tavoitteena on antaa lapselle kokemuksia erilaisista työskentely- ja oppimistavoista sekä säilyttää ja lisätä oppimisesta saatuja onnistumisen kokemuksia, ilon hetkiä.

Raision esiopetuksessa kaikki ovat sitoutuneet pienryhmätoimintaan sekä arkitoimintapedagogiikan ja ulkoilmapedagogiikan toteuttamiseen. Aikuiset varmistavat, että käytössä on monipuolisia työtapoja, työvälineitä sekä materiaaleja. Oppimisympäristöt rakennetaan lasten ja aikuisten yhteistyöllä lasta kiinnostaviksi ja oppimista edistäviksi.

Työtapoja:

- leikki ja pelaaminen
- toiminnallisuus, tutkiminen ja kokeileminen
- tekemällä ja kaikilla aisteilla oppiminen
- yhteisöllisyys ja yhdessä tekeminen
- eriyttäminen
- ryhmätyöt ja projektityöskentely
- liikkuminen ja erilaisiin oppimisympäristöihin tutustuminen
- taiteellinen kokeminen
- lasten omat ideat ja mielenkiinnon kohteet
- tieto- ja viestintäteknologian hyödyntäminen

4.2 Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Arviointi on kiinteä osa esiopetusta⁴⁵. Arvioinnilla on esiopetuksessa kaksi tehtävää: sen avulla suunnitellaan ja kehitetään opetusta sekä tuetaan kunkin lapsen hyvinvointia, kasvua ja oppimista. Arviointi on havainnoinnin, dokumentoinnin, arviointipäätelmien ja palautteen muodostama kokonaisuus, johon osallistuvat opettajien lisäksi muu esiopetuksen henkilöstö sekä lapset ja huoltajat.

⁴⁵ Perusopetuslaki 22 § 2 mom. (628/1998); Perusopetusasetus 14 § 2 mom. (852/1998)

Esiopetuksen tehtävänä on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä⁴⁶. Tavoitteellisen ja lasten kehitystä tukevan opetuksen edellytyksenä on, että opettaja saa tietoa lasten aiemmista kasvuympäristöistä, kehitymisestä ja oppimisesta sekä mielenkiinnon kohteista. Keskeisiä tiedonlähteitä ovat lapsen huoltaja, aiemman varhaiskasvatuksen henkilöstö sekä lapsi itse. Esiopetuksen opettaja hyödyntää tietoja lapsen henkilökohtaisten tavoitteiden suunnittelussa yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa. Suunnittelun apuna voidaan käyttää lapsikohtaista esiopetuksen oppimissuunnitelmaa.

Opettaja seuraa kunkin lapsen kehittymistä ja oppimista esiopetuksen aikana. Seurannan kohteena ovat lasten työskentely, käyttäytyminen ja heidän oppimisensa edistyminen eri tiedon- ja taidonaloilla⁴⁷. Seuranta perustuu jatkuvaan havainnointiin sekä monipuoliseen dokumentointiin. Lasten tekemät työt ja omat kokemukset ovat osa dokumentointia ja arviointia. Myös huoltajan havainnot lapsensa oppimisesta ja hyvinvoinnista ovat tärkeitä. Kootun seurantatiedon ja siitä johdettujen arviointipäätelmien pohjalta opettaja suuntaa opetusta ja oppimisympäristöjä sekä lasten mahdollisesti saamaa tukea.

Opettaja ja lasta ohjaava muu henkilöstö antavat lapsille päivittäin rohkaisevaa ja kannustavaa palautetta lasten vahvuuksista ja kehittämisalueista. Koottua dokumentaatiota käytetään niin, että kukin lapsi voi havaita edistymistään. Tämä rakentaa lasten myönteistä käsitystä itsestään oppijana. On tärkeää, että huoltajat saavat usein palautetta lapsensa työskentelystä, käyttäytymisestä ja oppimisen edistymisestä, jotta he voivat osaltaan tukea lastaan⁴⁸.

Esiopetuksessa kehitetään lasten edellytyksiä itsearviointiin⁴⁹. Lapsia rohkaistaan kuvaamaan, mistä he esiopetuksessa pitävät, missä he ovat omasta mielestään onnistuneet ja mitä he haluaisivat opetella jatkossa. Opettaja ohjaa lapsia myös pohtimaan yhteisten tehtävien onnistumista. Lasten oppimisen polun aikana vähitellen kehittyvä itsearviointitaito on osa oppimisen taitoja.

On tärkeää, että tarpeelliset tiedot kunkin lapsen esiopetuksen aikaisesta työskentelystä sekä kasvun ja oppimisen etenemisestä ovat opettajan käytettävissä lapsen siirtyessä ensimmäiselle luokalle. Tämä varmistetaan esiopetuksen ja koulun henkilöstön sekä huoltajien ja lasten yhteistyöllä. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää esiopetuksen aikana koottuja kunkin lapsen etenemistä kuvaavia dokumentteja sekä lapselle mahdollisesti laadittua oppimissuunnitelmaa tai HOJKSia. Opetuksen järjestäjä vastaa toimivien siirtymävaiheen käytäntöjen luomisesta. Tietojen siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä.

Opetushenkilöstön tavoitteellinen itsearviointi on esiopetuksen laadun ylläpitämisen ja kehittämisen ehto. Opettajat käyttävät lasten kasvun ja oppimisen seurannasta saamaansa arviointitietoa ja dokumentaatiota pedagogisessa suunnittelussa ja opetuksen uudelleen suuntaamisessa. Lapsilta ja huoltajilta saatu palaute otetaan huomioon toiminnan kehittämisessä.

Lapsille annetaan lukuvuoden päätteeksi esiopetuksen osallistumistodistus⁵⁰. Todistukseen merkitään todistuksen, opetuksen järjestäjän, koulun/päiväkodin ja lapsen nimi, lapsen henkilötunnus sekä todistuksen antamispäivä. Lisäksi todistukseen merkitään, että

⁴⁶ Valtioneuvoston asetus 5 § (422/2012)

⁴⁷ Perusopetuslaki 22 § 1 mom. (628/1998)

⁴⁸ Perusopetusasetus 10 § 1 mom. (852/1998)

⁴⁹ Perusopetuslaki 22 § 1 mom. (628/1998)

⁵⁰ Perusopetuslaki 22 § 2 mom. (628/1998)

todistus on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukainen. Todistus voi sisältää yleiskuvauksen toteutuneesta esiopetuksesta. Todistukseen ei merkitä lapsen persoonaan, oppimisen etenemiseen tai lapsen toimintaan liittyviä kuvauksia.

Arviointi on esiopetuksen laadun kehittämisen perusta. Se on jatkuvaa, säännöllistä ja tietoista toimintaa. Keskeisin arviointimenetelmä on laaja ja monipuolinen havainnointi, jota tehdään henkilöstön, lasten ja huoltajien toimesta. Lapsen oppiminen nähdään kokonaisvaltaisena prosessina, johon vaikuttavat lapsen tietojen ja taitojen lisäksi henkilöstön pedagoginen osaaminen, vuorovaikutustaidot ja oppimisympäristöt. Lisäksi on käytössä erillisiä arviointimittareita kuten esimerkiksi Lukimat tai taitojen alkukartoitus. Ne antavat lisätietoa lapsen kehityksestä ja oppimisesta, jotta opettaja ja muu kasvatushenkilöstö voivat suunnitella tavoitteellista ja suunnitelmallista toimintaa yksittäisen lapsen ja lapsiryhmän oppimisen tueksi.

Esiopetuksessa laaditaan jokaiselle lapselle esiopetuksen oppimissuunnitelma tai HOJKS. Yksilöllisen esiopetussuunnitelman laatimisen tueksi Raisiossa on käytössä oppimisen seurantalomake. Lapsen oppimissuunnitelmaan kirjataan yksilölliset tavoitteet, oppimisen eteneminen sekä oppimisen arviointi suhteessa asetettuihin tavoitteisiin. Se käydään läpi lapsen ja huoltajan kanssa vähintään kaksi kertaa esiopetusvuoden aikana. Olennaista arvioinnissa on pohtia, miten ryhmän pedagogisella toiminnalla on onnistuttu tukemaan lapsen kehitystä ja oppimista. Opettajan, muun kasvatushenkilöstön, vanhempien ja lasten tekemät havainnot ovat lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman laatimisen perustana. Lapsen tarvitsema kasvun ja oppimisen tuki kirjataan oppimissuunnitelmaan tai HOJKS:iin.

Lapsia ohjataan havainnoimaan omaa tapaansa oppia ja näin tuetaan hänen oppimaan oppimisen ja itsearvioinnin taitoja. Itsearviointia harjoitellaan lapsen ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa sekä ryhmässä käytävissä arviointikeskusteluissa. Arvioinnissa huomioidaan lapsen vahvuudet. Itsearviointi kohdistuu lapsen kokemukseen erilaisissa pedagogisissa tilanteissa ja projekteissa, oman oppimisen huomaamiseen ja siitä iloitsemiseen sekä omiin tapoihin työskennellä yksin ja vertaisryhmässä. Lapsia rohkaistaan ja kannustetaan arvioimaan oppimistaan esimerkiksi kertomalla, piirtämällä, saduttamalla, dramatisoimalla, kuvaamalla tai asettamalla itselleen tavoitteita. Kasvun kansio tai työkansio voi olla osana lapsen oppimisen arviointia. Esiopetusvuoden aikana kootut lapsen oppimisen kannalta oleelliset tiedot dokumentteineen siirtyvät esiopetuksesta kouluun. Esi- ja alkuopetuksen opettajat tapaavat yhteisissä tiedonsiirtokokouksissa, jotta nivelvaihe olisi lapsen oppimisen polulla mahdollisimman ehyt. Jos lapsella on tehostetun tai erityisen tuen tarve, vanhemmat kutsutaan aina yhteiseen tiedonsiirtokokoukseen.

Korkeatasoisen ja laadukkaan esiopetuksen toteutumisen ehto on työtään kehittävä ja arvioiva opetus- ja kasvatushenkilöstö. Raisiossa on käytössä lapsiryhmän opetussuunnitelma, joka sisältää kasvattajien toteuttaman pedagogisen toiminnan arvioinnin ja sen kehittämisen. Huoltajilta ja lapsilta saatu palaute on keskeinen osa esiopetuksen laadun kehittämistä. Osallistava, avoin ja luottamuksellinen suhde henkilöstön ja huoltajien välillä ja johdonmukaiset toimintatavat edistävät lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista esiopetusvuoden aikana.

Lukuvuoden päätyttyä lapselle annetaan Raision kaupungin virallinen esiopetuksen osallistumistodistus, jossa kuvataan esiopetuksen oppimiskokonaisuudet (Liite 2).

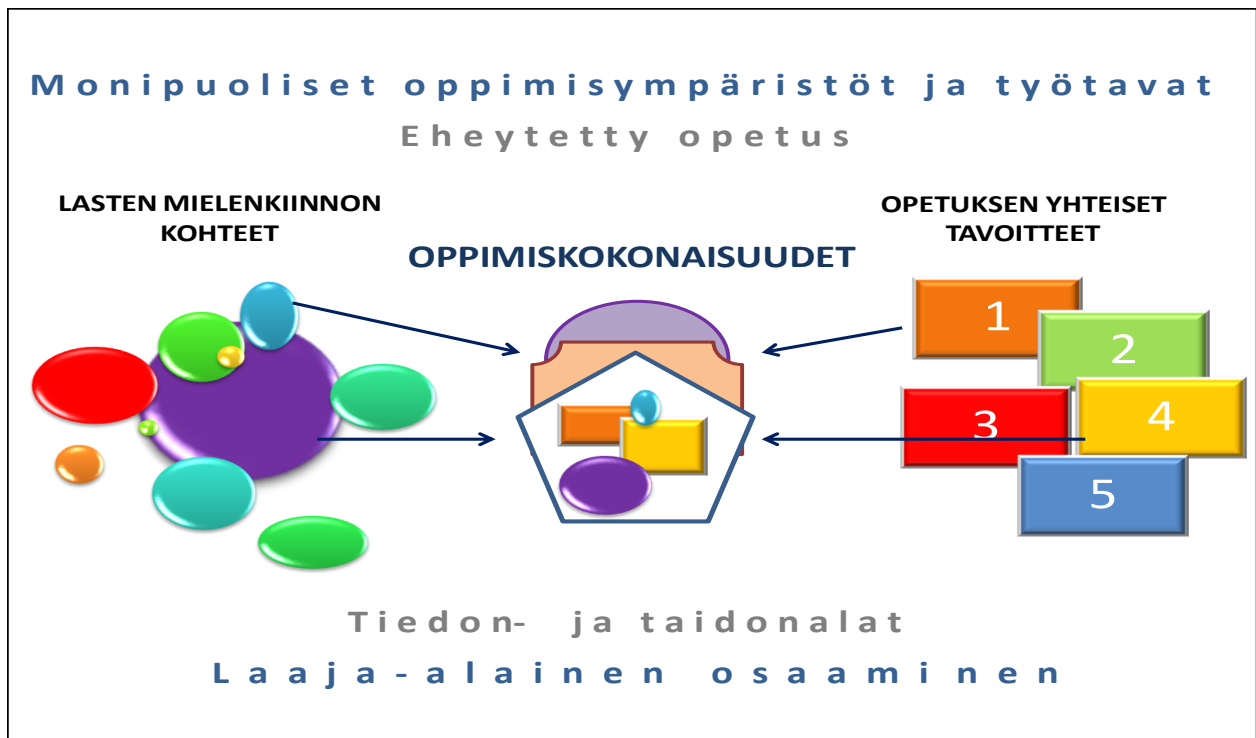
Raisiossa on eri tahot huomioiva arviointijärjestelmä, jonka avulla saadaan tietoa opetussuunnitelman toteutumisesta, pedagogiikan laadusta, lasten oppimisesta ja huoltajien mielipiteistä ja näkemyksistä. Arvioitaessa johtaja tekee tuloksista yhteenvedon tiedoksi arviointiin osallistuneille. Tulosten perusteella kehitetään esiopetuksen laatua edelleen.

4.3 Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

Esiopetus on luonteeltaan eheytettyä opetusta, joka muodostuu eri laajuisista ja eri tavoin toteutetuista oppimiskokonaisuuksista. Oppimiskokonaisuuksien toteuttamisen lähtökohdina ovat lasten kiinnostuksen kohteet sekä tässä luvussa kuvatut opetukselle asetettavat yhteiset tavoitteet (kuvio 1). Yhteiset tavoitteet perustuvat eri tiedon- ja taidonaloista nouseviin, esiopetuksen kannalta oleellisiin opetuksen tavoitteisiin sekä laaja-alaiselle osaamiselle asetettuihin tavoitteisiin. Yhteiset tavoitteet ovat opettajan työtä ohjaavia tavoitteita.

Oppimiskokonaisuuksina toteutetun opetuksen tavoitteena on tukea lasten kokonaisvaltaista kasvua ja hyvinvointia sekä tarjota monipuolinen perusta heidän osaamisensa edistymiselle. Leikki ja muut lapsille ominaiset tavat oppia ja työskennellä ovat opetuksen ja toiminnan lähtökohtana. Oppimiskokonaisuuksien kesto ja toteutustapa vaihtelevat valitun aihepiirin, tilanteen ja lasten oppimisen etenemisen mukaan. Lapset osallistuvat oppimiskokonaisuuksien suunnitteluun ja toteutumisen arviointiin opettajan ohjauksessa. On tärkeää, että jokaisella lapsella on mahdollisuus oppia ja työskennellä omaan tahtiinsa sekä kehittää taitojaan vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajan ja muun henkilöstön kanssa monipuolisissa oppimisympäristöissä. Oppimiskokonaisuuksien tehtävä on tarjota lapsille uusia ja innostavia oppimiskokemuksia sekä mahdollisuuksia työskennellä kullekin lapselle sopivia oppimisen haasteita sisältävien tehtävien parissa. Opetuksessa otetaan huomioon lasten erilaiset tuen tarpeet ja annetaan lapsille riittävästi tukea heti tuen tarpeen ilmetessä.

Tässä luvussa kuvatut opetukselle asetetut yhteiset tavoitteet on ryhmitelty viideksi kokonaisuudeksi. Kunkin kokonaisuuteen on koottu tavoitteita, joilla on toisiinsa liittyviä opetuksellisia ja kasvatuksellisia tehtäviä. Eri kokonaisuuksien tavoitteita ja sisältöjä yhdistellään pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla esiopetuksen oppimiskokonaisuuksia muodostettaessa.

Kuva 1. Oppimiskokonaisuuksien muodostaminen

Ilmaisun monet muodot

Lasten oppimisedellytykset, sosiaaliset taidot ja myönteinen minäkuva vahvistuvat, kun he saavat valmiuksia ympäröivän maailman jäsentämiseen. Nämä valmiudet kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja ilmaisevat itseään ja maailmaa erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Harjoittelu tukee myös lasten keskittymiskyvyn ja itsesäätelytaitojen kehittymistä. Esiopetuksen tehtävä on kehittää lasten ilmaisua **musiikillisen, kuvataiteellisen, käsitöiden sekä suullisen ja kehollisen ilmaisun** perustaitoja harjoittelemalla. Kulttuurin ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä monilukutaidon kehittymistä. Eri ilmaisumuotojen käyttö esiopetuksen arjessa ja juhlissa tarjoaa mahdollisuuksia tuoda esille kulttuurista monimuotoisuutta ja iloita siitä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa lapsia rohkaistaan ja ohjataan käyttämään ilmaisun eri muotoja. Opetus suunnitellaan niin, että lapset saavat elämyksiä taiteesta sekä kokemuksia luovasta prosessista ja siihen kuuluvasta suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin kokonaisuudesta. Toiminnan lähtökohtana ovat lasten aistimukset, havainnot ja kokemukset. Lapsia kannustetaan kertomaan ideoistaan, työskentelystään ja niihin liittyvistä erilaisista kokemuksista. Toiminnan tuotoksia tarkastellaan yhdessä, ja yhteinen tekeminen näkyy oppimisympäristöissä. Lasten ilmaisussa ja työskentelyn dokumentoinnissa käytetään monipuolisesti erilaisia materiaaleja ja välineitä. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä ja lähiseudun kulttuuritarjontaa.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen **musiikillinen toiminta** on monipuolista ja moniaistista, ja sen tavoitteena on vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsille tarjotaan kokemuksia heidän omista musiikillisista taidoistaan laulun, tanssin, liikkeen, soiton ja oman musiikin luomisen avulla. Heidän kanssaan opetellaan lauluja ja tutustutaan eri musiikkityyleihin ja soittimiin. Musiikilla leikitään, kokeillaan ja improvisoidaan. Lasten kanssaan havainnoidaan äänen tasoa, kestoa, voimaa ja sointivärejä musiikillisessa toiminnassa. Opetus tarjoaa lapsille kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä.

Esiopetuksessa harjoitellaan **käsitöiden tekemistä** ja erilaisten työvälineiden käyttöä. Lapsia innostetaan käsitöiden tekemiseen. Lasten kanssa kokeillaan sekä kovien että pehmeiden materiaalien käyttöä ja opetellaan niiden käsittelyssä tarvittavia tekniikoita ja perustaitoja. Lapsia rohkaistaan suunnittelemaan ja toteuttamaan erilaisia käsitöitä mielikuvituksensa ja omien taitojensa puitteissa yhdessä toisten kanssa. Lapset suunnittelevat ja valmistavat opettajan ohjauksessa myös pitempikestoisen käsityön. Työskentelyssä voidaan hyödyntää paikallisia tai lapsiryhmän taustoihin liittyviä käsityöperinteitä.

Esiopetuksessa tuetaan lasten **kuvallisen ajattelun ja kuvailmaisun** kehittymistä tekemällä, tulkitsemalla ja arvioimalla erilaisia kuvia. Opeteltava asia suunnitellaan lasten kokemusmaailmasta ja kiinnostuksen kohteista lähtien. Lapsia rohkaistaan kokeilemaan erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja. Kuvan tekemisen taitoja harjoitellaan moniaistisesti esimerkiksi maalaamalla, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tuottamiensa kuvien lisäksi taideteoksia, median kuvia, esineiden muotoilua sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Lapsia rohkaistaan **suulliseen ja keholliseen ilmaisuun** monipuolisten harjoitusten ja leikin avulla. Tavoitteena on, että lapset saavat kokemuksia siitä, miten kielellä ja keholla voidaan leikkiä ja viestiä monimuotoisesti. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työstetään yhdessä ilmaisun keinoin. Opetuksessa hyödynnetään loruja, runoja sekä lasten kirjallisuutta. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta prosessista. Ilmaismuotoina voidaan käyttää esimerkiksi draamatoimintaa, sanataidetta ja tanssia.

Raisiolaisessa esiopetuksessa tavoitteena on herättää lapsen kiinnostus erilaisiin ilmaisun muotoihin ja edistää niihin liittyviä positiivisia kokemuksia ja elämyksiä. Oppimisympäristö luodaan niin, että se tukee lasten omaa aktiivisuutta ja luovuutta. Materiaalit ja välineet ovat lasten saatavilla ja niitä opetetaan käyttämään oikein. Tavoitteena on keksivä, tutkiva ja kokeileva lapsi. Lasten tuotokset laitetaan esille, niitä dokumentoidaan ja tarkastellaan yhdessä. Näin lapsi oppii arvostamaan niin omaa kuin muiden työtä.

Kielen rikas maailma

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Esiopetusiässä kielestä tulee yhä vahvemmin lasten ajattelun, ilmaisun ja vuorovaikutuksen väline, jonka avulla he jäsentävät

arkeaan ja rakentavat maailmankuvaansa. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten **kielellisten taitojen** kehitystä kokonaisvaltaisesta kielen merkityksen hahmottamisesta kohti yksityiskohtaisempaa kielen rakenteiden ja muodon havaitsemista. Keskeistä on vahvistaa lasten kiinnostusta ja uteliaisuutta puhuttua kieltä sekä lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielellinen mallintaminen ja runsas myönteinen palaute ovat tärkeitä oppimiselle. Erilaisten viestien tulkitseminen ja tuottaminen suullisesti ja viestinnän välineitä käyttäen ovat osa vähitellen kehittyvää monilukutaitoa sekä tieto- ja viestintäteknologista laaja-alaista osaamista. Esiopetuksessa lasten kielellisen ja kulttuurisen taustan monimuotoisuus tunnustetaan, sitä kunnioitetaan ja sen jatkuvuutta tuetaan. Eri kielten havainnointi tukee lasten kielitietoisuutta sekä kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvän laaja-alaisen osaamisen kehittymistä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on edistää lasten kielellistä kehitystä ja vuorovaikutustaitoja sekä vahvistaa heidän kiinnostustaan kieliin ja kulttuureihin. Lasten kielellisen tietoisuuden kehittymistä edistetään kielellä leikkien, loruillen sekä tutustuen monipuolisesti puhuttuun ja kirjoitettuun kieleen. Lasten kehittyvää luku- ja kirjoitustaitoa tuetaan leikkien ja toiminnallisten harjoitusten avulla. Opetus ja oppimisympäristöt suunnitellaan niin, että niissä on lapsille runsaasti mahdollisuuksia havainnoida, tutkia ja kokeilla puhuttua ja kirjoitettua kieltä sekä laajentaa sanavarastoaan. Opetuskielen lisäksi esiopetuksessa havainnoidaan muita kieliä. On tärkeää, että lapset, joiden äidinkieli on muu kuin esiopetuksen kieli, saavat vahvan tuen opetuskielen taidon kehittymiselle ja samalla kokemuksen, että heidän kotona puhumansa kieli on tärkeä ja arvokas.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten **suomen/ ruotsin/ saamen/ viittomakielen taidon** kehittymistä tuetaan monipuolisesti esiopetuksen aikana.

Opetus tarjoaa lapsille mahdollisuuksia harjoitella kuuntelemista ja puhumista erilaisissa tilanteissa. Heitä ohjataan kertomaan ja keskustelemaan sekä eläytymään, ymmärtämään ja muistamaan kuulemaansa. Sanojen merkityksiä pohditaan yhdessä ja sanoilla leikitellään. Yhteisissä keskusteluissa lapset kehittävät taitojaan kysyä, päätellä ja arvioida kuulemaansa. Lapsia innostetaan tarinoiden tekemiseen ja taitoa harjoitellaan esimerkiksi saduttamalla tai digitarinoita tekemällä.

Lapsille luetaan erilaisia tekstejä ja niistä keskustellaan yhdessä. Tämä auttaa lapsia ymmärtämään lukemisen merkitystä. Opettajan mallintamisen ja erilaisten harjoitusten avulla lapset saavat kokemuksia siitä, miten puheen voi muuttaa kirjoitetuksi kieleksi ja kirjoitetun kielen puheeksi. Kirjoitettua ja puhuttua kieltä tutkitaan yhdessä. Lapsia ohjataan havaitsemaan, että puheen voi jakaa pienempiin osiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänneisiin.

Lasten lukutaidon kehittymistä tuetaan järjestämällä heille mahdollisuuksia leikilliseen kirjoittamiseen ja omien tekstien tuottamiseen tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen. Lapsia innostetaan yhdessä ja omatoimisesti tunnistamaan ja tuottamaan eri tavoin kirjaimia, sanoja ja tekstejä taitojensa ja mielenkiintonsa mukaisesti heille mielekkäissä asiayhteyksissä.

Opetuksessa käytetään monipuolisesti lastenkirjallisuutta. Lapsia rohkaistaan tutkimaan ja lukemaan oman taitonsa mukaisesti erilaisia tekstejä sekä kertomaan ja ilmaistamaan eri tavoin kuulemastaan tai lukemastaan.

Erilaisten leikkien ja harjoitusten avulla tuetaan lasten hienomotoristen taitojen kehittymistä sekä heidän kykyään hahmottaa tilaa ja suuntia. Lapsia ohjataan tarkoituksenmukaiseen kynäotteeseen ja näppäimistöjen käyttöön.

Esiopetuksessa tuetaan lasten kielellisiä valmiuksia havainnoimalla **eri kieliä** yhdessä lasten kanssa. Erityisesti tarkastellaan lapsiryhmässä ja lähiympäristössä puhuttuja kieliä. Näin tuetaan lasten kielitietoisuuden ja oman kielellisen ja kulttuurisen identiteetin kehittymistä. Samalla lapsia autetaan havaitsemaan ympäröivän maailman kielellinen ja kulttuurinen rikkaus ja kiinnostavuus. Opetuksessa voidaan käyttää esimerkiksi erikielisiä lauluja, leikkejä ja viittomia.

Lapsen kielellisen tietoisuuden kehittäminen huomioidaan Raisiossa kokonaisvaltaisesti: oppimisympäristöä kehittäessä, yhteisön toiminnassa sekä oppimiskokonaisuuksissa. Oppimisympäristössä varmistetaan lapsen mahdollisuudet kuulla rikasta puhetta sekä tutustua kirjoitettuun kieleen Toiminta suunnitellaan lapsilähtöisesti lapsen mielenkiinnon kohteista lähtevällä, lasta innostavalla tavalla. Esiopetuksessa panostetaan sensitiiviseen, välittävään ja lasta arvostavaan vuorovaikutukseen. Henkilöstö tukee lapsia muiden huomioon ottamisessa, kuuntelemisessa, keskustelemisessä sekä mielipiteiden ja omien ajatusten ilmaisemisessa. Laulut, lorut, riimit, rytmit, ja sadutus tukevat lapsen kielenkehitystä. Niitä käytetään arjen kaikissa tilanteissa. Raisiossa arki-toimintapedagogiikka on kielen kehityksessä hyväksi koettu menetelmä.

Kielitietoisuudella tarkoitetaan tietoisuutta kielen rakenteesta (esim. sanat, tavut, äänneet). Mitä parempi ja vankempi pohja lapsen kielellisille taidoille luodaan varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa, sitä paremmat edellytykset lapsella on myöhemmin lukea, kirjoittaa ja käyttää kieltä monipuolisesti eri yhteyksissä. Kielitietoisuuden kehittymistä tuetaan erottelemalla kielestä sanojen rytmejä ja riimejä. Lasten kanssa mietitään, miten sanat on tehty äänneistä. Kirjainten ja äänneiden välistä yhteyttä tuetaan esimerkiksi tunnistamalla lasten nimien ja muiden sanojen alku- ja loppuäänneitä. Apuna käytetään myös erilaisia aisteja ja toiminnallisia menetelmiä. Kirjaimia, äänneitä, tavuja ja sanoja harjoitellaan muovailemalla, kehonharjoituksilla, hiekkaan piirtämällä, liikkumalla, tunnustelemalla, maistelemalla jne. Kielen kehityksen tukemiseen Raisiossa käytetään tukiviittomia ja kuvia jo varhaiskasvatuksessa. Niiden käyttöä jatketaan esiopetuksessa. Kasvatushenkilökunnalle on annettu tukiviittomakoulutusta. Esiopetuksessa tutustutaan lapsiryhmässä esiintyviin vieraisiin kieliin, minkä avulla opitaan kunnioittamaan muita kieliä, sekä arvostamaan omaa äidinkieltä.

Esiopetuksessa huomioidaan myös media- ja sanomalehtiä. Kirjaston tarjontaa käytetään monipuolisesti ja lapsille luetaan paljon erilaista materiaalia. Kirjasto kutsuu vuosittain esiopetusikäiset tutustumaan kirjaston toimintaan ja sen antamiin mahdollisuuksiin.

Minä ja meidän yhteisömme

Lasten elinpiiri laajenee heidän kasvaessaan. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten valmiuksia ymmärtää yhteiskunnan monimuotoisuutta ja toimia siinä. Aihetta lähestytään historiallisesta ja yhteiskunnallisesta sekä etiikan ja katsomusten näkökulmista. Lähiyhteisön menneisyyttä sekä ajankohtaisia asioita pohtimalla

suunnataan lasten mielenkiintoa yhteiskunnallisiin asioihin. Arjen eettisten valintojen pohdinta sekä omien tunnetaitojen kehittäminen ja rakentavan käyttäytymisen harjoittelu vahvistavat lasten vuorovaikutustaitoja. Tutustuminen lähiyhteisön tapoihin sekä uskontoihin ja muihin katsomuksiin yhdessä kokonaisuuden muiden tavoitteiden kanssa tukee lasten kulttuurisen osaamisen ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista. Opetuksessa toimitaan yhteistyössä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Tavoitteena on edistää lasten mielenkiintoa yhteiskunnan, erityisesti lähiyhteisön toimintaan ja vahvistaa heidän osallisuuttaan toimintaympäristössään. Lapsia ohjataan havainnoimaan nykyisyyttä ja heille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Opetuksessa tuetaan lasten eettisen kohtaamisen ja ajattelun taitoja sekä tunnetaitojen kehittymistä. Lapset tutustuvat opettajan johdolla niin omaan kuin muihinkin lapsiryhmässä tai lähiyhteisössä edustettuina oleviin katsomuksiin ja uskontoihin sekä niihin liittyviin tapoihin ja perinteisiin. Lapsia rohkaistaan kysymään ja heidän pohdintoilleen ja ihmettelylle annetaan tilaa. Kokonaisuuden työtapoina korostuvat keskustelut sekä erilaiset eläytymisen mahdollistavat menetelmät.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten kanssa tutustutaan johonkin lähiympäristön henkilöön tai kohteeseen **historiallisesta** näkökulmasta. Aihetta lähestytään havainnollisesti ja moniaistisesti eri ilmaisutapoja hyödyntäen. Lisäksi opetuksessa voidaan käsitellä lapsia kiinnostavia muita historiallisia tapahtumia, henkilöitä, kulttuureja ja kulttuuriperintöä. Tiedon lähteinä voidaan käyttää lähiyhteisön jäseniä, esineistöä ja ympäristöä sekä hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta omasta kulttuuriperinnöstään. Opetuksessa voidaan hyödyntää myös juhlaperinteitä, kertomuksia, perinneleikkejä ja vanhoja lauluja.

Lasten kiinnostusta **yhteiskunnallisiin** asioihin herätetään keskustelemalla heitä kiinnostavista lähiyhteisön ja yhteiskunnan ajankohtaisista asioista. Lasten kanssa tutustutaan mediaan ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti. Mediatarjonnan sisältöä ja todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Opetuksessa tutustutaan lasten oikeuksiin hyödyntäen YK:n yleissopimusta lapsen oikeuksista. Lasten kanssa laaditaan ja kehitetään esiopetusryhmän sääntöjä. Samalla autetaan lapsia ymmärtämään, että yhteisön säännöt ovat ihmisten luomia sopimuksia. Lähiympäristöä hyödynnetään niin että lapsilla on mahdollisuus aitoon osallistumis- ja vaikuttamiskokemukseen.

Esiopetuksessa pyritään vahvistamaan lasten kiinnostusta lähiyhteisön (oma ryhmä, päiväkotia, lähikoulu) ajankohtaisiin asioihin. Esimerkiksi aamukokouksissa keskustellaan ja pohditaan yhdessä, miten voimme vaikuttaa asioihin - esimerkkinä keskustelu ulkolaulujen huolehtimisesta. Mietitään yhdessä erilaisia vaihtoehtoja ja toimintatapoja. Lapset saavat osallistua päätöksentekoon, joka voidaan tehdä esim. sopimalla tai äänestämällä. Vaihtoehdot ja päätös kirjataan näkyväksi. Sovitaan myös ajankohta, jolloin asiaa tarkastellaan seuraavan kerran. Näin lapset saavat kokemuksen että heidän valintoillaan on merkitystä.

Esiopetukseen sisältyy koko ryhmälle yhteistä **eettistä kasvatusta**. Kasvatus liitetään lasten arkeen ja käytännön tilanteisiin, joihin liittyy tunteita ja eettisiä valintoja. Lapsia

ohjataan tunnistamaan tunteitaan, toimimaan ystävällisesti ja vastuullisesti sekä ratkaisemaan rakentavasti lasten keskinäisiä ristiriitatilanteita. Lasten kanssa pohditaan ystävyyttä ja toisten kunnioittamista, ilon ja pelon aiheita, tyttöinä ja poikana olemiseen liittyviä oletuksia sekä oikean ja väärän erottamista. Yhteisten keskustelujen lisäksi luontevia tapoja eettiseen kasvatukseen antavat esimerkiksi roolileikit sekä sadut ja median kertomukset. Opetuksessa voidaan hyödyntää sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja kehittäviä opetusohjelmia ja materiaaleja.

Esiopetuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja katsomukset. Uskonnotuutta tarkastellaan esiopetuksessa muiden katsomusten rinnalla. Katsomuskasvatus liitetään arjen asioihin, juhliin ja ajankohtaisiin tapahtumiin, joilla on uskonnollista tai katsomuksellista merkitystä. Tavoitteena on auttaa lapsia ymmärtämään ja kunnioittamaan sekä omia että toisten lasten ja perheiden erilaisia katsomuksellisia perinteitä sekä niihin liittyviä tapoja ja käsityksiä. Lapsia rohkaistaan erilaisten elämänkysymysten pohdintaan yhdessä toisten kanssa toimien. Samalla heidän valmiutensa ymmärtää uskontoihin ja katsomuksiin liittyviä sanoja ja käsitteitä vahvistuvat. Opetuksessa hyödynnetään esimerkiksi vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Lasten toimintaympäristö - lähiluonto ja rakennettu ympäristö sekä muut esiopetuksen oppimisympäristöt - tarjoavat runsaasti aineksia lasten oppimiselle. Erityisen tärkeää opetuksen liittäminen lasten kokemusmaailmaan ja heidän toimintaympäristönsä on **matemaattisten taitojen** opettelussa sekä **teknologia- ja ympäristökasvatusten** toteuttamisessa. Toimintaympäristöön liittyvät havainnot, kokemukset ja tiedot, niiden jäsentäminen ja kuvaaminen auttavat lapsia kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Kehittyvä taito nimetä asioita sekä ymmärtää ja käyttää erilaisia käsitteitä edistää lasten monilukutaitoa. Esiopetuksen tehtävänä on tukea lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä ja kiinnostusta matematiikkaan. Tehtävänä on myös vahvistaa lasten luonnontuntemusta ja luontosuhdetta sekä tutustua arjen teknologiaan. Esiopetuksessa tutustutaan tutkivaan oppimiseen havainnoimalla ja tutkimalla ympäristöä sekä kokeilemalla ja päätelemällä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa vahvistetaan pohjaa lasten matemaattisen ajattelun kehittymiselle ja matematiikan oppimiselle. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota arjessa ja ympäristössä ilmenevään matematiikkaan. Opetus luo mahdollisuuksia luvun, muutoksen ja ajan käsitteiden sekä tason ja avaruuden hahmottamisen ja mittaamistaitojen kehittymiselle. Opetuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa matemaattisen ajattelun eri vaiheissa oleville lapsille.

Opetuksessa havainnoidaan luontoa. Lasten ympäristöherkkyyden ja luontosuhteen kehittymistä tuetaan tarjoamalla lapsille kokemuksia luonnossa liikkumisesta sekä sen tutkimisesta. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa sekä kokeilemaan ja keksimään omia ratkaisuja.

Opetuksessa tutustutaan tutkivaan työtapaan. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä ja etsimään niihin yhdessä selityksiä. Lapset opettelevat vertailemaan, luokittelemaan sekä järjestämään havaintojen tai mittausten pohjalta saatuja tietoja. Heitä rohkaistaan

tekemään päätelmiä ja keksimään ratkaisuja arjen ongelmiin sekä kokeilemaan ratkaisuja. Opetuksessa harjoitellaan dokumentointia eri välinein sekä esittämään tuloksia eri tavoin.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lapsia kannustetaan kehittämään **matemaattisia taitojaan** toiminnallisesti, leikkien ja eri aisteja käyttäen erilaisissa oppimisympäristöissä. Opetuksessa tutustutaan matemaatiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisesti ja yhdessä toimien.

Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan erilaisissa arjen tilanteissa opettajan mallintamisen ja kielellistämisen avulla. Havaintoja harjoitellaan esittämään itse ja kuvien sekä erilaisten välineiden avulla. Toiminta suunnitellaan niin että siinä on paljon mahdollisuuksia luokitella, vertailla, asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia. Opetukseen kuuluu muistia kehittäviä leikkejä ja tehtäviä. Lapsia kannustetaan myös toimintaympäristöön liittyvien ongelmanratkaisutehtävien päättelyyn ja ratkaisujen etsimiseen.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti leikkien ja työskennellen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä sekä liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukumääriä vertaillaan ja tutkitaan lukumäärän muutosta käytännön esimerkkejä keksien. Erityisesti opetuksessa kiinnitetään huomiota lasten lukujonotaitojen ja nimeämisen kehittämiseen.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tason ja tilan hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan ja kokeilemaan 2- ja 3-ulotteisuutta sekä opettelemaan sijainti- ja suhdekäsitteitä, kuten edessä, ylhäällä ja joka toinen, esimerkiksi liikuntaleikkien avulla. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Opettajan ohjauksessa lapset tutustuvat ympäristössä oleviin muotoihin ja harjoittelevat nimeämään niitä.

Esiopetuksessa kokeillaan mittaamista keholla ja eri välineillä. Opetuksessa harjoitellaan ajankäsitteitä, kuten joskus, eilen ja aamulla. Aikajärjestystä pohditaan yhdessä esimerkiksi vuorokaudenaikoja havainnoimalla.

Opetuksessa hyödynnetään muun muassa leikkejä, pelejä ja tarinoita sekä tieto- ja viestintäteknologiaa.

Raisiolaisessa esiopetuksessa luodaan innostava ja myönteisiä kokemuksia tarjoava oppimisympäristö, jossa lapsi aktiivisena toimijana voi leikkien ja eri aistien avulla vahvistaa matemaattisia taitojaan päivittäisissä arjen tilanteissa. Matemaattisia ilmiöitä voidaan käsitellä kaikissa tilanteissa, joissa lapsi ja aikuinen toimivat yhdessä. Jotta oppimisympäristö houkuttelisi matemaattiseen toimintaan, sen tulisi tarjota mahdollisuuksia lapsen itsenäiseen toimintaan ja vertaisryhmässä tapahtuvaan vuorovaikutukseen. Oppimisympäristössä pitäisi olla esillä välineitä, joiden avulla voi halutessaan luokitella, laskea, verrata ja asettaa järjestykseen. Tällaisia ovat mm. pelit, eriväriset ja erikokoiset luokittelumateriaalit, rakentelupalikat, luonnonmateriaalit sekä lisäksi erikokoiset astiat ja mitat. Materiaalien avulla voidaan lukumääriä muunnella monella tavalla, esimerkiksi lisäämällä ja vähentämällä esinejoukon lukumäärää, jakamalla kokonainen joukko erikokoisiin osajoukkoihin ja liittämällä osajoukot uudelleen yhteen.

Lukujonotaitoja ja lukujen nimeämistä harjoitellaan hyödyntämällä yksi yhteen –vastavuutta esimerkiksi hyppäämällä yhtä monta hyppyä kuin kuullaan taputuksia. Liike ja toi-

minnallinen materiaali auttavat lasta ymmärtämään lukumäärän käsitettä. Numeromerkkien opettelu aloitetaan tunnistamalla ja nimeämällä ne sekä yhdistämällä niihin oikea lukumäärä. Lukujonotaitojen hallinta on edellytys yhteen- ja vähennyslaskulle.

Esiopetuksen **ympäristökasvatus** tarjoaa lapsille luontokokemuksia sekä mahdollisuuden tutkia ja tutustua kasveihin, eläimiin ja luonnon ilmiöihin. Ympäristöä havainnoidaan eri aistein sekä havaintovälineiden avulla. Opetukseen voi kuulua myös pieniä kokeita. Havainnoista keskustellaan ja havaintotietoa harjoitellaan luokittelemaan. Samalla opetellaan luontoon liittyvien käsitteiden käyttöä ja päätelmien tekemistä sekä pohditaan syy-seuraus suhteita. Lasten luonnontuntemusta hyödynnetään opetuksessa. Lasten kanssa harjoitellaan tiedon hankintaa hakemalla yhdessä tietoa joistakin lapsia kiinnostavista asioista. Opetuksessa luodaan pohjaa kestäväälle elämäntavalle tutustumalla luonnonsuojeluun. Lapsia ohjataan huolehtimaan ympäristöstään ja sen viihtyisyydestä.

Ympäristökasvatuksessa korostuu elämyksellisyys ja kokemuksellisuus sekä kestävä myönteisen suhteen rakentaminen luontoon ja muuhun lähiympäristöön. Vuoden aikana tutustutaan luonnon monimuotoisuuteen tekemällä retkiä eri kohteisiin. Ympäristökasvatuksessa hyödynnetään tutkivaa oppimista, jolloin lapsen omilla kysymyksillä, havainnoilla ja päätelmillä on tilaa.

Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjessa esiintyviä **teknologisia ratkaisuja** ja niiden ominaisuuksia ja toimivuutta. Opetuksessa tuodaan esille, että teknologia on ihmisen luovan toiminnan aikaansaamaa. Lapset tutustuvat teknologiaan keksimällä, askartelemalla ja rakentamalla itse erilaisia rakenteita ja ratkaisuja eri materiaaleja hyödyntäen. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Opetuksessa voidaan hyödyntää oppimisympäristöjen välineiden lisäksi esimerkiksi lasten omia leikkikaluja ja mieltä niiden toimintaperiaatteita.

Kasvan ja kehityksen

Itsestä huolehtiminen ja siihen liittyvät arjen taidot ovat osa esiopetuksen tavoitteena olevaa laaja-alaista osaamista. Kehittyäkseen tällä osaamisen alueella lapset tarvitsevat kokemuksia, tietoja ja pohdintaa, joiden pohjalta heidän arvostuksensa ja taitonsa voivat vähitellen kehittyä. Esiopetuksessa tehtävää lähestytään **liikunnan, ruuan, kuluttajuuden, terveyden sekä turvallisuuden** näkökulmista. Esiopetuksen tehtävänä on luoda pohjaa terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle ja liikunnalliselle elämäntavalle sekä kehittää lasten terveysosaamista ja turvataitoja. Lisäksi tehtävänä on edistää kestävään elämäntapaan kuuluvia ruoka-, kulutus- ja puhtaustottumuksia.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Lapset saavat monipuolisia kokemuksia liikunnasta ja alkavat ymmärtää liikkumisen yhteyttä hyvinvointiin ja terveyteen. Opetus tarjoaa mahdollisuuksia lasten motoristen ja sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Eryityisesti kiinnitetään huomiota lasten yleisten oppimisedellytysten kannalta tärkeiden havaintomotoristen taitojen kehittymiseen. Lasten kanssa tutustutaan terveelliseen ruokaan ja pohditaan sen merkitystä. Lapsia ohjataan kohtuulliseen kulutukseen. Opetuksessa pohditaan terveyteen liittyviä tekijöitä sekä tuetaan lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään. Lapset saavat tietoja turvallisesta liikkumisesta lähiympäristössä sekä esiopetuksen oppimisympäristöissä.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti ja kokemaan liikunnan iloa. Liikkumisen ja leikkien avulla lasten yhdessä toimimisen taidot kehittyvät. Samalla heidän kehonhallintansa vahvistuu sekä heidän taitonsa hahmottaa omaan kehoon ja sen eri osia suhteessa ympäröivään tilaan, käytettävään aikaan ja voimaan kehittyä. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia rohkaistaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Esiopetuksessa harjoitellaan monipuolisesti ja säännöllisesti arkeen liittyviä motorisia perustaitoja eri ympäristöissä. Näitä ovat tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaidot. Tasapainoa harjoitellaan pysähtymisiä ja harhauttamisia sisältävien leikkien avulla tai taitoradalla leikitellen. Liikkumistaitoja edistetään kierimistä, kiipeämistä, juoksua ja hypelyä sisältävillä harjoituksilla. Välineenkäsittelytaitoja harjoitellaan työntämällä ja vetämällä sekä käyttämällä monipuolisesti eri välineitä ja palloja. Lisäksi lapsia innostetaan harjaannuttamaan hienomotorisia taitojaan sorminäppäryyttä ja tarkkuutta kehittävien pelien ja leikkien avulla. Tavoitteena on, että toiminta antaa kaikille lapsille mahdollisuuksia osallistumiseen ja onnistumiseen sekä tukee lasten hyvinvointia ja toimintakykyä.

Kaikki esiopetusryhmät kuuluvat Liikkuva varhaiskasvatus –ohjelmaan, jonka mukaisesti liikkumista lisätään yksikön omista lähtökohdista pienin askelin. Tietoisella ympäristön muokkaamisella pyritään saamaan toiminnallisuutta ja liikettä arkeen. Esiopetuksessa hyödynnetään aktiivisesti lähiympäristön metsiä, urheilukenttiä, uimahallia, liikuntahallia sekä jäähallia. Lähiympäristössä liikuttaessa opetellaan liikennesääntöjä. Raision kaupungissa toimii moniammatillinen Liikkeelle -tiimi, joka suunnittelee ja toteuttaa monipuolista liikuntatoimintaa.

Esiopetuksessa ruokailutilanteita käytetään päivittäisen terveyttä edistävän syömisestä ja **ruokaan liittyvän osaamisen** oppimisympäristönä. Ruokailutilanteista luodaan lasten kanssa mahdollisimman viihtyisiä ja lapsia ohjataan hyviin tapoihin. Suomalaisen ruokaja tapakulttuurin lisäksi opetuksessa tutustutaan johonkin muuhun ruoka- ja tapakulttuuriin kotien asiantuntemusta hyödyntäen.

Lasten kanssa tarkastellaan lapsiin kohdistuvaa mainontaa sekä pohditaan **kohtuullisen kuluttamisen** merkityksestä. Esimerkiksi lasten leikeissä ja piirroksissa ilmenevät tulkinnat kulutuksesta ja mainonnasta voivat toimia esiopetuksen kuluttajakasvatuksen pohjana.

Esiopetuksessa tuetaan arjen tilanteissa lapsen valmiuksia ymmärtää terveellisten elämäntapojen, hyvien ihmissuhteiden sekä kohtuullisen kuluttamisen merkitystä hyvinvointiin. Raisiossa ruokapalvelu vastaa monipuolisen ja terveellisen ruokavalion toteutumisesta. Esiopetuksen henkilökunta tukee lasten monipuolisia ruokailutottumuksia kannustavalla tavalla, sensitiivisesti ja lasta kunnioittaen. Ruokailutilanteista tehdään kiireettömiä, jolloin on mahdollista opetella hyviä ruokailutapoja ja ruokailun yhteyteen sopivaa keskustelukulttuuria.

Lapsia ohjataan ymmärtämään liikunnan, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkitystä **hyvinvoinnille ja terveydelle**. Lasten kanssa pohditaan terveyttä ja sairauksia ja niiden syitä sekä ihmisen mahdollisuuksia vaikuttaa omaan fyysiseen terveyteensä ja mielen hyvinvointiin. Hyvistä ihmissuhteista ja niiden merkityksestä mielen hyvinvoinnille kes-

kustellaan. Kaveruutta ja toisten huomioon ottamista sekä tunteiden tunnistamista ja hallintaa harjoitellaan arjen tilanteissa. Lasten kanssa havainnoidaan nukkumisen ja liikkumisen määrää sekä mietitään niiden yhteyttä päivittäiseen virkeyteen ja hyvään oloon. Opetuksessa haetaan tietoa hygieniasta ja harjoitellaan siihen liittyviä perustaitoja osana esiopetuksen arkea.

Esiopetusikäisten lasten levontarve on yksilöllistä. Esiopetusajan jälkeisen täydentävän varhaiskasvatuksen levon tarpeen voi täyttää rentoutumisen harjoittelu sekä musiikin tai tarinan kuuntelu. Kun rentoutumisen hetki toteutetaan yhteistyössä eri ryhmien välisenä yhteistyönä, voidaan huomioida lasten yksilölliset tarpeet levon kestossa, menetelmissä ja ympäristössä.

Lapset saavat esiopetuksessa tietoa oikeudestaan **turvalliseen** elämään, arvostavaan kohteluun ja koskemattomuuteen. Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjen toimintaympäristöihin ja esiopetuksen oppimisympäristöihin liittyviä yleisimpiä fyysisiä ja psyykkisiä vaaratilanteita. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hankkia apua sekä toimia turvallisesti tavallisimmissa arjen tilanteissa. Lapsia rohkaistaan hakemaan aikuisen apua esiopetuksen ongelmatilanteissa ja kiusaamista kohdatessaan sekä kertomaan huolistaan. Opetuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumisen sääntöjä sekä turvallista toimintaa tieto- ja viestintäteknologisissa ympäristöissä ikäkaudelle sopivalla tavalla.

Esiopetusvuoden aikana lapsi oppii ottamaan vastuuta omasta terveydestään ja turvallisuudestaan. Lasten kanssa kiinnitetään huomioita yhdessä hyvinvointia ja terveyttä uhkaviin tekijöihin sekä tieto- ja viestintäteknologiassa esiintyviin mahdollisiin vaaroihin. Raision esi- ja perusopetuksen käyttöön laadittavaa somepolkua hyödynnetään osana opetusta.

Jokaisessa esiopetusyksikössä on sitouduttu noudattamaan omaa kiusaamisen ehkäisemisen sekä yleisen turvallisuuden suunnitelmaa.

4.4 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä

Kaikkien lasten esiopetuksessa noudatetaan samoja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisia esiopetuksen yleisiä kasvatus- ja oppimistavoitteita. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet otetaan esiopetuksessa huomioon. Esiopetuksen tavoitteena on tukea jokaisen lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteettien kasvua sekä opettaa lapsia kunnioittamaan eri kieliä ja kulttuureja. Erityisenä tavoitteena on tukea kaksi- ja monikielisten lasten eri kielten taitoa.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksessa käytettävä kieli on suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Opetuskielenä voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna opetussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Erillisessä ryhmässä esiopetus voidaan antaa pääosin tai kokonaan muulla kielellä.⁵¹ Huoltajille tarkoitettu tiedotus ja keskeiset asiakirjat tulee olla saatavana perusopetuslain mukaisella esiopetuksen opetuskielellä.

⁵¹ Perusopetuslaki 10 § 1 mom. (1288/1999)

Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat esiopetuksessa

Saamelaislasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Opetuksessa voidaan hyödyntää lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Esiopetusta voidaan järjestää saamenkielisenä tai kaksikielisenä kielikylyopetuksena.

Silloin kun esiopetus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen ymmärtämistä ja kielen käyttötaitoja. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä.

Romanilasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten identiteettiä kehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan. Lisäksi tuetaan kaksikielisyyttä yhteistyössä lasten perheiden kanssa. Lapsille annetaan romanikielen opetusta mahdollisuuksien mukaan. Romanikielen opetuksessa tutustutetaan lapsia romanikieleen ja -kulttuuriin, laajennetaan sana- ja ilmaisuväriä sekä rohkaistaan käyttämään kieltä erilaisissa kielenkäyttötilanteissa.

Viittomakieltä käyttävien lasten esiopetus toteutetaan ensisijaisesti viittomakielisessä ryhmässä tai sekaryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakielisen esiopetuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus omaksua viittomakieltä. Tavoitteena on myös vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisua ja viittomaväriä sekä rohkaista käyttämään viittomakieltä ja lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä.

Esiopetuksessa tuetaan **vieraskielisten ja monikielisten lasten** kielitaidon sekä identiteetin ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään kielitaidon eri osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien sekä ohjatusti että esiopetuksen arjessa. Erillistä suomi/ruotsi toisena kielenä -opetusta ja lasten oman äidinkielen/äidinkielen opetusta tarjotaan mahdollisuuksien mukaan. Maahanmuuttajataustaiset lapset voivat osallistua joko esiopetukseen tai perusopetukseen valmistavaan opetukseen tai molempiin.

Varhaiskasvatuksen asiakkaina on noin 150 lasta, joiden äidinkieli on jokin muu kuin suomi. Suurimmat ryhmät ovat venäjän-, kurdin-, bosnian- ja albanian kielet. Raisiossa asuvat perheet ovat hyvin monet jo toisen polven maahanmuuttajia ja perheiden lapset ovat syntyneet Suomessa. Perheet ovat taustoiltaan ja kulttuureiltaan erilaisia, mutta niillä on kuitenkin aina käytössään enemmän kuin yksi kieli ja kulttuuri. Tämä on asia, joka tulee tiedostaa tehtäessä yhteistyötä perheiden kanssa.

Yhteistyö monikulttuuristen perheiden kanssa on monisäikeisempää kuin suomalaisten perheiden kanssa johtuen monesta eri taustatekijästä. Toimivassa yhteistyössä kohdataan aina ensin ihminen, sitten vasta tietyn kulttuurin edustaja. Henkilöstö on vastuussa vanhempien ja työntekijöiden välisen dialogin toimivuudesta. Lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksen/esiopetuksen on tärkeää kertoa vanhemmille suomalaisen varhaiskasvatuksen periaatteista ja käytännöistä. Lapselle annetaan mahdollisuus kodin kulttuurin ja suomalaisen kulttuurin parhaaseen mahdolliseen yhteensovittamiseen.

”Monikulttuurisuuden käsikirja” (Raisio 2011/2015) sisältää työkaluja monikulttuuristen lasten ja perheiden kanssa työskentelyyn sekä käytännön työkaluja henkilökunnalle ja eril. mittareita ja seurantakaavakkeita kasvun- ja kehityksen tueksi.

Muuta kuin suomea äidinkielenään puhuvien lasten kielen kehitystä seurataan varhaiskasvatussuunnitelman lisäksi henkilökohtaisen S2-lomakkeen (suomi toisena kielenä) avulla. Lomake toimii kehityksen seuraamisen lisäksi toiminnan suunnittelun tukena. Suunnitelmallista ja tavoitteellista S2-opetusta annetaan kaikille maahanmuuttajalapsille kielitaidon kehittämiseksi.

Kielen tukena käytetään kuvia. Mm. päiväjärjestys ja viikko-ohjelma ovat aina kuvin lasten nähtävillä. Näin lasten on helpompaa ennakoida päivän ja viikon tapahtumia sekä oppia päivittäin toistuvat rutiinit, vaikka kielitaito olisikin vielä puutteellinen. Myös tukiviittomia käytetään helpottamaan kielen oppimista. Pienryhmätoiminnalla taas tetaan lapsille mahdollisuus toisiltaan oppimiseen ja vuorovaikutukseen sekä opettajalle paremmat mahdollisuudet tarkempaan havainnoimiseen. Puhutun kielen lisäksi henkilökunnan tulee kiinnittää viestinnässään huomiota seuraaviin asioihin, joilla tuetaan suomen kielen oppimista: ilmeet, eleet, äänenpainot, kysymysten muotoilu, selkeä ääntäminen, selkokieli, kielenhallinta sekä kielen monipuolinen käyttö.

Kielen oppimisen kannalta on tärkeää, että esikoulupäivän aikana toistuvat aina tietyt rutiinit päivittäin. Rutiinien avulla lapselle muodostuu vähitellen sanavarastoa. Toistuvat rutiinit myös luovat lapselle turvallisuudentunnetta. Toiminta on myös suunniteltava niin, että lapsilla on mahdollisuus luonnolliseen kommunikointiin mahdollisimman usein. Jokainen hetki hyödynnetään kielellisesti (siirtymät, toiminta, ruokailu jne.)

Yhteisen kielen puuttuminen saattaa välillä vaikeuttaa vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä. Jokaisen perheen kohdalla yhteistyö kehittyy omanlaisekseen, aivan kuten suomalaistenkin perheiden kanssa. Henkilökunnan positiivinen asennoituminen on erityisen tärkeää. Muita kulttuureita kunnioitetaan ja monikulttuurisuus nähdään rikkautena. Vanhemmat tuntevat omat lapsensa parhaiten ja heillä on oikeus tulla ymmärretyiksi kielitaidon puutteesta huolimatta. Erilaisissa keskusteluissa apuna käytetään tulkia.

Kaksikielinen esiopetus

Kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyysskauttaa tarjoamalla tavanomaista esiopetusta monipuolisempaa kielikasvatusta. Opetuksessa luodaan motivoivia kieltenoppimistilanteita, joilla rakennetaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä kehittää lasten kielitietoisuutta. Lasten kaksi- tai monikielistä kieli-identiteettiä tuetaan ja heille tarjotaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua kieliä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Myös monenlaiset kulttuurit, joita tuodaan tietoisesti esiin ja keskusteltavaksi, kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä opetuksessa.

Suppeamman kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieltä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksikielisessä ympäristössä ja oppia opetuskielen lisäksi myös muulla kielellä.

Kaksikielistä opetusta voidaan toteuttaa usealla tavalla. Yhteistä toteutustavoille on se, kielet eivät ole pelkästään opetuksen ja oppimisen kohteena, vaan niitä käytetään oppimiskokonaisuuksien opetuksessa ja esiopetuksen arjen toiminnassa.

Laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy esiopetuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä esiopetuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä esiopetuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä esiopetuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa esiopetuksesta ja kestää perusopetuksen loppuun. Esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen kieli tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Esiopetus toteutetaan pääosin kielikylpykielillä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Kielikylpyopettaja käyttää johdonmukaisesti ainoastaan kielikylpykieltä. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen monipuoliseen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Lapsia kannustetaan opetuskielisen kulttuurin lisäksi myös toisen kotimaisen kielen mukaiseen tai saamelaiseen kulttuuriin tutustumiseen. Kotimaisten kielten kielikylvyn tavoitteena on antaa lapsille valmiudet jatkaa opiskelua sekä opetuskielillä että toisella kotimaisella kielellä tai saamen kielellä. Esiopetuksen ja tulevan kielikylpykoulun välisessä yhteistyössä varmistetaan, että koulussa on käytettävissä riittävästi tietoa kouluun siirtyvien lasten kielenkehityksen vaiheesta.

Muu laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielillä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat oppimiselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan opetuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Pääsääntöisesti nämä lapset ohjataan valmistavaan opetukseen, jos sellaista on saatavilla.

Kaksikielisessä esiopetuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutusta esiopetuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen opettajan mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin opettaja käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsia kannustetaan monipuoliseen kielenkäyttöön. Myös opetuskieliin liittyviä kulttuureita tuodaan lasten ulottuville. Tavoitteena on valmius jatkaa opiskelua molemmilla kielillä. Tavoite asettaa vaatimuksia oppimisympäristöille ja edellyttää yhteistyötä esiopetuksen ja perusopetuksen järjestäjän välillä lasten siirtyessä perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen esiopetus

Kielirikasteinen esiopetus

Kielirikasteisella esiopetuksella tarkoitetaan esiopetusta, jossa alle 25 % toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielillä. Kielirikasteinen esiopetus antaa luontevia mahdollisuuksia tuoda monikielisyttä ja kulttuurien kohtaamisia esiin esiopetuksen arjessa ja toimintakulttuurissa. Tavoitteena on, että lapset olisivat sekä kielen oppijoita että käyttäjiä. Tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen perusopetukseen.

5 Lapsen kasvun ja oppimisen tuki

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään perusopetuslain mukaisesta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta esiopetukseen paremmin sopivaa nimitystä kasvun ja oppimisen tuki. Kasvun ja oppimisen tuki ja lukuun 6 sisältyvä oppilashuolto muodostavat kokonaisuuden. Tässä luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta.

5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Esiopetukseen osallistuvat lapset kuuluvat perusopetuslain mukaisen kasvun ja oppimisen tuen piiriin. Lain mukaan lapsilla on oikeus saada riittävää tukea heti tuen tarpeen ilmetessä ⁵². Lapsen kasvun ja oppimisen tuen kolme tasoa ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Perusopetuslaissa säädettyjä tukimuotoja ovat esimerkiksi osa-aikainen erityisopetus, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet. Tukimuotoja voi käyttää kaikilla tuen tasoilla sekä yksittäin että samanaikaisesti toisiaan täydentävinä. Lapsen saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Tukea annetaan niin kauan sekä sen tasoisena ja muotoisena kuin se on tarpeellista. Varhaisen tunnistamisen sekä kasvun ja oppimisen tuen tehtävänä on ehkäistä oppimisvaikeuksia sekä ongelmien monimuotoistumista ja syvenemistä.

Kasvun ja oppimisen tuen järjestämisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen ja lapsiryhmän vahvuudet sekä oppimis- ja kehitystarpeet. Esiopetuksessa huolehditaan siitä, että kaikki lapset saavat onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä toimimisessa. Näin tuetaan lasten myönteistä käsitystä itsestään. Monipuolista palautetta ja oppimisesta koottua tietoa käytetään suunnitelmallisesti lasten kannustamiseen ja ohjaamiseen. Tällä tehdään oppimisen edistyminen lapsille näkyväksi.

Kasvun ja oppimisen tukeminen merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöihin liittyviä ratkaisuja sekä lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Huomiota kiinnitetään erityisesti esteettömyyteen, oppimisvaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen. Opettajien, erityisopettajien, esiopetuksen muun henkilöstön sekä muiden tuen ammattihenkilöiden monialainen yhteistyö lasten tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa on tärkeää. Yhteistyöhön kulloinkin osallistuvat ammattihenkilöt harkitaan tapauskohtaisesti.

Periaatteena on, että tuen tarve arvioidaan, ja sitä koskevat ratkaisut ja perusopetuslain mukaiset päätökset tehdään mahdollisimman pian esiopetuksen alettua. Usein lapsen tuen tarve on havaittu jo ennen esiopetuksen alkamista. Esiopetuksen, lapsen aiemman varhaiskasvatuksen, neuvolan ja huoltajien yhteistyöllä turvataan lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen jatkumoa. Tietoa lapsen mahdollisesti ennen esiopetusta saamista tukitoimista hyödynnetään esiopetuksessa.

Tuen tarvetta arvioitaessa ensimmäiseksi tarkastellaan käytettyjä toimintatapoja, opetusjärjestelyjä ja oppimisympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta lapselle. Tarkastelun pohjalta arvioidaan, voidaanko näitä muuttamalla toteuttaa lapselle paremmin sopivia pedagogisia ratkaisuja.

⁵² Perusopetuslaki 30 § 1 mom. (642/2010)

Tuki annetaan lapselle ensisijaisesti omassa esiopetusryhmässä erilaisin joustavin järjestelyin, ellei lapsen etu välttämättä edellytä lapsen siirtämistä toiseen ryhmään tai yksikköön. Mikäli lapsi käyttää esiopetuksen lisäksi muita varhaiskasvatuspalveluja, esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen henkilöstö tekee yhteistyötä lapsen kasvun ja oppimisen tukeen liittyvissä asioissa.

On tärkeää, että tieto lapsen tuen tarpeesta ja esiopetuksen aikana saamasta tuesta siirtyy myös perusopetukseen. Opetuksen järjestäjät vastaavat sujuvista tiedon siirron käytöjen luomisesta ja kehittämisestä.

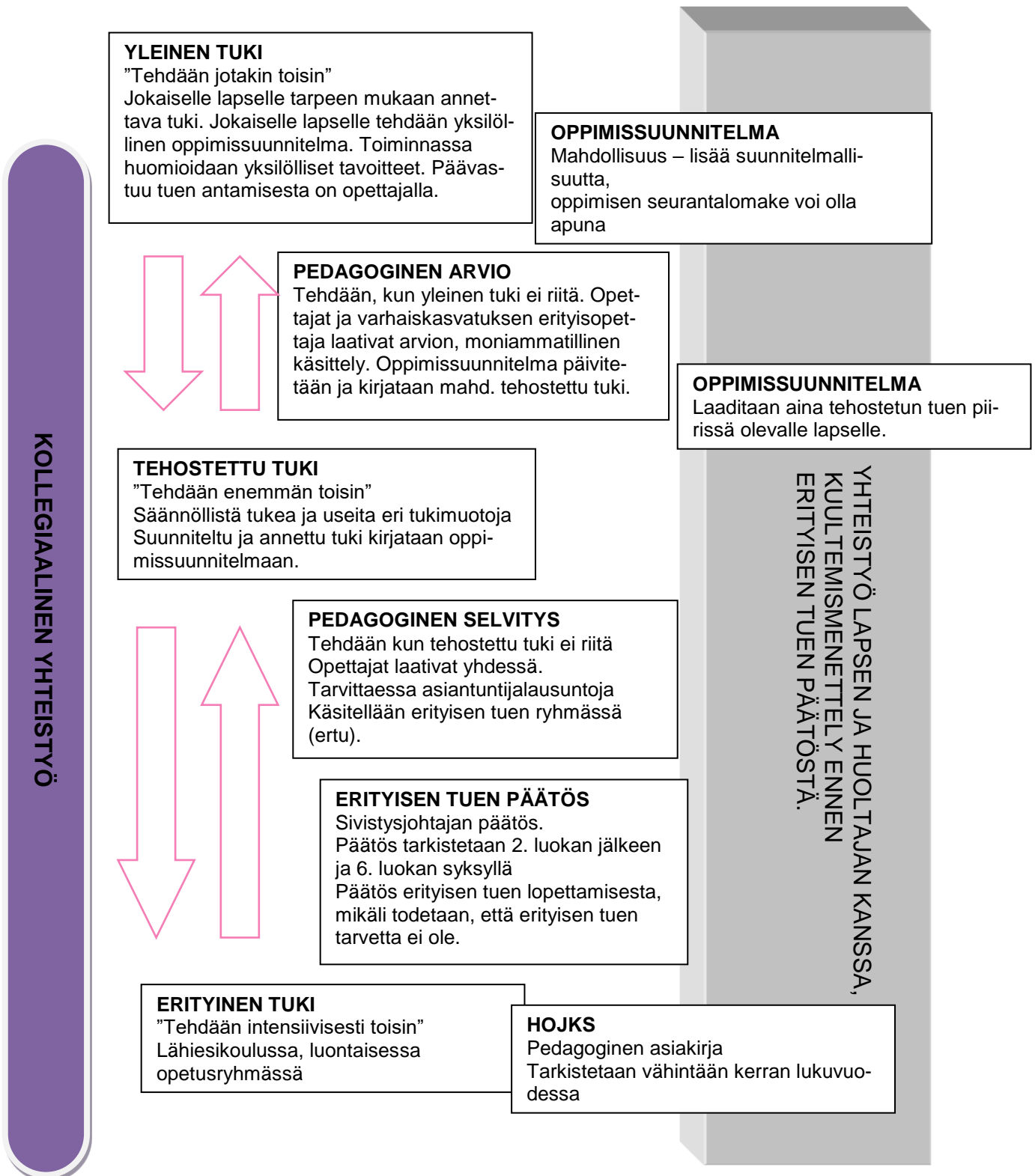
5.2 Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana

Opetus ja kasvatus tulee järjestää yhteistyössä huoltajien kanssa siten, että jokainen lapsi saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea⁵³. Kun lapsella on tuen tarvetta, huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu. Esiopetuksen henkilöstön tulee tuntea säädökset ja määräykset, jotka liittyvät huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön lapsen tukeen liittyvissä asioissa. Kaikille huoltajille on hyvä kertoa tuen mahdollisuudesta ja sen keskeisistä periaatteista. Lapset osallistuvat yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, heille sopivalla tavalla.

Esiopetuksen henkilöstön on tärkeää olla yhteydessä huoltajaan heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen ongelmia tai hänen hyvinvointinsa on vaarantumassa. Huoltajalle annetaan riittävästi tietoa esimerkiksi lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Huoltajaa kannustetaan tuemaan osaltaan lastaan tavoitteiden saavuttamisessa. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Huoltajien on hyvä tietää, että he tai lapsi eivät voi kieltäytyä kasvun ja oppimisen tuen vastaanottamisesta, eikä heidän suostumustaan tarvita tuen tarpeen arviointiin ja tuen suunnitteluun. Lapsi voi tarvita myös yksilökohtaisen oppilashuollon tukea. Tämä perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää huoltajan suostumusta (katso luku 6 Oppilashuolto).

⁵³ Valtioneuvoston asetus (422/2012)

Kolmiportaisen tuen prosessi Raisiossa

5.3 Yleinen tuki

Laadukas esiopetus on perusta lapsen kasvulle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennakolta esimerkiksi erilaisilla työtavoilla ja pedagogisilla menetelmillä, ryhmiä joustavasti muuntelemalla sekä opettajien keskinäisellä ja muun henkilöstön yhteistyöllä. Opetuksessa otetaan huomioon sekä ryhmän että yksittäisen lapsen tarpeet.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Tämä tarkoittaa yleensä yksittäisiä tukitoimia, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Yleistä tukea annetaan heti tuen tarpeen ilmetessä, eikä tuen aloittaminen edellytä erityisiä tutkimuksia tai päätöksiä.

Tuen tarpeiden arviointi ja tarvittavan tuen antaminen kuuluvat kaikkiin kasvatus- ja opetustilanteisiin. Tuki järjestetään esiopetuksen opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Huoltajan ja lapsen kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä. Yleisen tuen aikana lapsen tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä esimerkiksi hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa soveltuvia materiaaleja ja välineitä, esiopetukseen soveltuvia opetusohjelmia ja osa-aikaista erityisopetusta. Oppimissuunnitelmaa voidaan käyttää yleisen tuen aikana.

Yleinen tuki Raision esiopetuksessa:

- varhaiskasvatuksen erityisopettajan palvelut
- tiivis yhteistyö huoltajien kanssa
- oppimisympäristön muokkaaminen
- pienryhmätoiminta
- yksilöllisiin tarpeisiin soveltuvat materiaalit, välineet ja opetusohjelmat
- eriyttäminen
- osa-aikainen erityisopetus
- struktuuri ja päiväjärjestys
- S2 -opetus
- erilaiset mittarit ja barometrit
- tulkkipalvelut perheiden kanssa tehtävässä yhteistyössä
- yhteistyö koulun kanssa
- oppilashuollon tuki

5.4 Tehostettu tuki

Lapselle, joka tarvitsee säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on pedagogiseen arvioon perustuen annettava tehostettua tukea hänelle laaditun oppimissuunnitelman mukaisesti⁵⁴. Tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä, niin kauan kuin lapsi sitä tarvitsee. Lapsen tehostettu tuki suunnitellaan kokonaisuutena. Se on luonteeltaan vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Lapsi tarvitsee yleensä myös useampia tukimuotoja. Tehostetun tuen aikana voidaan käyttää kaikkia

⁵⁴ Perusopetuslaki 16 a § 1 mom. (642/2010)

esiopetuksen tukimuotoja lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksen perusteella annettava erityisopetusta.

Tuki järjestetään opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Opettaja antaa palautetta lapselle ja huoltajalle lapsen edistymisestä sekä kuuntelee ja ottaa huomioon heidän näkemyksensä asiasta. Opettaja seuraa lapsen oppimista ja hyvinvointia säännöllisesti yhteistyössä huoltajan kanssa tehostetun tuen aikana. Mikäli arvioinnin perusteella todetaan tuen tarpeen muuttuneen tai annettu tuki ei hyödytä lasta, päivitetään oppimissuunnitelma vastaamaan uutta tilannetta.

Tehostettua tukea annetaan pääsääntöisesti esiopetuksen loppuun saakka. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen päätöksen tekeminen esiopetuksen aikana tehostettua tukea saavalle lapselle on harvoin tarpeen.

Tehostettu tuki Raision esiopetuksessa:

- yksilö- ja pienryhmäopetus
- suunnitelmallisempi erityisopettajan tuki
- havainnointi ja systemaattinen dokumentointi
- oppimissuunnitelman tarkistaminen yhdessä huoltajien kanssa vähintään kaksi kertaa vuodessa
- tiivis yhteistyö koulun erityisopettajan kanssa
- nivelvaiheen suunnittelu – koulun antama tuki
- yhteistyö alkuopettajien kanssa
- moniammatillinen yhteistyö sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden kanssa
- tukiviittomat, muu vaihtoehtoinen kommunikaatio
- apuvälineet
- ryhmän pienennys
- avustajapalvelut (ryhmäavustaja)

Pedagoginen arvio

Tehostetun tuen aloittaminen perustuu pedagogiseen arvioon. Kirjallisessa pedagogisessa arviossa kuvataan

- lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilanne esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista (havainnointilomakkeen hyödyntäminen)
- lapsen saama yleinen tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- lapsen kiinnostuksen kohteet, kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea
- arvio tehostetun tuen tarpeesta.

Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä lapsen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Opettaja tai opettajat laativat yhdessä kirjallisen pedagogisen arvon. Tarvittaessa arvon laatimisessa käytetään muita asiantuntijoita. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa palaaminen takaisin yleisen tuen piiriin, käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisesti yhteistyössä oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa⁵⁵. Tähän käsittelyyn ei tarvita huoltajan suostumusta. Käsittelyä koskevat tiedot kirjataan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla, esimerkiksi kirjallisesti laadittuun pedagogiseen arvioon.

Oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana

Tehostetun tuen aikana lapselle järjestettävä tuki kirjataan lapsen oppimissuunnitelmaan⁵⁶. Oppimissuunnitelma on hyväksyttyyn opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma lapsen kasvun ja oppimisen tavoitteista, tarvittavista opetusjärjestelyistä sekä lapsen tarvitsemasta tuesta ja ohjauksesta.

Tavoitteena on turvata lapsen edellytykset saavuttaa hänelle asetetut tavoitteet. Tehostettua tukea varten tehtävä oppimissuunnitelma perustuu pedagogisessa arviossa tuotettuun tietoon. Oppimissuunnitelma on laadittava, ellei siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa⁵⁷. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Oppimissuunnitelman laatimisen yhteydessä sovitaan tavoitteiden toteutumisen seurannasta ja suunnitelman tarkistamisen aikataulusta. Lisäksi oppimissuunnitelma tarkistetaan vastaamaan tuen tarvetta aina lapsen tilanteen muuttuessa.

Tehostettua tukea varten laadittavan oppimissuunnitelman tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyvät tavoitteet

- lapsen näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- lapsen oppimiseen, työskentely- ja vuorovaikutustaitoihin liittyvät tavoitteet.

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- lapselle tarjottava osa-aikainen erityisopetus
- lapsen ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet.

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- oppilashuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- esiopetukseen osallistumisen edellyttämät perusopetuslain mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä eri toimijoiden vastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatukseen ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa.

Tuen seuranta ja arviointi

⁵⁵ Laki perusopetuslain muuttamisesta 1288/2013, 16 a §

⁵⁶ Laki perusopetuslain muuttamisesta 1288/2013, 16 a §

⁵⁷ Perusopetuslaki 16 a § 1 mom. (642/2010)

- oppimissuunnitelman tavoitteiden toteutumisen seuranta, toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat
- oppimissuunnitelman tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt.

Oppimissuunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia.

5.5 Erityinen tuki

Erityistä tukea annetaan niille lapsille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muuten. Lapsen edellytykset ovat voineet heikentyä esimerkiksi vamman tai vakavan sairauden vuoksi. Erityisen tuen tehtävänä on antaa lapselle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista kasvun ja oppimisen tukea sekä edistää hänen oppimisedellytyksiään. Myös erityistä tukea saavan lapsen on saatava kokea onnistumisen ja oppimisen iloa. Näin vahvistetaan hänen itsetuntoaan ja oppimismotivaatiotaan.

Lapsen erityisestä tuesta voidaan päättää joko esiopetuksen aikana tai ennen esi- tai perusopetuksen alkamista. Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamman, sairauden, kehityksessä viivästymisen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten.

Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta lapsen tarvitsemasta, perusopetuslain mukaan annettavasta tuesta⁵⁸. Erityisopetus ja lapsen saama muu tuki muodostavat järjestelmällisen kokonaisuuden. Käytettävissä ovat kaikki perusopetuslain mukaiset tukimuodot. Opetuksen järjestäjä huolehtii, että erityisen tuen toteuttamisessa on käytettävissä erityispedagogista osaamista.

Sellaiselle lapselle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, annetaan erityisopetusta hänelle laaditun henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman mukaisesti. Erityisopetukseen sisältyvillä pedagogisilla ratkaisuilla pyritään ensisijaisesti turvaamaan lapsen oppiminen. Pedagogiset ratkaisut voivat liittyä esimerkiksi opetukseen ja työtapoihin tai valittaviin materiaaleihin ja välineisiin.

Oppimista tukevien erityisopetuksen pedagogisten ratkaisujen lisäksi erityistä tukea saavalla lapsella on oikeus myöskin muuhun esiopetuksen tukeen. Tällaista muuta tukea ovat esimerkiksi, yksilökohtainen oppilashuolto, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet.

Erityinen tuki Raision esiopetuksessa:

- tiivis moniammatillinen yhteistyö sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden kanssa
- tiivis yhteistyö huoltajien kanssa, HOJKS:n tarkistaminen vähintään kerran lukuvuodessa
- henkilökohtainen avustaja tai ryhmäavustaja
- integroidut erityisryhmät

⁵⁸Perusopetuslaki 17 § 1 mom. (642/2010)

- yksilöopetus
- vaihtoehtoinen kommunikaatio (esim. pistekirjoituksen alkeet, kommunikaatio-kansio)
- eriyttäminen ja yksilöllinen ohjaaminen
- erityiset apuvälineet
- kuljetuspalvelut tarvittaessa

Pedagoginen selvitys

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä esiopetuksen järjestäjän on tehtävä lapsesta pedagoginen selvitys⁵⁹. Opetuksen järjestäjän päättämä toimitus, viranhaltija tai työntekijä hankkii

- lapsen esiopetuksesta vastaavilta opettajilta kirjallisen selvityksen lapsen oppimisen etenemisestä
- oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa moniammatillisena yhteistyönä tehdyn kirjallisen selvityksen lapsen saamasta tehostetusta tuesta ja lapsen kokonaistilanteesta.

Näiden kahden selvityksen perusteella esiopetuksen järjestäjä tekee arvion lapsen erityisen tuen tarpeesta. Selvitysten ja niiden pohjalta laaditun arvion muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan pedagogiseksi selvitykseksi.⁶⁰

Kirjallisessa pedagogisessa selvityksessä kuvataan

- lapsen oppimisen eteneminen
- lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilannetta esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista
- lapsen saama tehostettu tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- lapsen vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet, oppimisvalmiudet sekä lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea
- arvio erityisen tuen tarpeesta.

Pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään lapsesta mahdollisesti aiemmin laadittua pedagogista arviota ja lapsen oppimissuunnitelmaa. Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä lapsen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta.

Pedagogisen selvityksen lisäksi erityisen tuen päätöksen valmistelemiseksi tulee tarvittaessa hankkia muita lausuntoja, kuten psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

⁵⁹ Perusopetuslaki 17§ 3 mom. (642/2010) ja hallintolaki 34, 35 ja 36 § (434/2003)

⁶⁰ Perusopetuslaki 17§ 3 mom. (642/2010)

Erityisen tuen päätös

Erityisen tuen antamiseksi esiopetuksen järjestäjän tulee tehdä kirjallinen päätös⁶¹. Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava lasta ja huoltajaa⁶². Päätös tehdään hallintolain mukaisesti⁶³. Erityisen tuen päätöksessä tulee päättää lapsen pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkittamis- ja avustajapalvelut, muut tarvittavat palvelut sekä tarvittaessa lapsen esiopetuksen poikkeava järjestäminen⁶⁴. Päätökseen on liitettävä valitusosoitus, koska huoltajat voivat hakea siihen muutosta valittamalla⁶⁵. Päätös on aina perusteltava⁶⁶. Päätöksen perustelut sisältyvät yleensä pedagogiseen selvitykseen ja mahdollisiin lausuntoihin.

Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ennen esi- tai perusopetuksen alkamista tai esi- tai perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamma, sairaus, kehityksessä viivästymisen tai tunne-elämän häiriön tai muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten⁶⁷. Yleensä erityisen tuen päätös tehdään aikaisintaan esiopetuksen alkaessa. Ainoastaan pidennettyä oppivelvollisuutta tarvitsevalle lapselle se tulee tehdä viisivuotiaana. Jos erityisen tuen päätös tehdään esiopetuksen aikana ilman tehostetun tuen antamista, tulee sen perustua lapsen tilanteen uudelleen arviointiin esimerkiksi onnettomuuden tai vakavan sairauden seurauksena.

Perusopetuslain mukaan erityisen tuen tarpeellisuus tarkistetaan aina lapsen tuen tarpeen muuttuessa sellaisissa asioissa, joista päätetään erityisen tuen päätöksessä. Tarkistaminen esiopetuksen aikana tarkoittaa yleensä jonkin erityisen tuen päätöksessä määrätyn asian muuttamista. Tällaisia ovat esimerkiksi muutos avustajapalvelussa tai erityisissä apuvälineissä. Tarkistamista varten lapsesta tehdään uusi pedagoginen selvitys. Mikäli lapsi ei enää tarvitse erityistä tukea, tulee tuen lopettamisesta tehdä päätös. Tällöin lapselle ryhdytään antamaan tehostettua tukea. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen lopettaminen esiopetuksen aikana on harvinaista.

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

Erityistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi lapselle on laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Suunnitelmasta tulee ilmetä lapsen erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen.⁶⁸ Se on kirjallinen suunnitelma lapsen esiopetuksen ja oppimisen tavoitteista, sisällöistä, käytettävistä pedagogisista menetelmistä ja lapsen tarvitsemasta tuesta.

Erityistä tukea varten tehtävä HOJKS perustuu pedagogisessa selvityksessä tuotettuun tietoon. Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laatimisessa hyödynnetään lapselle mahdollisesti aiemmin laadittua oppimissuunnitelmaa. Mikäli lap-

⁶¹ Perusopetuslaki 17 § 2 mom. (642/2010)

⁶² Perusopetuslaki 17 § 3 mom (642/2010)

⁶³ Hallintolaki (434/2003)

⁶⁴ Perusopetuslaki 17 § 2 mom. (642/2010)

⁶⁵ Perusopetuslaki 42 § 2 mom. (642/2010)

⁶⁶ Hallintolaki 45§ 1mom. (434/2003)

⁶⁷ Perusopetuslaki 17 § 4 mom. (642/2010)

⁶⁸ Perusopetuslaki 17 a § (642/2010)

sella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Lapsen opettajat laativat suunnitelman yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat.

Erityistä tukea varten laadittavan HOJKSin tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyvät tavoitteet

- lapsen näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- lapsen oppimiseen, työskentelytaitoihin sekä kehitykseen liittyvät tavoitteet, kuten tiedolliset, sosiaaliset, motoriset, kielelliset ja emotionaaliset tavoitteet.

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- lapselle tarjottava erityisopetus
- lapsen ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet.

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- oppilashuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- erityistä tukea koskevan päätöksen mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä eri toimijoiden vastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatukseen ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa
- kuvaus lapsen esiopetuksen kuljetusten järjestelyistä ja vastuista sekä kuljetusta odottavan lapsen ohjatusta toiminnasta ja valvonnasta.

Tuen seuranta ja arviointi

- lapsen ja huoltajan kanssa yhdessä tehtävä arvio lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen kokonaistilanteesta
- HOJKSin tavoitteiden toteutumisen seuranta ja toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat
- HOJKSin tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt.

Henkilökohtaisessa opetuksen järjestämisestä koskevassa suunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia. HOJKSiin voidaan liittää huoltajan antamat yksilöidyt tiedonsiirtoluvat.

HOJKS tulee tarkistaa tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, lapsen tarpeiden mukaisesti⁶⁹. Sitä muutetaan aina lapsen tuen tarpeen tai opetuksen tavoitteiden muuttuessa. Jos erityisen tuen antaminen päätetään lopettaa, lapselle laaditaan oppimissuunnitelma tehostetun tuen antamiseksi.

Raisiossa erityisen tuen päätökset edellyttävät sivistysjohtajan päätöstä. Ne käsitellään ertussa, joka on erityisen tuen päätöksiä valmisteleva ryhmä. Käsiteltäviä päätöksiä

⁶⁹ Perusopetuslaki 17 a § (642/2010)

ovat ensimmäinen päätös erityisestä tuesta, oppimäärän yksilöllistäminen tai yksilöllistämisen lopettaminen, päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta, opetuksen järjestämisen paikan muuttuminen ja erityisen tuen lopettaminen.

Ryhmän jäsenet: sivistysjohtaja, aluerehtori, konsultoivat erityisopettajat, koulupsykologit ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja varhaiskasvatustoiminnan koordinaattori. Kokoonpano vaihtelee sen mukaan, onko käsiteltävänä varhaiskasvatuksen, 1-6. luokkien vai 7-9. luokkien oppilasasioita.

- Pedagoginen selvitys valmistellaan esiopetuksessa yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa.
- Pedagoginen selvitys käsitellään ertussa varhaiskasvatuksen erityisopettajan tai varhaiskasvatustoiminnan koordinaattorin esittelystä
- Ertu-ryhmän kokouksista ei laadita julkista muistiota – tarvittavat asiat annetaan tiedoksi asianosaisille.

Pidennetty oppivelvollisuus

Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin⁷⁰. Oppivelvollisuus päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan oppilaan oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 11 vuotta. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalle lapselle annettavassa esiopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta.⁷¹ Tarkoitus on vahvistaa lapsen valmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vaikeasti vammaiset lapset. Myös vaikea sairaus voi olla syynä pidennettyyn oppivelvollisuuteen.⁷² Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta. Lapselle laaditaan HOJKS esiopetuksen alkaessa. Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus saada esiopetusta.⁷³ Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella tämä oikeus esiopetukseen alkaa sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta. Päätös oppivelvollisuuden pidentämisestä tarvitaan ennen esiopetuksen alkua, jotta oikeus siihen voi toteutua.

Lapsen ohjautuminen riittävän varhain tuen piiriin edellyttää yhteistyötä eri hallintokuntien välillä. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden eri vaihtoehtoista ja valinnan vaikutuksista. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetus voidaan järjestää vaihtoehtoisesti kolmella eri tavalla:

⁷⁰ Perusopetuslaki 25 § 2 mom. (628/1998)

⁷¹ Perusopetuslaki 9 § 2 mom. (628/1998)

⁷² Hallituksen esitys Eduskunnalle koulutusta koskeväksi lainsäädännöksi (HE 86/1997)

⁷³ Perusopetuslaki 17 § 4 mom. (642/2010) ja 26 a § 2-3 mom. (1040/2014)

- Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin⁷⁴ eli sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallintopäätös.

• Raisiossa vanhempien kanssa käytävässä keskustelussa varhaiskasvatuksen erityisopettaja (veo) esittelee vanhemmille nämä kolme vaihtoa toteuttaa 11-vuotinen opetus.

Erityisen tuen sekä pidennetyn oppivelvollisuuden asiakirjat täyttää varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhdessä varhaiskasvatuksen opettajan kanssa. Hallintolain mukaan vanhempia tulee aina kuulla ennen päätöksen tekoa. Asiakirjojen tulee olla vanhemmilla kaksi viikkoa tutustuttavana. Kuuleminen voidaan hoitaa tapaamisella, sähköisesti jos niin sovitaan tai puhelimitse.

Tämän jälkeen veo toimittaa asiakirjat ertu-työryhmän valmistelevalle jäsenelle. Ertu käsittelee hakemuksen ja tarkastaa, että asiakirjat on oikein tehty. Sivistysjohtaja tekee virallisen päätöksen.

5.6 Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot

Osa-aikainen erityisopetus

Lapsella, jolla on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään, on oikeus saada osa-aikaista erityisopetusta muun esiopetuksen ohessa⁷⁵. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan lapsille, joilla on esimerkiksi kielellisiin, matemaattisiin tai motorisiin taitoihin liittyviä vaikeuksia, vaikeuksia oman toiminnan ohjauksessa, tarkkaavaisuudessa tai vuorovaikutustaidoissa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisedellytyksiä ja ehkäistä kehityksen ja oppimisen vaikeuksia. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan kaikilla tuen tasoilla.

Osa-aikaista erityisopetusta annetaan joustavin järjestelyin samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöopetuksena. Osa-aikaisen erityisopetuksen toteuttamistavoista esiopetuksessa tiedotetaan kaikille huoltajille. Sen toteuttamista suunnitellaan ja sen tarvetta ja vaikutuksia arvioidaan opettajien keskinäisenä yhteistyönä sekä yhdessä lapsen

⁷⁴ Perusopetuslaki (628/1998) 27 §

⁷⁵ Perusopetuslaki 16 § 2 mom. (642/2010)

ja huoltajan kanssa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteet ja sisällöt nivelletään lapsen saamaan muuhun opetukseen.

Raisiossa tämä toteutetaan varhaiskasvatuksen erityisopettajien säännöllisillä käynneillä sekä osallistumisella lapsiryhmätoimintaan aamupäivisin. Vanhemmille tästä tiedotetaan esim. vanhempainilloissa. Jokaisella esiopetusyksiköllä on nimetty erityisopettaja.

Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja erityiset apuvälineet

Lapsella on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut ja erityiset apuvälineet kaikilla tuen tasoilla⁷⁶. Tarkoituksena on turvata lapselle kasvun ja oppimisen perusedellytykset, esteettömyys ja mahdollisuus vuorovaikutukseen kaikissa oppimisympäristöissä.

Lapselle järjestetään tarvittaessa tulkitsemista esimerkiksi kuulovamman tai kielellisen erityisvaikeuden takia. Hän voi tarvita myös puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiokeinoja, kuten erilaisia symbolijärjestelmiä. Viittomakieltä käyttävien lasten kommunikaation tukena voidaan tarvittaessa käyttää viittomakielen tulkkiä tai viittomakielentaitoista avustajaa. Eriasteisesti kuulovammaisten lasten kohdalla tulkkauksen menetelmä saattaa olla myös jokin muu kuin viittomakielen tulkkaus. Lapsen kielellisen erityisvaikeuden takia käytetään puhevammaisten tulkkiä tai puhetta tukevia ja korvaavia menetelmiä hallitsevaa avustajaa. Myös opettaja voi tukea lasta kommunikoinnissa viittomien tai muiden symbolien avulla.

Avustajan antama tuki edistää lapsen itsenäistä selviytymistä ja omatoimisuutta sekä myönteisen itsetunnon kehittymistä. Avustajan antama tuki voidaan suunnata yksittäiselle lapselle tai opetusryhmälle. Opettajan tehtävänä on suunnitella, opettaa, antaa tukea sekä arvioida lapsen ja koko ryhmän oppimista ja työskentelyä. Avustaja ohjaa ja tukee lasta päivittäisissä tilanteissa ja tehtävien suorittamisessa opettajan tai muiden tuen ammattihenkilöiden ohjeiden mukaisesti. Opettajat ja avustajat suunnittelevat ja arvioivat työtään yhdessä sekä tarvittaessa esiopetuksen muun henkilöstön kanssa.

Eryitysten apuvälineiden tarve voi liittyä näkemiseen, kuulemiseen, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen. Se voi liittyä myös oppimisen erityistarpeisiin. Tällöin käytetään esimerkiksi erilaisia tietoteknisiä sovelluksia, äänikirjoja, matematiikan havainnollistamisen välineitä tai keskittymistä tukevia apuvälineitä. Lapsen kanssa työskentelevät perehtyvät riittävästi opetukseen osallistumisen edellyttämien apuvälineiden käyttöön sekä ohjaavat lasta ja huoltajaa näiden käytössä yhteistyössä tuen muiden ammattihenkilöiden kanssa. Apuvälineitä käytetään suunnitelmallisesti, niiden käyttöä ja tarvetta arvioidaan säännöllisesti.

Lapsen kanssa työskentelevät suunnittelevat yhdessä opetukseen osallistumisen edellyttämien palvelujen ja apuvälineiden käytön eri oppimistilanteissa hyödyntäen tarvittaessa muita asiantuntijoita. Lapsen tukeminen voi edellyttää erityisosaamista, jota esiopetusyksikön omalla henkilöstöllä ei ole riittävästi. Tällöin hyödynnetään esimerkiksi oppimis- ja ohjauskeskusten lapsille tarjoamia palveluja ja henkilöstölle suunnattua koulutusta ja konsultaatiota.

⁷⁶ Perusopetuslaki 31 § 1 mom. (477/2003)

Opetuksen järjestäjä päättää tulkitsemis- ja avustajapalveluista sekä muista opetuspalveluista ja erityisistä apuvälineistä. Lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve ja määrä arvioidaan lapsen opettajien ja oppilashuollon henkilöstön yhteistyönä hyödyntäen lapsen ja huoltajan antamia tietoja sekä mahdollisten esiopetuksen ulkopuolisten asiantuntijoiden lausuntoja. Tehostettua tukea saavan lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa arviossa. Erityistä tukea saavan lapsen palveluiden ja erityisten apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa selvityksessä ja niistä päätetään erityisen tuen päätöksessä. Yleistä ja tehostettua tukea saavalle lapselle tehdään lapsen tarvitsemista palveluista ja erityisistä apuvälineistä hallintopäätös. Palveluiden ja apuvälineiden käyttö kuvataan oppimissuunnitelmassa tai HOJKSissa.

6 Oppilashuolto

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään oppilas- ja opiskelijahuoltolain käsitteistön sijasta esiopetuksen opiskeluhuollosta nimitystä oppilashuolto, opiskelijasta käsitettä lapsi, oppilaitoksesta nimitystä esiopetusyksikkö tai esiopetus. Koulutuksen järjestäjään viitataan käsitteellä opetuksen järjestäjä⁷⁷.

Lasten kehitysympäristön ja esiopetuksen toimintaympäristön muutosten myötä oppilashuollosta on tullut yhä tärkeämpi osa esiopetuksen perustoimintaa. Oppilashuolto liittyy kiinteästi esiopetuksen tehtävään edistää lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edellytyksiä. Oppilashuoltotyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus⁷⁸.

Lapsella on oikeus saada maksutta oppilashuolto, jota opetukseen osallistuminen edellyttää⁷⁹. Esiopetuksen oppilashuolto koskee myös pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevia lapsia. Oppilashuoltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä koko esiopetusyhteisöä tukevana yhteisöllisenä oppilashuoltona. Tämän lisäksi lapsilla on oikeus yksilökohtaiseen oppilashuoltoon⁸⁰. Monialainen yhteistyö on oppilashuollossa keskeistä. Oppilashuoltotyötä ohjaavat luottamuksellisuus, kunnioittava suhtautuminen lapseen ja huoltajaan sekä heidän osallisuutensa tukeminen.

Esiopetuksen oppilashuollosta ja siihen liittyvistä suunnitelmista säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa. Tässä luvussa määrätään oppilashuollon keskeisistä periaatteista, opetustoimeen kuuluvan oppilashuollon tavoitteista sekä paikallisen opetussuunnitelman ja yksikkökohtaisen oppilashuoltosuunnitelman laatimisesta. Esiopetuksen toteuttamiseen kuuluvasta kasvun ja oppimisen tuesta määrätään perusteiden luvussa 5⁸¹.

6.1 Monialainen oppilashuollon yhteistyö

Oppilashuolto järjestetään monialaisessa yhteistyössä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen kanssa siten, että siitä muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus⁸². Oppilashuoltoa toteutetaan yhteistyössä lapsen ja hänen huoltajansa kanssa ottaen huomioon lapsen ikä ja edellytykset⁸³. Esiopetusyhteisön tai lasten hyvinvoinnissa havaittuihin huolenaiheisiin etsitään ratkaisuja yhdessä huoltajan kanssa.

Esiopetuksessa oppilashuolto on esiopetusyhteisössä työskentelevien ja oppilashuolto-palveluista vastaavien työntekijöiden tehtävä. Ensisijainen vastuu esiopetusyhteisön hyvinvoinnista on esiopetuksen henkilökunnalla⁸⁴. Oppilashuollon palveluita ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä terveydenhoitopalvelut, jotka järjestetään terveydenhuoltolain

⁷⁷ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 1 § 3 mom.

⁷⁸ YK:n Yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

⁷⁹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 9 § 4 mom.

⁸⁰ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 3 § 1 - 2 mom.

⁸¹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 6 §

⁸² Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 9 § 1 mom.

⁸³ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 18 § 1 mom.

⁸⁴ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 4 § 1 ja 2 mom.

mukaisina ikäryhmälle suunnattuina neuvolapalveluina⁸⁵. Näiden asiantuntijoiden tehtävät liittyvät niin lapseen, lapsen kehitysympäristöihin kuin yhteistyöhön. Palveluja tarjotaan siten, että ne ovat helposti saatavilla⁸⁶. Palvelut järjestetään lain edellyttämässä määräajassa⁸⁷.

Lapsen huoltajalle annetaan tieto käytettävissä olevasta oppilashuollosta ja heitä ohjataan hakemaan tarvitsemiaan oppilashuollon palveluja⁸⁸. Lapsen ja huoltajan osallisuus oppilashuollossa, suunnitelmallinen yhteistyö ja oppilashuollosta tiedottaminen lisäävät oppilashuollon tuntemusta ja edesauttavat palveluihin hakeutumista. Eri ammattiryhmiin kuuluvien työntekijöiden keskinäinen konsultaatio on tärkeä työmenetelmä oppilashuollossa.

Oppilashuollon tavoitteet, tehtävät ja toteuttamisen periaatteet muodostavat esiopetuksesta toisen asteen koulutukseen ulottuvan jatkumon. Esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen sekä perusopetuksen välinen vuorovaikutus on tärkeää pohdittaessa oppilashuollon toimintaa. Yhtenäiset käytännöt tukevat eri kehitysvaiheissa lapsen terveyttä, hyvinvointia ja oppimista. Oppilashuollon monialaisen yhteistyön rakenteita, muotoja ja toimintatapoja kehitetään esiopetusyhteisössä ja eri yhteistyötahojen kanssa. Kehittämistyö edellyttää oppilashuollon suunnitelmallista arviointia⁸⁹.

Syyslukukauden alussa huoltajille jaetaan esite esiopetuksen oppilashuollon kokonaisuudesta, oppilashuollon palveluista ja muista oppilashuoltoa tukevista palveluista. Esitteessä nimetään kyseisen yksikön oppilashuollon palveluista vastaavat henkilöt.

Oppilashuoltoryhmät

Opetuksen järjestäjä asettaa oppilashuollon ohjausryhmän ja yksikkökohtaiset oppilashuoltoryhmät. Yksittäistä lasta koskevat asiat käsitellään tapauskohtaisesti koottavassa asiantuntijaryhmässä. Jokaisella kolmella ryhmällä on omat tehtävät ja niiden perusteella määräytyvä kokoonpano⁹⁰. Kaikki oppilashuoltoryhmät ovat monialaisia, mikä tarkoittaa, että ryhmässä on opetushenkilöstön lisäksi ikäryhmälle suunnattuja terveydenhoitopalveluja sekä psykologi- ja kuraattoripalveluja edustavia jäseniä sen mukaan kuin käsiteltävä asia edellyttää.

Oppilashuollon ohjausryhmä vastaa opetuksen järjestäjäkohtaisen oppilashuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista. Sille asetetut tehtävät voi hoitaa myös muu tehtävään soveltuva ryhmä. Ohjausryhmä voi olla myös kahden tai useamman opetuksen järjestäjän yhteinen. Sama ryhmä voi olla myös useamman koulutusmuodon, kuten esi- ja perusopetuksen, yhteinen.

Yksikkökohtainen oppilashuoltoryhmä vastaa esiopetuksen oppilashuollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista. Jos esiopetus järjestetään koulun

⁸⁵ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 3 § 3 mom. ja terveydenhuoltolaki (1326/2010) 15 §

⁸⁶ Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013 vp.

⁸⁷ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 15 § ja 17 §

⁸⁸ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 11 § 1 - 2mom.

⁸⁹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 25 §

⁹⁰ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 14 § 1 - 4mom.

yhteydessä, voi koulukohtainen oppilashuoltoryhmä toimia myös esiopetuksen oppilashuoltoryhmänä. Ryhmää johtaa opetuksen järjestäjän nimeämä edustaja. Opetuksen järjestäjä ja oppilashuollon palveluja tuottavat tahot päättävät yhdessä ryhmän kokoonpanosta, tehtävistä ja toimintatavoista. Oppilashuoltoryhmä voi tarvittaessa kuulla asiantuntijoita. Ryhmän keskeinen tehtävä on yhteisön hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen sekä muun yhteisöllisen oppilashuollon toteuttaminen ja kehittäminen.

Asiantuntijaryhmä kootaan yksittäisen lapsen tai lapsiryhmän tuen tarpeen selvittämiseksi ja oppilashuollon palvelujen järjestämiseksi. Ryhmän kokoa se esiopetushenkilöstön tai oppilashuollon palveluiden edustaja, jolle asia työtehtävien perusteella kuuluu⁹¹. Ryhmän monialainen kokoonpano perustuu tapauskohtaiseen harkintaan ja käsiteltävään asiaan. Ryhmä nimeää keskuudestaan vastuuhenkilön. Asiantuntijoiden nimeäminen ryhmän jäseniksi ja muiden yhteistyötahojen tai lapsen läheisten osallistuminen ryhmän työskentelyyn edellyttää huoltajan suostumusta.

6.2 Yhteisöllinen oppilashuolto

Oppilashuolto on tärkeä osa esiopetuksen toimintakulttuuria. Yhteisöllisessä oppilashuoltotyössä seurataan, arvioidaan ja kehitetään esiopetusyhteisön ja ryhmien hyvinvointia. Lisäksi huolehditaan esiopetusympäristön terveellisyydestä, turvallisuudesta ja esteettömyydestä.⁹² Yhteisöllisten toimintatapojen kehittämisessä tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen, neuvolan sekä muiden kunnan lasten hyvinvointia edistävien viranomaisten ja toimijoiden kanssa.

Lasten ja huoltajien osallisuus ja kuulluksi tuleminen on yhteisöllisessä oppilashuollossa tärkeää ja hyvinvointia vahvistavaa. Yhteisöllinen oppilashuolto luo esiopetuksessa edellytyksiä yhteenkuuluvuudelle, huolenpidolle ja avoimelle vuorovaikutukselle. Osallisuutta lisäävät toimintatavat edesauttavat myös ongelmien ennalta ehkäisyä, niiden varhaista tunnistamista ja tarvittavan tuen järjestämistä.

Lapsella on oikeus turvallisiin oppimisympäristöihin⁹³, joihin kuuluvat niin fyysinen, psyykinen kuin sosiaalinenkin turvallisuus. Opetuksen järjestämisen lähtökohtana on lasten ja henkilökunnan turvallisuuden varmistaminen kaikissa tilanteissa. Rauhallinen ilmapiiri edistää työrauhaa. Opetuksen järjestäjä laatii suunnitelman lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä osana yksikkökohtaista oppilashuoltosuunnitelmaa. Opettaja, päiväkodin johtaja tai rehtori ilmoittaa esiopetuksessa tai matkalla esiopetukseen tai kotiin tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta tilanteeseen osallistuneiden huoltajille.⁹⁴

Rakennuksesta sekä opetustiloista ja -välineistä huolehtiminen ylläpitää ympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta. Turvallisuuden edistämiseen kuuluvat myös esiopetuksen

⁹¹ Hallituksen esitys eduskunnalle oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi 67/2013

⁹² Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 4 § 1 mom.

⁹³ Perusopetuslaki 29 § 1 mom. (1267/2013)

⁹⁴ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § 2 mom. ja perusopetuslaki 29 § 3 ja 7 mom. (1267/2013)

kuljetuksia, tapaturmien ehkäisyä ja tietoturvallisuutta koskevat toimintatavat. Kun esiopetus järjestetään koulussa, otetaan myös esiopetus huomioon kouluympäristön terveellisyden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin tarkastuksissa⁹⁵.

Esiopetuksessa yhteisöllinen oppilashuoltotyö on jokaisen työntekijän tehtävä. Keskeisiä teemoja hyvinvointia tukevassa yhteisöllisessä oppilashuoltotyössä ovat muun muassa:

- tunne- ja vuorovaikutustaitojen sekä mielen terveyden edistäminen
- kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäiseminen ja vähentäminen
- oppimista haittaavien poissaolojen seuranta ja ehkäiseminen
- terveellisten elintapojen edistäminen
- ympäristön terveellisyden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin edistäminen
- lasten osallisuuden edistäminen
- huoltajien osallisuuden edistäminen
- oppilashuollon ja esiopetuksen ulkopuolisten tahojen yhteistoiminta.

Esiopetuksen alueellinen oppilashuoltoryhmä kokoontuu vuosittain vähintään kaksi kertaa. Lisäksi lähikoulun kanssa yhteisesti pidettäviä oppilashuoltoryhmien kokoontumisia tulee olla vähintään yksi.

Esiopetuksen alueellisen ryhmän kutsuu koolle siitä vastaava päiväkodin johtaja. Alue muodostuu Raision sivistystoimen palveluverkon mukaisesta aluejaosta. Ryhmä on aina moniammatillinen ja siihen kutsutaan mukaan oppilashuollon palvelujen edustajat sekä huomioidaan lasten ja huoltajien osallisuus. Esiopetuksen oppilashuoltoryhmä käsittelee esiopetusryhmien hyvinvointia, esiopetusympäristön terveellisyteen ja turvallisuuteen liittyviä asioita sekä yhteistyötä varhaiskasvatuksen, oppilashuollon palvelujen sekä muiden lasten hyvinvointia edistävien tahojen kanssa.

Koulukohtaisen oppilashuoltoryhmän kutsuu koolle se päiväkodin johtaja, jonka vastualueeksi se on sovittu. Kokousten sisällöt ja niiden ajankohdat suunnitellaan yhteistyössä koulun rehtorin kanssa. Koulun kanssa pidettävässä oppilashuoltoryhmässä käsitellään muun muassa turvallista ja yhdenvertaista siirtymää esiopetuksesta alkuopetukseen sekä näiden siirtymien sujuvuuden arviointia.

⁹⁵ Terveystieteiden tutkimuskeskus (1326/2010) 16 § 2 mom. ja valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011) 12 §

6.3 Yksilökohtainen oppilashuolto

Yksilökohtaisella oppilashuollolla tarkoitetaan

- lapselle annettavia terveydenhoitopalveluja, jotka järjestetään terveydenhuoltolain mukaisina ikäryhmälle suunnattuina neuvolapalveluina
- oppilashuollon psykologi- ja kuraattoripalveluja
- yksittäistä lasta koskevaa monialaista oppilashuoltoa.⁹⁶

Yksilökohtaisen oppilashuollon tavoitteena on seurata ja edistää lapsen hyvinvointia ja oppimista sekä kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja terveyttä. Esiopetuksen oppilashuollolla on tärkeä merkitys varhaisen tuen turvaamisessa ja ongelmien ehkäisyssä. Lasten yksilölliset edellytykset, voimavarat ja tarpeet otetaan huomioon sekä oppilashuollon tuen rakentamisessa että esiopetuksen arjessa.

Yksilökohtainen oppilashuolto esiopetuksessa perustuu aina huoltajan suostumukseen⁹⁷. Huoltajan osallisuutta tuetaan ja mielipiteitä kuullaan lapsen yksilökohtaisen oppilashuollon toteuttamisessa. Lapsen osallisuus, omat toivomukset ja mielipiteet otetaan huomioon häntä koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuissa hänen ikänsä, kehitystasonsa ja edellytystensä mukaisesti⁹⁸. Vuorovaikutus on avointa, kunnioittavaa ja luottamuksellista. Oppilashuoltotyö järjestetään niin, että lapsi voi kokea tilanteen kiireettömänä ja hän tulee kuulluksi. Työssä noudatetaan tietojen luovuttamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä.

Asian käsittely myös yksittäisen lapsen tueksi koottavassa asiantuntijaryhmässä ja ryhmän kokoonpano perustuu huoltajan suostumukseen. Huoltajan yksilöidyllä kirjallisella suostumuksella asian käsittelyyn voi osallistua tarvittavia oppilashuollon yhteistyötahoja tai lapsen läheisiä.⁹⁹ Ryhmän jäsenillä on lisäksi oikeus pyytää neuvoa lapsen asiassa tarpeelliseksi katsomiltaan asiantuntijoilta¹⁰⁰.

Yksittäistä lasta koskevan asian käsittelystä asiantuntijaryhmässä laaditaan oppilashuoltokertomus. Ryhmän vastuuhenkilö kirjaa yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi välttämättömät tiedot oppilashuoltokertomukseen. Kirjauksia voivat tehdä myös muut asiantuntijaryhmän jäsenet. Kertomus laaditaan jatkuvaan muotoon, joka etenee aikajärjestyksessä. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki edellyttää, että kertomukseen kirjataan seuraavat asiat:¹⁰¹

- yksittäisen lapsen nimi, henkilötunnus, kotikunta ja yhteystiedot sekä huoltajan tai muun laillisen edustajan nimi ja yhteystiedot
- kirjauksen päivämäärä sekä kirjauksen tekijä ja hänen ammatti- tai virka-asemansa
- kokoukseen osallistuneet henkilöt ja heidän asemansa
- asian aihe ja vireille panija

⁹⁶ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 5 § 1 mom.

⁹⁷ Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013 vp.

⁹⁸ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 18 § 1 mom.

⁹⁹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 19 § 1 ja 2 mom.

¹⁰⁰ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 19 § 3 mom. ja laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999) 26 § 3 mom.

¹⁰¹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 5 § 2 mom. ja 20 § 1, 3 - 4 mom.

- lapsen tilanteen selvittämisen aikana toteutetut toimenpiteet kuten arviot, tutkimukset ja selvitykset
- toteutetut toimenpiteet kuten yhteistyö eri tahojen kanssa sekä aiemmat ja nykyiset tukitoimet
- tiedot asian käsittelystä ryhmän kokouksessa, tehdyt päätökset ja niiden toteuttamissuunnitelma
- toteuttamisesta ja seurannasta vastaavat tahot.

Jos sivulliselle annetaan oppilashuoltokertomukseen sisältyviä tietoja, asiakirjaan on lisäksi merkittävä, mitä tietoja, kenelle ja millä perusteella tietoja on luovutettu.¹⁰²

Oppilashuoltokertomukset sekä muut oppilashuollon tehtävissä laaditut tai saadut yksittäistä lasta koskevat asiakirjat tallennetaan oppilashuoltorekisteriin. Opetuksen järjestäjä vastaa henkilötietojen käsittelystä ja ylläpitää edellä mainittua rekisteriä. Oppilashuoltorekisteriin tallennetut tiedot, jotka koskevat yksittäistä lasta tai muuta yksityistä henkilöä, ovat salassa pidettäviä.¹⁰³

Terveystieteiden henkilöstö ja psykologit kirjaavat yksilökohtaisen oppilashuoltotyön säädetysti potilaskertomukseen ja muihin potilasasiakirjoihin. Oppilashuollon kuraattorit kirjaavat asiakastiedot kuraattorin asiakaskertomukseen.¹⁰⁴

Lapsen yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseen ja toteuttamiseen osallistuvilla on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä oppilashuollosta vastaavalle viranomaiselle sellaiset tiedot, jotka ovat välttämättömiä yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi¹⁰⁵. Lisäksi heillä on oikeus saada ja luovuttaa toisilleen sekä lapsen opettajalle, rehtorille tai päiväkodin johtajalle ja opetuksen järjestäjälle lapsen opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot¹⁰⁶. Tiedon luovuttaja joutuu harkitsemaan esimerkiksi sitä, onko kysymys sellaisesta tiedosta, joka on välttämätön lapsen tai muiden lasten turvallisuuden varmistamiseksi. Luovutettava tieto voi koskea muun muassa sellaista lapsen sairautta, joka tulee ottaa opetustilanteissa huomioon. Vaikka tiedon luovuttamiselle olisikin edellä todettu lain tarkoittama peruste, yhteistyön ja luottamuksen turvaamiseksi pyritään aina ensisijaisesti hankkimaan huoltajan suostumus salassa pidettävän tiedon luovuttamiseen.

Jos lapsi siirtyy toisen opetuksen järjestäjän opetukseen, aikaisemman opetuksen järjestäjän on pyydettävä lapsen huoltajan suostumus siihen, että uudelle opetuksen järjestäjälle voidaan siirtää oppilashuollon asiakasrekisteristä sellaiset salassa pidettävät tiedot, jotka ovat tarpeellisia oppilashuollon jatkuvuuden kannalta¹⁰⁷. Sen sijaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot toimitetaan salassapidon estämättä viipymättä toiselle esi- tai perusopetuksen järjestäjälle. Vastaavat tiedot voidaan antaa myös uuden esi- tai perusopetuksen järjestäjän pyynnöstä.¹⁰⁸

¹⁰² Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 20 § 5 mom.

¹⁰³ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 21 § 1 mom. ja 22 § 1 mom.

¹⁰⁴ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 20 § 2 mom., laki potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992) 12 § ja laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000)

¹⁰⁵ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 23 § 2 mom.

¹⁰⁶ Perusopetuslaki 40 § 2 mom. (1288/2013)

¹⁰⁷ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 23 § 3 mom.

¹⁰⁸ Perusopetuslaki 40 § 4 mom. (1288/2013)

Raisiossa esiopetuksen oppilashuollon terveydenhuoltopalveluista vastaa lapsen oman lähikoulun kouluterveydenhoitaja. Kouluterveydenhoitajat tekevät pääsääntöisesti kaikkien 6-vuotta täyttävien terveystarkastukset.

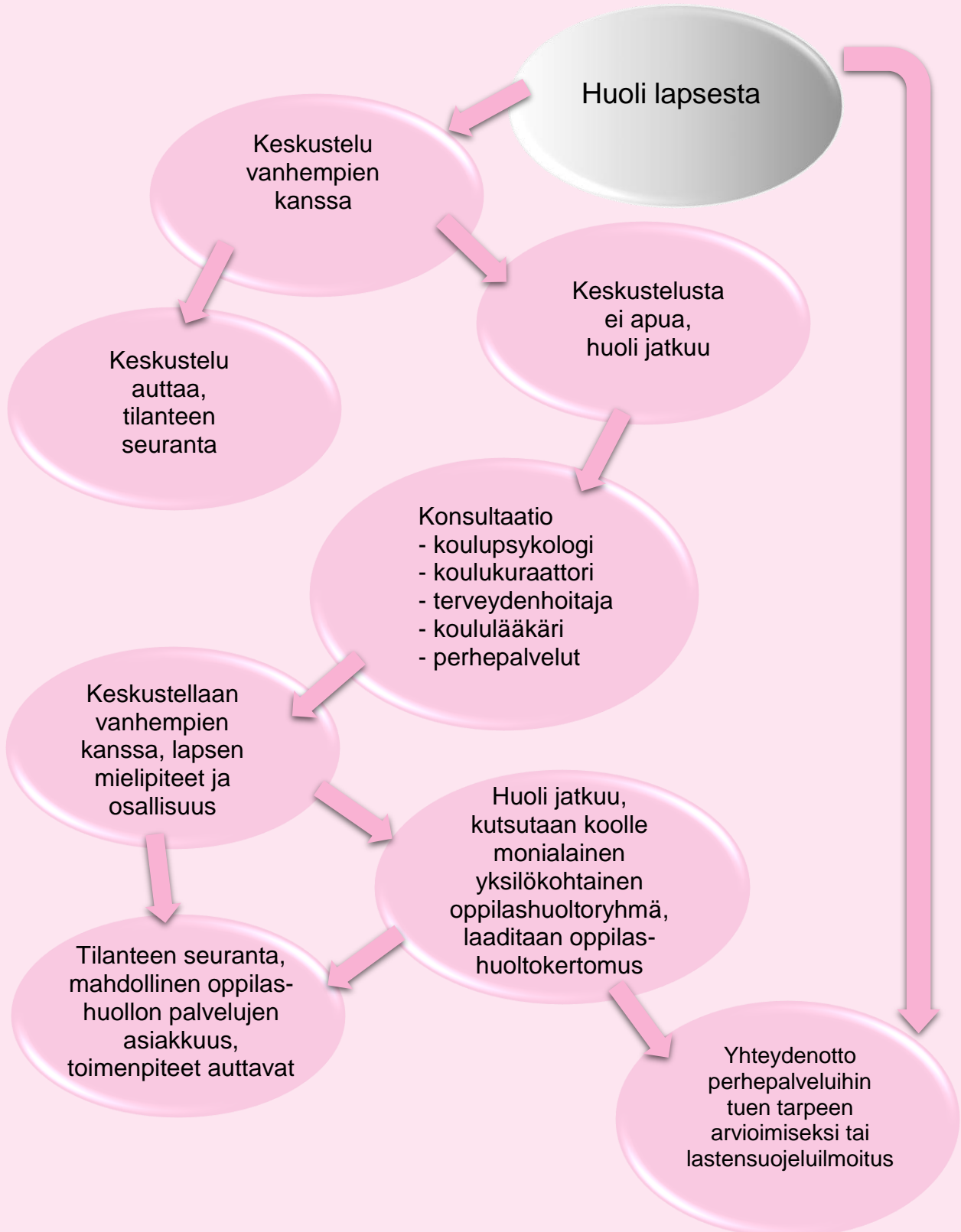
Alakouluilla toimivat koulukuraattorit ja koulupsykologit vastaavat myös esiopetuksen oppilashuollon palveluista. Esiopetuksessa koulupsykologin työssä on keskeistä konsultoiva työote ja yhteistyö opettajien ja huoltajien kanssa. Psykologin tutkimuksen tarpeen arvioi koulupsykologi erityisopettajan konsultoinnin sekä aiempien asiantuntijalausuntojen perusteella. Esiopetusvuoden aikana tehdyt tutkimukset tehdään, mikäli kognitiivista tutkimusta ei ole tehty ja tietoa tarvitaan lapsen esiopetuksen ja koulunkäynnin tuen suunnittelua varten. Yleisimmin tutkimukset tehdään silloin, kun suunnitellaan erityisen tuen aloittamista.

Koulukuraattorin työ esiopetuksessa on pääasiallisesti konsultoivaa, nivelvaiheisiin painottuvaa ja ennaltaehkäisevää työtä lasten hyvinvoinnin edistämiseksi ja kouluun siirtymisen tukemiseksi. Koulukuraattorin yksilöllinen työ on matalan kynnyksen palvelua, johon kuuluu lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin, esiopetuksen ja koulunkäynnin sekä elämäntilanteen arviointi, tukeminen, neuvonta ja mahdollinen palveluohjaus oikeiden tukitoimien piiriin.

Raisiossa vastaava kuraattori tarjoaa oppilaitoksille sosiaalityön erityisalaan liittyvää konsultointiapua ja ohjausta. Opiskeluhoitolain mukaisesti jokaisen oppilaitoksen käytävissä on vastaavan kuraattorin palveluja.

Oppilashuoltorekisteriin tallennetut tiedot, jotka koskevat yksittäistä lasta tai muuta yksityistä henkilöä, ovat salassa pidettäviä. Esiopetuksessa laaditut oppilashuoltokertomukset toimitetaan varhaiskasvatuksen johtajalle. Oppilashuoltokertomuksen tai niiden tietoja siirretään kouluun vain lapsen huoltajan luvalla. Terveystieteiden henkilöstö kirjaa asiakkaiden tiedot Effica -potilastietojärjestelmään. Koulupsykologit ja -kuraattorit kirjaavat asiakkaiden tiedot opiskelijahuollon Aura -järjestelmään.

Seuraavassa kuviossa on kuvattu yksilöllisen oppilashuollon prosessi:

Lapsella ja huoltajalla on oikeus ottaa itse yhteyttä oppilashuollon palveluihin ja heitä tulee tiedottaa siitä. Oppilashuollon palveluja ovat terveydenhuoltopalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut.

6.4 Oppilashuoltosuunnitelmat

Esiopetuksessa opetussuunnitelma tulee myös oppilashuollon osalta laatia yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa¹⁰⁹. Valmistelutyössä tehdään yhteistyötä huoltajien ja tarvittaessa myös muiden viranomaisten ja yhteistyökumppaneiden kanssa.

Paikallisella tasolla oppilashuollon suunnitelmien kokonaisuus muodostuu kolmesta suunnitelmasta, jotka yhdessä ohjaavat oppilashuollon suunnittelua ja toteutusta. Suunnitelmat valmistellaan monialaisessa yhteistyössä. Suunnitelmat ovat

- kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, johon kirjataan oppilashuoltoa koskeva osuus¹¹⁰
- paikalliseen opetussuunnitelmaan sisältyvä kuvaus oppilashuollosta¹¹¹
- yksikkökohtainen oppilashuoltosuunnitelma¹¹².

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma sekä muut kunnan lasten ja nuorten hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta koskevat linjaukset otetaan huomioon valmisteltaessa paikallisen opetussuunnitelman oppilashuoltoa koskevaa osuutta sekä yksikkökohtaisia oppilashuoltosuunnitelmia.

Opetussuunnitelmaan sisältyvä kuvaus oppilashuollosta

Opetussuunnitelmassa kuvataan esiopetuksen oppilashuollon paikallisen toteuttamisen tavoitteet ja toimintatavat. Siinä määritellään opetussuunnitelman yhteys lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan sekä yksikkökohtaisten oppilashuoltosuunnitelmien laadintaa ohjaavat linjaukset. Oppilashuoltosuunnitelmien laadintaa ohjaaviin linjauksiin on tarkoituksenmukaista sisällyttää suunnitelmien perusrakenne ja osa suunnitelmiin sisältyvistä asioista, jolloin turvataan suunnitelmien riittävä yhdenmukaisuus kaikissa yksiköissä. Yhteisiä osuuksia täsmennetään ja täydennetään yksikkökohtaisesti.

Yksikkökohtainen oppilashuoltosuunnitelma

Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että oppilashuollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten laaditaan yksikkökohtainen oppilashuoltosuunnitelma¹¹³. Suunnitelma on laadittava yhteistyössä esiopetuksen henkilöstön, huoltajien ja lasten kanssa. Oppilashuoltosuunnitelma voi olla myös kahden tai useamman esiopetusyksikön yhteinen. Suun-

¹⁰⁹ Perusopetuslaki 15 § 2 mom. (477/2003)

¹¹⁰ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 12 § ja lastensuojelulaki (417/2007) 12 § 1 mom.

¹¹¹ Perusopetuslaki 14 § 2 mom. (477/2003)

¹¹² Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 §

¹¹³ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 §

nitelma tarkistetaan vuoden kuluessa siitä, kun kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on tarkistettu. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma hyväksytään kunkin kunnan kunnanvaltuustossa ja tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa¹¹⁴.

Oppilashuoltosuunnitelmaa laadittaessa sovitaan menettelytavoista, joilla esiopetuksen henkilöstö, lapset ja huoltajat sekä tarvittavilta osin yhteistyötahot perehdytetään suunnitelmaan. Samalla sovitaan suunnitelmasta tiedottamisesta edellä mainituille.

Yksikkökohtaiseen oppilashuoltosuunnitelmaan sisällytetään seuraavat asiat:

*1. Oppilashuollon kokonaistarve ja käytettävissä olevat oppilashuoltopalvelut*¹¹⁵

Oppilashuoltosuunnitelmassa esitetään arvio esiopetusyksikön oppilashuollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista oppilashuoltopalveluista niiden yhdenvertaisen saataavuuden varmistamiseksi ja toiminnan tarkoituksenmukaiseksi kohdentamiseksi. Oppilashuollon kokonaistarve ja käytettävissä olevien oppilashuoltopalvelujen määrä ilmoitetaan sen mukaisena, mitkä ne ovat suunnitelmaa valmisteltaessa. Arviota voidaan tarpeiden muuttuessa tarkistaa.

Arvio oppilashuollon kokonaistarpeesta tukee esiopetuksen käytettävissä olevien resursien kohdentamista yhteisölliseen ja yksilökohtaiseen oppilashuoltotyöhön sekä oppilashuollon yhteistyöhön. Arviossa huomioidaan oppilashuollon seurannassa, kehittämisessä ja toteuttamisessa vaadittava opetushenkilöstön ja oppilashuollon palveluiden asiantuntijoiden työpanos. Arviossa hyödynnetään monipuolisesti lasten terveyttä ja hyvinvointia sekä elinoloja koskevaa seurantatietoa. Lisäksi huomioidaan esiopetusyhteisön ja -ympäristön tarpeet, asuinalueen erityispiirteet sekä tehostettua ja erityistä tukea tarvitsevien lasten määrä esiopetuksessa. Arvion valmistelussa otetaan huomioon myös lapsilta ja huoltajilta sekä esiopetuksen ja oppilashuollon henkilöstöltä saatava tieto.

Oppilashuoltosuunnitelmaan sisällytetään arvio esiopetuksen käytettävissä olevista oppilashuoltopalveluista, joita ovat ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä psykologi- ja kuraattoripalvelut. Lisäksi suunnitelmassa kuvataan

- oppilashuollon palveluiden järjestäminen ja sen edellyttämä työn- ja vastuunjako sekä palvelujen toteuttamisessa tarvittava monialainen yhteistyö
- oppilashuollon palvelujen kohdentaminen yksittäisiin lapsiin, yhteisöön ja yhteistyöhön liittyviin tehtäviin sekä oppilashuollon kehittämiseen ja seurantaan.

*2. Yhteisöllinen oppilashuolto ja sen toimintatavat*¹¹⁶

Oppilashuoltosuunnitelmassa kuvataan yhteisöllisen oppilashuollon kokonaisuus, josta ilmenee

- yhteisöllisen oppilashuollon järjestäminen ja sen toimintatavat esiopetusyhteisön ja -ympäristön terveellisyyden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistämiseksi.

Tämän lisäksi oppilashuoltosuunnitelmassa kuvataan

- yksikkökohtaisen oppilashuoltoryhmän kokoonpano ja toimintatavat
- oppilashuollon yhteistyö muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa sekä erityisesti esiopetuksen siirtymävaiheissa

¹¹⁴ Lastensuojelulaki (417/2007) 12 § 1 mom.

¹¹⁵ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § 2 mom. 1-kohta

¹¹⁶ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § 2 mom. 2-kohta

- yhteistyö esiopetuksen ulkopuolisten lasten ja nuorten hyvinvointia edistävien tahojen kanssa yhteisöllisen oppilashuollon kehittämisessä
- tapaturmien ehkäiseminen sekä ensiavun järjestäminen ja hoitoonohjaus
- esiopetuksen kuljetusten odotusaikoja ja turvallisuutta koskevat ohjeet
- suunnitelma lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä
- toiminta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa.

Seuraavassa määritellään kahden viimeksi mainitun suunnitelman tarkempi sisältö:

a. Suunnitelma lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä¹¹⁷

Lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä laaditaan suunnitelma. Siinä otetaan huomioon sekä lasten keskinäiset että lasten ja aikuisten väliset vuorovaikutussuhteet esiopetuksessa. Suunnitelmassa kuvataan

- kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäiseminen ja siihen puuttuminen
- edellä mainittujen asioiden käsittely yhteisö-, ryhmä- ja yksilötasolla
- yksilöllinen tuki, tarvittava hoito, muut toimenpiteet ja jälkiseuranta sekä teon tekijän että sen kohteena olevan osalta
- yhteistyö huoltajien kanssa
- yhteistyö tarvittavien viranomaisten kanssa
- suunnitelmaan perehdyttäminen ja siitä tiedottaminen henkilöstölle, lapsille, huoltajille ja yhteistyötahoille
- suunnitelman päivittäminen, seuranta ja arviointi.

b. Toiminta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa

Oppilashuoltosuunnitelmassa määritellään toiminta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa. Kriisisuunnitelma valmistellaan yhteistyössä tarvittavien viranomaisten kanssa ottaen huomioon muut uhka-, vaara- ja kriisitilanteita koskevat ohjeistukset kuten pelastussuunnitelma¹¹⁸. Suunnitelmassa kuvataan

- kriisitilanteiden ehkäisy, niihin varautuminen ja toimintatavat äkillisissä kriisitilanteissa
- johtamisen periaatteet, yhteistyö sekä työn- ja vastuunjako kriisitilanteissa ja niihin varautumisessa
- sisäisen ja ulkoisen sekä esiopetuksen ja opetuksen järjestäjän välisen tiedottamisen ja viestinnän periaatteet
- psykososiaalisen tuen ja jälkihoidon järjestäminen,
- suunnitelmaan perehdyttäminen ja siitä tiedottaminen henkilöstölle, lapsille, huoltajille ja yhteistyötahoille
- toimintavalmiuksien harjoittelu
- suunnitelman arviointi ja päivittäminen.

¹¹⁷ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § 2. mom. ja perusopetuslaki 29 § 3 mom. (1267/2013)

¹¹⁸ Pelastuslaki (379/2011) 15 § ja valtioneuvoston asetus pelastustoimesta (407/2011) 1 ja 2 §

3. Yksilökohtaisen oppilashuollon järjestäminen ¹¹⁹

Oppilashuoltosuunnitelmassa kuvataan yksilökohtaisen oppilashuollon kokonaisuus, josta ilmenee

- yksilökohtaisen oppilashuollon järjestäminen lapsen kehityksen, hyvinvoinnin ja oppimisen seuraamiseksi ja edistämiseksi sekä yksilöllisten tukitoimien toteuttamiseksi.

Tämän lisäksi oppilashuoltosuunnitelmassa kuvataan

- yhteistyö tehostetun ja erityisen tuen sekä sairaalaopetuksen yhteydessä
- lapsen sairauden vaatiman hoidon, erityisruokavalion tai lääkityksen järjestäminen esiopetuksessa
- esiopetuksen oppilashuollon tuki lapsen elämäntilanteesta johtuvissa vaikeuksissa, kuten perhe- ja lähisuhdeväkivalta tai päihde- ja mielenterveysongelmat
- asiantuntijaryhmän kokoaminen ja suostumuksen hankkiminen sekä ryhmän yhtenäiset menettelytavat yksittäistä oppilasta koskevan asian käsittelyssä
- oppilashuoltokertomusten laatiminen ja säilytys
- yhteistyö esiopetuksen ulkopuolisten palvelujen ja yhteistyökumppaneiden kanssa, kuten perheneuvola, lastensuojelu ja erikoissairaanhoido.

4. Oppilashuollon yhteistyön järjestäminen lasten ja huoltajien kanssa ¹²⁰

Oppilashuoltoa toteutetaan yhteistyössä lasten ja huoltajien kanssa. Oppilashuoltosuunnitelmassa kuvataan esiopetuksen oppilashuollon toimintatavat lasten ja huoltajien osallisuuden edistämiseksi sekä yhteistyön järjestämiseksi. Suunnitelmassa kuvataan

- lapsen ja huoltajan osallisuus yhteisöllisen ja yksilökohtaisen oppilashuollon suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa sekä
- yhteisöllisen ja yksilökohtaisen oppilashuollon periaatteista ja menettelytavoista tiedottaminen huoltajille ja yhteistyötahoille.

5. Oppilashuoltosuunnitelman toteuttaminen ja seuraaminen ¹²¹

Opetuksen järjestäjä seuraa esiopetuksen oppilashuoltosuunnitelman toteutumista ¹²².

Oppilashuoltosuunnitelmassa kuvataan toimenpiteet suunnitelman toteuttamiseksi ja seuraamiseksi ¹²³. Näitä ovat seurannasta vastuussa oleva taho esiopetuksessa, seurattavat asiat ja käytettävät menetelmät tietojen kokoamiseksi sekä seurannan aikataulu. Lisäksi kuvataan seurantatietojen käsittely ja hyödyntäminen esiopetuksen oppilashuollon kehittämisessä sekä keskeisistä tuloksista tiedottaminen lapsille, huoltajille ja tarvittaville yhteistyötahoille.

¹¹⁹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § 2. mom.

¹²⁰ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § 2. mom.

¹²¹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § 2. mom.

¹²² Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § 4 mom.

¹²³ Hallituksen esitys eduskunnalle oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi 67/2013

Oppilashuoltosuunnitelman toteuttaminen ja seuraaminen on osa opetuksen järjestäjän omavalvontaa koskevaa tehtävää. Opetuksen järjestäjä vastaa yhteistyössä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen oppilashuoltopalveluista vastuussa olevien viranomaisten kanssa oppilashuollon kokonaisuuden omavalvonnan toteutumisesta¹²⁴.

Raision sivistyslautakunta on hyväksynyt kuntatason Perusopetuksen oppilashuoltosuunnitelman. Esiopetus toteuttaa suunnitelmaa sille soveltuvin osin. Raisiossa esiopetuksen oppilashuoltosuunnitelmaa ei tehdä yksikkökohtaisesti, vaan suunnitelma on kaikkien yhteinen.

Esiopetuksen osalta on laadittu seuraavat ohjeet ja suunnitelmat: jotka löytyvät sähköisesti päiväkodinjohtajan kautta:

- Suunnitelma lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä, jonka pohjalta yksiköt ovat tehneet omat suunnitelmansa yhdessä vanhempien kanssa.
- Miniverso eli varhaiskasvatuksen käyttöön tuotettu vertaissovittelumalli on käytössä esiopetusryhmissä. Myös pienten lasten kiusaamista ehkäisevä Piki-materiaali on käytettävissä.
- Lääkehoitosuunnitelma on tehty ja se päivitetään kahden vuoden välein, viimeisin päivitys on tehty 2020.
- Ohjeistus kuljetuksista
- Tapaturmien ehkäiseminen, ensiavun järjestäminen ja hoitoon ohjaaminen

¹²⁴ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 26 § 1 mom.

7 Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva esiopetus

Valtioneuvosto voi myöntää rekisteröidylle yhdistykselle tai säätiölle luvan esiopetuksen järjestämiseen¹²⁵. Järjestämisluvassa opetuksen järjestäjälle voidaan määrätä erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva erityinen koulutustehtävä.

Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuvassa esiopetuksessa toiminnan, kasvatuksen ja opetuksen tulee noudattaa esiopetukselle asetettuja yleisiä tavoitteita sekä oppimiskokonaisuuksien toteuttamiselle asetettuja yhteisiä tavoitteita. Esiopetuksessa noudatetaan näitä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita sitouttamatta lapsia tiettyyn opetuksen taustalla olevaan maailmankatsomukseen tai kasvatustieteellisen järjestelmän taustalla olevaan arvo- ja kasvatustieteelliseen järjestelmään. Poikkeamista ja painotuksista määrätään järjestämisluvassa ja valtioneuvoston asetuksessa¹²⁶.

¹²⁵ Perusopetuslaki 7 § (628/1998)

¹²⁶ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 3 § ja 10 §

Liite 1 Digipolku esiopetuksesta alkuopetukseen

Raision esi- ja peruskoulujen TVT-polku	Tutustutaan	Opiskellaan	Tehokasta opiskelua, otetaan haltuun	Ylläpidetään ja syvennetään
---	-------------	-------------	--------------------------------------	-----------------------------

TVT-taito	Toteutustapa	Vuosi- luokka	Esi- ope- tus	1. lk	2. lk
Näppäintaidot	Opetellaan näppäilytaitoa perusharjoitteiden avulla.	Esiopetus (Eo) – 9. lk			
	Opitaan sujuvaa näppäilytaitoa pidempien tekstien kirjoittamisessa.	3. lk – 9. lk			
Laitteiden, ohjelmistojen ja palvelujen käyttö- ja toimintalogiikka	Yhteiskäytölaitteen käyttäminen	Eo – 9. lk			
	Henkilökohtaisen laitteen käyttäminen ja ylläpito	3. lk – 9. lk			
Tietoturva	Kirjautuminen: tunnus, salasana, PIN-koodit ym.	Eo – 9. lk			
	Tutustutaan tekijänoikeussäntöihin.	3. lk – 9. lk			
	Opetellaan arvioimaan verkkosivustojen ja netistä ladattavien ohjelmien ja verkkosivustojen turvallisuutta.	5. lk – 9. lk			
Tiedostojen hallinta	Opitaan nimeämään, tallentamaan ja löytämään omia tallennettuja töitä.	3. lk – 9. lk			

	Opetellaan luomaan, hallinnoimaan ja jakamaan omat kansiot ja tiedostot loogisella tavalla.	3. lk – 9.lk			
Viestintä	Osoo laatia ja lähettää tilanteeseen sopivia viestejä sopivalla viestintämenetelmällä.	3. lk – 9. lk			
Nettietiketti ja SOME	Opetellaan tietoverkkojen käyttäytymissääntöjä ja turvallista ja asiallista netin ja sosiaalisen median käyttöä.	Eo – 9. lk			
Tiedon haku ja lähdekritiikki	Harjoitellaan tiedon hankkimista internetistä ja sen arvioimista.	Eo – 9. lk			
	Opetellaan vertailemaan ja arvioimaan kriittisesti eri tietolähteiden luotettavuutta.	7. lk – 9. lk			
Tekstinkäsittely	Opetellaan tekstinkäsittelyohjelmien käyttöä: tekstin tuottamista ja muokkaamista.	3. lk – 9. lk			
Portfolio	Opetellaan dokumentoimaan monipuolisesti oma työprosessi.	4. lk – 9. lk			
Esitysohjelmat	Harjoitellaan laatimaan tilanteeseen ja aiheeseen sopivia esityksiä sekä käyttämään esitysohjelmia omien töiden esittämisessä ja havainnollistamisessa.	3. lk – 9. lk			
Piirto-ohjelmat	Piirto-ohjelmien käytön harjoittelu.	Eo – 9. lk			

Kuvankäsittely	Visuaalinen kuvan muokkaus, rajaaminen, sijoittelu ym.	Eo – 9. lk			
	Digikuvien muokkaimista kuvankäsittelyohjelmalla.	3. lk – 9. lk			
Taulukkolaskenta	Tutustutaan taulukkolaskentaohjelman käyttöön ja opetellaan hyödyntämään sitä arkisissa tilanteissa.	9. lk			
Ohjelmointi	Opetellaan ohjelmointia graafisessa ympäristössä.	Eo – 6. lk			
	Opetellaan ohjelmointia ei-graafisessa ympäristössä.	7. lk – 9. lk			

Liite 2: Esiopetustodistus

ESIOPETUSTODISTUS

nimi _____

sotu _____

on osallistunut Raision kaupungin järjestämään esiopetukseen
xxx päiväkodissa
lukuvuonna 20__ - 20__

Esiopetuksen oppimiskokonaisuudet:

Ilmaisun monet muodot

- musiikillinen toiminta
- käsityö
- kuvallinen ajattelu ja kuvailmaisuus
- suullinen ja kehollinen ilmaisu

Kielen rikas maailma

- kirjoitetun ja puhutun kielen tutkiminen
- sanavaraston laajentaminen
- kielen kehityksen tukeminen

Minä ja meidän yhteisömme

- lähiympäristön historiaan tutustuminen
- säännöt
- eettinen kasvatus
- katsomuskasvatus

Tutkin ja toimin ympäristössäni

- matemaattiset taidot
- ympäristökasvatus
- teknologian ratkaisuihin tutustuminen

Kasvan ja kehityn

- liikunta
- ruokailu
- hyvinvointi ja terveys
- turvallisuus

Raisiossa __.__.20__
